SERKAN YORGANCILAR

CUMHURİYET İSLAMCILIĞININ SEYRİ

İSLAMCILIK YAZILARI

OTORİTE

CUMHURİYET İSLAMCILIĞININ SEYRİ SERKAN YORGANCILAR

CUMHURİYET İSLAMCILIĞININ SEYRİ

SERKAN YORGANCILAR

1977 Konya/Doğanhisar doğumlu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 1995 yılında Konya Atatürk Sağlık Meslek Lisesinden mezun oldu. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Lisans, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalında ve Selçuk Üniversitesi Sosyoloji bölümlerinde yüksek lisans yaptı. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Biliminde doktora çalışmalarını sürdürüyor.

Yazı hayatına 2000'li yıllarda fakülte dergileriyle başladı. *Tezkire, Sosyoloji Notları, Buruciye Edebiyat, Aşkar, Umran, Yeni Dünya, Anadolu Gençlik, Gerçek Hayat, Ayine* dergilerinde yazıları ve makaleleri yayınlandı. *TYB Akademi* dergisini yayın dünyasına kattı, üç sayının editörlüğünü yaptı, sansüre uğradığı için hem Türkiye Yazarlar Birliği yönetimini hem de *TYB Akademi* editörlüğünü bıraktı.

Eserleri;

Türkçülükten İslamcılığa MTTB- Vadi Yayınları- Ankara

Milli Görüş (1969-1980)- Pınar Yayınları- İstanbul

Kamu Yayınları;

Türkiye'de Verem Savaşı Dergisi- Yazı İşleri Müdürü- Ankara-2011

Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi- Yazı İşleri Müdürü- Ankara-2010

Sağlık Sistemi Yaklaşımları ile Kalite ve Güvenlik Stratejileri Geliştirme Kılavuzu- Editör- Ankara-2009

Performans Toplantıları- Editör- Ankara- 2009

Yayına Hazırlanan Eserleri;

Milli Görüş II

Akıncıların Yazılmamış Tarihi

CUMHURİYET İSLAMCILIĞININ SEYRİ

SERKAN YORGANCILAR

OTORİTE

OTORİTE YAYINLARI – 02
CUMHURİYET İSLAMCILIĞININ SEYRİ | SERKAN YORGANCILAR
ISBN 978-605-60467-1-1
Yayıncı Sertifika No: 13267

© SERKAN YORGANCILAR
Bu kitabın tüm hakları Serkan Yorgancılar'a aittir.
İzinsiz kopyalanması hukuki açıdan sorumluluk doğurur.

Baskı Notları
Otorite Yayınları, Ekim 2012, Ankara

Kapak Tasarımı Likya
Sayfa Düzeni Başak Matbaacılık

Baskı Başak Matbaacılık
Anadolu Bulvarı Meka Plaza No:5/15 Gimat
Yenimahalle - Ankara
T (312) 397 16 17

LOTUS YAYIN GRUBU
OTORİTE YAYINLARI
www.otoritekitap.com

OTORİTE YAYINLARI, *ERSAN-ER Yayın Reklam Matbaa Bilgisayar Bilişim ve İletişim Ticaret Limited Şirketi* yayın markasıdır.

İÇİNDEKİLER

Said Halim Paşa'dan Günümüze İslamcıların Bitmeyen Buhranları	7
Dünyevileşme Kıskacında İslamcı Gençlik	29
Düzenin Yabancılaşması Aydının Yerlileşmesi; İdris Küçükömer	37
12 Eylüle Giden Süreçte Öğrenci Hareketleri	43
İslamcı Gençliğin Depolitizasyonu	59
60 Darbesi, Gençlik ve Milli Türk Talebe Birliği	67
"Müslüman Zihinler" Üzerine Düşünceler	75
MTTB, Tevfik İleri ve Sol	81
Mısır, Müslüman Kardeşler ve Hasan El- Benna	83
Entelektüalizm ve Yakılan Ceset Arasında Bir Adam; Roger Garaudy	95
Sömürgeciliğin Meydan Okumasına Müslümanların Tepkileri	103
İki Sembol İsim (Yücel Çakmaklı Ve Halit Refiğ), İki Sembol Sinema Akımı	107
Röportajlar;	115
"Umran Dergisi Milli Görüş'ü Serkan YORGANCILAR'LA Konuştu"	123
Milli Sinema ya da Allah'ı Arayan Sanat	137

Her yol mekke'ye gider.

Said Halim Paşa'dan
Günümüze İslamcıların Bitmeyen Buhranları

Özet:

II. Meşrutiyet dönemi ve bundan sonra gelişen iç ve dış olaylar sonrasında çoğunluğu ulema geleneğinden gelen Osmanlı aydın sınıfı yaşanan problemlere pratik çözümler bulmak zorunda buldular kendilerini. Sorunlara bulunan çözümler öncelikli olarak askeri önlemlerin alınması ve bundan sonra da eğitim sisteminin yenilenmesi konularından başlıyor ve siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlara kadar devam ediyordu.

Said Halim Paşa II. Meşrutiyet döneminin ve imparatorluğun yıkılış sürecinin en önemli aktörlerinden birisi. Hem batıyı ve batıcılığı iyi bilmesi hem de İslami düşünceye hakim olması onu döneminin diğer aydınlarından ayıran ve Cumhuriyet Türkiye'sinin de İslamcılık düşüncesini oluşturanları etkilemesi açısından üzerinde düşünülmesi gerekli bir figür haline getiriyor. Bu anlamda islamcılara Osmanlı'nın son dönemlerinden miras kalan ve Cumhuriyet Türkiye'sinde de hala üstesinden gelemedikleri, kimi zaman radikal reddedişlere kimi zaman liberal/ılımlı tutumlara uzanan tepkiler verdikleri kadim sorunları üzerinde düşünülmesi gerektiğinde Said Halim Paşa iyi bir referans noktası olarak çıkıyor karşımıza. Çalışmamızda Said Halim Paşa döneminden başlayarak günümüze kadar gelinen süreçte başta batılılaşma olmak üzere taklitçilik, aydın sınıfının durumu ve İslam dünyasını geri bırakan konular üzerinde durulacaktır. Osmanlı son dönemi İslamcıları ve günümüz İslamcılarının kendi dönemlerinde karşılaştıkları sorunlar karşısında aldıkları tavır ve gelecek tasavvurları da bu makalede açıklanmaya çalışılacaktır.

Giriş;

Said Halim Paşa 20 yüzyılın başlarında ve Osmanlı İmparatorluğu'nun en zorlu günlerinde Müslüman milletlerin düştükleri zor durumun sebepleri ve içeriği hakkında derin bir bilgisizlik sürdüğünü iddia ediyordu. Onun bu iddiası 21. yüzyıla kadar onun düşünce çizgisinde giden İslamcı düşünürler tarafından da aynen kabul edilir. Buna rağmen yaklaşık yüzyıl boyunca islamcı düşünürlerin ve aktörlerin birazdan sıralayacağımız buhranların tespiti ve çözümü noktasında ciddi paradokslar yaşadığını görüyoruz. İslamcıların kadim sorunlarına cevap verme ve yeni tez üretme noktasında II. Meşrutiyetten günümüze fazlaca bir mesafe alamadıkları apaçık ortada. Yenilgi ve eziklik psikolojisiyle oryantalist okumaların faşizan ve tek tipleştirici yorumları yüzünden İslamcı düşünürler ve aktörler içinde bulundukları tıkanıklığı hala aşamadılar. İslamcılığın dünden bugüne yaşadığı paradoksal tutumlar bir nevi "imal edilmiş belirsizlik"[1]lere benziyordu. İmal edilmiş bu belirsizlikleri de aşmanın yolları elbet mevcuttu. Bu yolların bir şekilde de bulunacağı muhakkaktır. Ancak burada Cabiri'nin Lalande'den alıntıladığı "oluşturucu akıl" ve "oluşturulmuş akıl" kavramlarına değinerek bir öneride bulunulabilir. Oluşturucu akıl (aklı mükevvin) araştırma ve incelemeler yaparak kavramlar ve ilkeler ortaya koyarken, oluşturulmuş akıl (aklı mükevven) çıkarsamalarımızdan ilkeler ve kurallar ortaya koyar. Her insanın eşyanın ilişkilerini kavramak suretiyle bütün insanlar tarafından değişmez olarak kabul edilen temel ve determinist ilkeler çıkarabilmesi oluşturucu akıl sayesinde gerçekleşir. Oysa oluşturulmuş akıl belli zaman diliminde varolur ve bireyler arasında dahi değişebilirlik özelliği taşır. Yani oluşturulmuş akıl "bizim zamanımızda ve bizim uygarlığımızda" inşa edilmiş olandır. Oluşturucu akıl ise bütün insan toplumlarında mevcuttur. Ancak oluşturucu akıl sahipleri oluşturulmuş akıl vasıtasıyla ait oldukları kültürü tesis ederler.[2] Oluşturucu aklın her toplumda var olduğu kabul edildiğinde zaten imal edilmiş belirsizliklerinde bu akıl sahipleri tarafından bir biçimde bertaraf edebilecekleri de kabul edilmiş oluyor. Mesele kuvveden fille geçmekte kalıyor.

II.Meşrutiyetten günümüze kat edilen yüzyıllık süreç iyi analiz edildiğinde ara dönemlerde Müslüman aydınların Said Halim Paşa'nın buhranlarımız olarak nitelendirdiği durumlara karşı tepkilerinin çeşitli biçimlerde olduğunu görüyoruz. Bu tepkilerin kimisi kitleselleşti kimisi ise akademik tartışmalar düzeyinde güdük kaldı. Kitleselleşen tepkiler bir anlamda akademik tepkilere göre daha yerli ve proje bazlı gerçekleşti. Buhranlarımıza karşı geliştirilen kitlesel tepkilerin önündeki en zorlu engeller neredeyse yüzyıllık süreç boyunca hep aynı oldu; askeri ve yarı askeri rejimler. Müslüman düşünürler ve aktörler ne zaman batıcılığı, batılılaşmayı ve batıyı

[1] Anthony Giddens, Sağ ve Solun Ötesinde, Metis Yayınları, 2002, İstanbul, s.11

[2] Muhammed Abid el-Cabiri, Arap-İslam Aklının Oluşumu, Kitabevi Yayınları, 2000, İstanbul, s. 16-17

eleştirseler onların başında bulunan askeri ve yarı askeri rejimler bu eleştirileri kendi baskıcı rejimleri üzerine aldılar ve çok ağır biçimde bu eleştiri sahiplerini cezalandırdılar. Eleştiriler makul düzeyde bile olsa Müslüman ülkelerin başında bulunan "halka rağmen halk için"ci yöneticiler tarafından verilen cezalar arttıkça eleştirel yaklaşımlarda güdük kaldı. Bir çok düşünüre göre Tek Partili yıllar her türlü muhalefetin susturulduğu zor yıllardı. Bu genel kabule rağmen Tek Parti'li yılları özleyen ve bu yıllarda hiçbir muhalefetin olmamasını "dikensiz gül bahçesi" olarak öven Metin Toker gibilerde yok değildi. Toker bir yazısında "şair, yazar, çizer, ressam ve sanatçıya düşmanlık ne zaman başladı" diye sorar. Bu sorudaki amaç Tek Parti'li yılları aklamaktır. Çünkü ona göre Tek Parti'li rejimde öykücü Memduh Şevket Esendal tek partinin genel sekreteriydi, şair Yahya Kemal Beyatlı İspanya, Yakup Kadri İsviç'rede sefir-i kebir idiler, Nurullah Ataç cumhurbaşkanlığı köşkünde çevirmen, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Ahmet Muhip Dıranas'a kadar edebiyatın ustaları devletin koruması ve himayesi altındaydılar.[3] "Milli damat" belli ki Necip Fazıl'ın başına gelenleri, Nazım Hikmet'in başına gelenleri, Sabahattin Ali'nin öldürülmesini ciddi olaylar kategorisinde değerlendirmiyor olsa gerek!

Osmanlı toplumsal hayatı kadim İslam geleneğine yaslanarak sorunlarına çözüm arıyordu. Bu anlamda gelenek, Osmanlı toplumsal yaşamının realitesi olarak sosyal sistemin manevi oluşturucu görevini yerine getirirken halkın günlük hayatında da onların tasavvur ve imajlarını oluşturmaya devam ediyordu. Bir anlamda gelenek, halkın sahip olduğu manevi/psikolojik birikimi işaret ediyordu.[4] Osmanlı'nın çöküş dönemlerinde de sıkça rastlayabileceğimiz ve çatışmaların ana unsurlarından biri olarak karşımıza çıkan gelenek ve modernleşme kavgası bir müddet gelenekçilerin zaferiyle sonuçlandı ta ki Hıristiyan Batı işgallerinin başlamasına kadar. Geleneğe ve dine sarılarak sorunların çözüleceğine olan inanç Avrupa ile aramızda bilimsel ve teknolojik açıdan açılan mesafenin fark edilmesiyle başka bir alana kaydı. Yani Osmanlı uleması ve entelektüelleri yeni bir durumun farkına varmışlardı.

Said Halim Paşa çok yerinde bir tespitiyle Müslüman milletlerin nesillerden beri çekmekte oldukları sefaletin farkına Batılılar sayesinde varabildiklerini iddia ediyordu. Batılı bilim adamları çok sığ bir akıl yürütmeden yola çıkarak yüzyıllardır batının resmi görüşü haline gelmiş bir genelleme yaptılar. Yani İslam dinine inanan bütün Müslüman toplumlar aynıydı, bu coğrafyada öteki yoktu. Ancak yeni bulgularına göre Müslüman milletlerin bütünü incelendiğinde çok farklı kültürel özelliklere sahip olduklarını gördüler. Bu toplumların sadece dinleri yani İslamiyet'e olan inançları aynıydı. Dolayısıyla geri kalmış Müslüman toplumların tek ortak noktası dinleri oldu-

[3] Hilmi Yavuz, Türkiye'nin Zihin Tarhi (Türk Kültürü Üzerine Kuşatıcı Bir Söylev), Timaş Yayınları, 2009, İstanbul, s.191

[4] Hasan Hanefi, Gelenek ve Yenilenme,(Çev; M. Emin Maşalı) Otto Yayınları, 2011, İstanbul, s. 14

ğuna göre geriliğin sebebi de İslam'dan kaynaklanmıştır tezine ulaştılar. Batılıların bu durumu din meselesi haline getirmelerine tepki olarak Müslümanlarda yaşanan bu sürece karşı tepki geliştirerek Batının istilacı tutumunu haçlı ruhuyla özdeşleştirdi.

İslam dünyası da kendi yaşadığı olumsuz gelişmeyi anlamlandırmaya çalışıyordu. Bu anlamlandırma çabaları kimine göre hükümdarların istibdatları, alimlerin bilgisizliği, yöneticilerin beceriksizliği, kimi de dinin emirlerine karşı gösterdiğimiz ihmal yahut dini inançlara taassup, kadere olan tevvükülü suçlu buluyorlardı. Said Halim Paşa'da Osmanlı'nın gerilemesi üzerine öteden beri söylenegelen bütün düşünceleri sıraladıktan sonra asıl sorunun bunların hiçbirisi olmadığını söylüyordu. Çünkü ona göre "düşüncelerimizdeki karışıklık, gerileyiş sebeplerimizi seçip ayırabilme gücümüzü yok etmişti". Aslında Said Halim Paşa bu tespitiyle kadim bir ezberi bozuyordu. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun düşünce alanında da askeri, idari ve siyasi alanda sergilediği üstün başarıyı gösterdiğini söylemek zordu.[5] Bu büyük İmparatorluğun başkenti İstanbul siyasi, idari ve askeri alanda gücünü ve ihtişamını pek çok alanda ispat etmiş olmasına rağmen İslam dünyasının ilmi ve fikri faaliyetlerinin de başkenti olduğunu ortaya koyamamıştı. Din yeni ihtiyaçlar için tefsir edilemedi, batıya olan nefret gelişmeleri takip etmemizi engelledi, halk ile aydınlar arasında uçurumlar oluştu, milli gayelerden uzaklaşıldı. Oysa Said Halim Paşa'nın da inandığı gibi İslam ahkalının ayırıcı özellikleri hürriyet, eşitlik ve dayanışma fikriydi.[6] Ortaya konulacak yeni çabalar ruhunu bu üçlemeden almalıydı.

1- Batılılaşma ve Batıcılık Karşısında Kadim Medeniyete Dayanan İslamcılık

II. Abdülhamit bir özelliği de kendi döneminde İmparatorluğu içinde bulunduğu durumdan kurtarma amacıyla kalkınmacı ve kurtuluşçu ideolojilerin ortaya çıktığı zaman dilimi olmasıdır. İslamcılıkta tam da böyle zor bir zamanda Osmanlıcılığın zayıflaması sonrasında doğmuştur[7]. Osmanlı Devleti'nin varlığının devam ettirebilmesi için bir kısım aydınlar Müslüman milletlerin birleşmeleri ve dayanışmalarının arttırılmasını önererek "ittihad-ı anasır" fikrini ortaya atıyorlardı. Bu fikir önce "imtizac-ı akvama" daha sonra da "ittihad-ı islam"a dönüşecekti. İttihad-ı İslam düşüncesi Abdülmecit'in son dönemlerinde dillendirilmeye başlamıştı bile. Hatta Şerif Mardin 1840'lardan itibaren İslamcı eğilimlerin şekilsiz fakat ısrarlı biçimde görülmeye başladığını[8] ifade ederken İsmail Kara ise 1870'den sonra Türkiye için batıcılık yerine İslami

[5] Ahmet Yaşar Ocak, Yeniçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri- Osmanlı Dönemi, Kitap Yayınevi, 2011, İstanbul, s.147
[6] S. 170y
[7] Yusuf Akçura, Üç Tarzı Siyaset, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 21
[8] Şerif Mardin, 10 Yüzyıl Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.1, İletişim yayınları, İstanbul, 1985, s.346

bir modeli öneren ilk kişinin Basiretçi Ali olduğunu belirtiyordu[9]. Buradan hareketle İslamcılığı şöyle tanımlayabiliriz; 19. ve 20. yüzyılda batının meydan okumalarına, sömürgeciliğine karşı siyasal; pozitivizme, oryantalizme karşı bilimsel ve felsefi, modernleşme adına uygulanan Batılılaşma politikalarına karşı kültürel ve sosyal bir cevap verme tarzı olarak beliren ve İslam dünyasının içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulup, yeniden hakim konuma gelebilmesi için İslam'ın siyasi, bilimsel, kültürel, toplumsal bakımdan yeterli donanımlara haiz bir din olduğunu savunan, ancak bunun için Müslümanların din anlayışlarının, sosyal yapılarının değişmesini öngören, aktivist, idealist, modernist, savunmacı ve eklektik yanları olan siyasal, düşünsel ve bilimsel çalışmaların, çözüm arayışlarının, girişimlerin ortak adı.[10] Bu tanım yeterince kapsayıcı ve kuşatıcı bir tanımdır. Dolayısıyla bundan sonra kullanacağımız İslamcılık bu tanım kapsamına girmektedir. Her ne kadar Ahmed Naim gibi "cı" ekine antipati duyarak "bu "cı" ekinin Türk ve İslam kelimelerine iltihakı ne kadar fena oluyor"[11] dese de hatta Said Halim Paşa'da İslamcı yerine Müslüman terimini tercih etse de İslamcılık artık günümüzde yerleşmiş bir kavram haline gelmiştir. Hilmi Ziya Ülken Türkiye'de ki İslamcıları dörtlü bir tasnife tabi tutar. Buna göre birinci grup gelenekçi-muhafazakarlardan oluşan Ahmed Naim gibiler yer alır. İkinci grupta ise modernist-medrese ile mektebi birleştirmek isteyen İsmail Hakkı İzmirli, M. Şemsettin Günaltay yer alırken üçüncü grupta gelenekçi ile modernistler arasında kalan Musa Kazım yer alır. Son grup İslamcılar ise Mustafa Sabri Efendi'nin içerisinde yer aldığı modernizme-modernist İslamcılığa karşı olanlar vardır[12]. Her ne kadar İslamcılık dışarıdan bakıldığında yeknesak görünse de birbirlerine taban tabana zır İslamcılıklar vardır.

Cumhuriyetin bireyleri için II. Abdülhamit bir turnosal kağıdıdır. Egemen söylemlerin ortaya koyduğu tarih tasavvurlarına itibar ediyorsanız II. Abdülhamit sizin düşünce dünyanızda doğal olarak amansız bir diktatör, uslanmaz bir yasakçı, önü alınamaz bir baskıcı olarak yerini alacaktır. Yok eğer muhalif bir dünya tarih tasavvurunu çıkış noktası olarak alıyorsanız II. Abdülhamit sizin için Osmanlı imparatorluğunun çöküşünü biraz daha geciktirmiş, dünya devletleri arasındaki güç mücadelelerinde Osmanlı'nın yerini bir satranç ustası gibi belirlemiş ve imparatorluğa bir çok yeniliği getirmiş büyük bir padişahtır. İslamcıların II. Abdülhamit hakkındaki düşüncelerinin iki ana kaynağından birisi Necip Fazıl Kısakürek tarafından kaleme alınan "Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han" kitabıdır. Necip Fazıl, Abdülhamit hakkında 1943 yılına kadar onun lehinde takınılacak her olumlu tavrın akrebe kelebek demekten faydasız olduğu bir dönem yaşandığını ancak bu tarihten sonra Büyük Doğu olarak kendilerinin

[9] İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi Metinleri/Kişiler, Risale Yayınları, İstanbul, 1987, s. 27

[10] Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi, s.15

[11] Ahmed Naim, İslam'da Dava-yı Kavmiyyet, Sebilürreşad Kütüphanesi Neşriyatı, Adet 18, Darul halife, 1332, s.13

[12] Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, 1992, İstanbul, s.276-394

Abdülhamit'in tarihin en büyük kurbanı olduğunu söylemelerinden sonra Abdülhamit hakkındaki fikirlerin yeniden gözden geçirilmeye başladığını ifade ediyordu.[13] Necip Fazıl'ın iddiasına göre II. Abdülhamit hakkında resmi tarih tezi dışında oluşan olumlu tezlerin kendisiyle başladığını ve bu tarihten sonra da II. Abdülhamit için bir sürü eserin ortaya çıktığının da altını ayrıca çizme ihtiyacı hissediyordu. Ona göre Abdülhamit'i Ulu Hakan yapan sebep Tanzimat sonrasında "teftişsiz ve murakabesiz" bir biçimde batılılaşma çabalarına karşı "kök cevherine" bağlı kalma mücadelesi vermiş olmasıdır. İslamcıların II. Abdülhamit hakkındaki düşüncelerinin kökleştiren ikinci eser ise Kadir Mısıroğlu tarafından kaleme alınmış olan "Bir Mazlum Padişah Sultan II. Abdülhamid" adlı eserdir. Necip Fazıl'ın "Ulu Hakan" eserine göre edebi açıdan çok sönük kalmış olsa da Mısıroğlu'nun bu eseri de tarihi belge zenginliği açısından değerlidir. Mısıroğlu'da kitabının girişinde II. Abdülhamid hakkında yazılanların çoğunun yalan olduğunu ve bu yalanlarında mason/Siyonist ve onların işbirlikçileri tarafından uydurulduğunu söyler.[14]

İşte tamda bu noktada nevi şahsına münhasır kişiliği ve analitik yorumculuğuyla bağımsız İslamcılar[15] düşüncesinin en önemli aktörlerinden birisi olarak gördüğümüz Said Halim Paşa'nın II. Abdülhamit hakkındaki yorum ve inanışları günümüz İslamcılarının çok uzağına düştüğünü rahatlıkla görebiliyoruz. Said Halim Paşa Osmanlı tarihinin övünülecek olayları arasında 1908 hadiselerini sayarak bu olayları "inkılap" olarak nitelendirmiştir. Hatta "temmuz inkılabının" yalnızca II. Abdülhamit'i tahttan indirmekle kalmadığının altını özellikle çizdikten sonra memleketin bu olaylar sonrasında yeni bir istikamete girdiğini de belirtiyordu.[16] Said Halim Paşa'nın II. Abdülhamit'e doğrudan cephe almasının en önemli sebebi İttihatçı olması olarak görülse de aslında o devlet yönetimlerinin bireylerin tekelinde olmaması gerektiğine yani padişahlık yönetimine inanmadığından kaynaklanmaktaydı. Said Halim Paşa kendi yaşadığı dönemde II. Abdülhamit eleştirilerinde yalnız değildir. Onun gibi Mehmet Akif Ersoy ve Said Nursi gibi önemli isimlerde Abdülhamit yönetimini ağır biçimde eleştirmekteydiler. Ancak Said Halim Paşa Abdülhamit eleştirisinde bütün İslamcılar içerisinde en ileri gidendir. Abdülhamit'e şu söylediklerine bakarak bunu rahatlıkla görebiliriz; "esef verici idare" "kendi hakları ve hukuku dışında her türlü hak ve hukuku inkar eden Hamit" "müstebid bir padişah" "ahlakı en ziyade tahrip eden müstebid bir idare".

II. Abdülhamit I. Meşrutiyeti ilan ederek tahta oturmuştu. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğunda anayasal düzene geçiş denemesinin en önemli adımı II. Abdülhamit devrinde gerçekleşmişti. Said Halim Paşa 1876 anayasasının Abdülhamit dönemi

13 Necip Fazıl Kısakürek, Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han, Büyük Doğu Yayınları, 9. Baskı, 1998, İstanbul, s. 10

14 Kadir Mısıroğlu, Bir Mazlum Padişah Sultan II. Abdülhamid, Sebil Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, s. 2

15 Mümtaz Turhan, Kültür Değişmeleri, MÜ. İlahiyat Fakültesi Vakfı yay. İstanbul, 1987, s. 202

16 Said Halim Paşa, Buhranlarımız ve son Eserleri, Haz; Ertuğrul Düzdağ, İz Yayınları, İstanbul, s. 51

idarecileri tarafından "aralarında gizlice anlaşarak tertip ettikleri bir tedbir"[17] olarak görür. Paşa, bu anayasayı yapanları iyi niyetle karşılamıyor. Onları "devletin mümessili" sıfatlarına halkı padişaha karşı kullanarak "hukukun ve milletin koruyucusu" sıfatlarını eklemeye çalışan bireyler olarak tanımlıyor. Yani Said Halim Paşa bu anayasanın da örtülü bir biçimde sultanın halk üzerindeki egemenliğini örtülü de olsa arttırdığını iddia ediyordu. Said Halim Paşa'nın bu çözümlemeleri Sultan Abdülhamit ve idaresine karşı şiddetli düşmanlığı dolayısıyla yaptığını iddia etmek zor görünmektedir. Çünkü biliyoruz ki o anayasal sistemin gereksinimleri hakkında yeterince bilgi sahibidir. Şu değerlendirme bile anayasal sistem ve yaşanan reel durum arasında nasıl bir anlamlı ilişki kurduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir; "anayasanın cemiyetimizin siyasi ve iktisadi durumunu akşamdan sabaha değiştirecek mucizeli bir kudrete sahip olduğunu pek bayağı olan iç çekişmelerimizi bize unutturacağını ve hepimizi yalnız Osmanlı vatanının şan ve azametini düşünen necip ve büyük bir Osmanlı ailesi halinde birleştirip kaynaştıracağını ummuştuk".[18]

Aslında bütün bunlardan Said Halim Paşa'nın çıkardığı ortak sonuç ülkeyi kalkındırmak ve içinde bulunulan zor durumdan kurtararak Batı'nın bilim ve teknikte geldiği noktaya getirmek için uygulanan metodun yanlış olduğu sonucudur. Batılılaş(ama)ma serüveniyle ilgili bu tespit günümüze kadar İslamcılarında sürekli kullandığı resmi bir tez haline geldi. Batılılaşma serüveninin başarısız bir proje olması konusunda ittifakla kabul edilen metod yanlışlığının birinci ayağı Avrupa kanunlarının tercüme edilmesiyle başlamasıdır. Burada altını çizmemiz gereken nokta Said Halim Paşa'nın bu eleştirileri henüz Cumhuriyet kurulmadan önce yapıyor olmasıdır. "Utangaç modernleşme" dönemi olarakta literatürde tartışılan II. Meşrutiyet döneminde Avrupa kanunlarının doğrudan tercümelerinin yapılarak, bu tercümeler üzerinde birkaç değişiklik yapıldıktan sonra Osmanlı toplumuna uygulanmaya çalışılması beklenilen olumlu çıktıların gerçekleşmemesine neden oldu. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ve günümüz İslamcılarında da hala bu görüş hakim durumdadır. Hilmi Yavuz, Osmanlı Münveerlerinin Osmanlı entelektüellerine dönüşmelerini Avrupa'nın zihin müktesebatının elde edilmesi sonucunda Tanzimat sonrası dönemde olduğunu söyler. Ona göre Tanzimat ise Avrupa entelektüel tarihinin aydınlanma ve romantizim üzerinden temellük etmesidir. Dolayısıyla Osmanlı münevverlerinin dönüşümünü anlamlandırmak açısından Immanuel Kant'ın Avrupa aydınlanmasını anlamlandırmak için sorduğu "aydınlanma nedir" sorusunu somak gerekecektir. Kant'a göre aydınlanma insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan kurutularak kendi aklını kullanabilmeye başlamasıdır. Yani Kant ve aydınlanmacılar dinsel öğretilerin insanlara ve toplumlara yol gösterici olmasını ergin olmayış durumu olarak tanımlıyor ve bu

17 Age. s. 51.
18 Age. s.56.

durumdan kurtularak aklın kılavuzluğuna sığınmayı da yüceltiyordu. Avrupa'da süregiden akılcılık tartışmalarına içerden ilk tepki romantiklerden geldi. Gerorge Hamman'dan David Hume'a uzanan bu romantik tepki dünyanın gizemi ya da büyüsünü aklileştirilemeyen her neyse onda arıyordu. Hume akılcılara itiraz ederken şeylerin varlığının ıspat edilemeyeceğini dolayısıyla dünyayı akılla ıspatlanabilir bir bilgi sorunu olarak değil inanma sorunu olarak ele alınması gerektiğini söylüyordu. Avrupa'da bu tartışmalar devam ederken Osmanlı toplumunda da kıpırdanmalar başlamış Tanzimat fermanıyla değişim başlamıştı. Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa ve Tevfik Fikret gibi isimlerin tamamına baktığımızda bu dönüşümü rahatlıkla görebiliriz. Said Halim Paşa'nın da ifade ettiği gibi batıyı okuma ve yorumlama biçimleri zamanla o kadar farklılaşmış, aynı zamanda farklı düşünce grupları arasında bir çatışma nedeni haline gelmiştir ki gerçek bu toz bulutu içerisinde seçilemez hale getirilmiştir.

Batılılaşma çabalarının başarısızlıkla sonuçlanmasının bir diğer nedeni ise Avrupa'dan tercüme edilerek üzerinde birkaç değişiklik yapıldıktan sonra ülkemizde uygulanmaya başlayan kanunları icra edecek devlet adamlarının olmaması sorunu olarak görülür.[19] Gerçi Said Halim Paşa'nın büyük bir medeniyetin ürünü olan Osmanlı'da tercüme kanunlarını layıkıyla uygulamaya sokacak devlet adamlarının yokluğu savı kabul edilebilir bir tez değildir. Ancak günümüz İslamcıları için ise devlet bürokrasisinin kalitesi ciddi bir sorundur. Tek Parti iktidarının sona ermesinden sonra CHP'li bürokratların yerini Menderes döneminde daha ılımlı muhafazakarlar almaya başladı. Derin güçler ve sistemin en güçlü sacayağını oluşturan askeriye ılımlı muhafazakarların iktidarına fazla tahammül edemediler. Demokrat Parti'ye ve Menderes'e kendilerince gerekli cevabı verdiler. Demokrat Parti mirasına konma konusunda her zaman en önde giden Süleyman Demirel ve Adalet Partisi Menderes ve ekinin başına gelenlerden derslerini aldıklarından dolayı sistemle ve askeriyeyle hiçbir zaman karşı karşıya gelmemeye çalışsa da 12 Mart'tan ve 12 Eylül'den yara almadan kurtulamadı. Demirel'de bürokrasiye yeni bir sınıf taşımış oldu. Özal ve Erdoğan dönemleri ise bürokratik yapının yeniden inşasına sahne oldu ve bürokratik yapıda anti-batıcılık artı değer haline geldi. 2002 seçimleri sonrasında ezici çoğunlukla tek başına iktidara gelen eski Milli Görüşçü kadrolardan oluşan Ak Parti batılılaşma karşıtı söylemler geliştirse de beklenilenin tam aksi bir tutum sergileyerek Batıyla ilişkilerin en yüksek düzeyde olduğu bir döneme girildi[20]. Erdoğan Başbakanlık koltuğuna oturduktan sonra Türkiye'nin AB'ye girebilme sürecini hızlandırmak adına bütün Avrupa ülkeleriyle mekik diplomasisi yürüterek İslami camianın batıya olan karşı tutumuna farklı bir açılım getirmekteydi. Muhafazakarlar ve İslamcılar Ak Parti'nin AB'ye girebilmesi ya da bir bakıma Türkiye'nin batılılaşma projelerinden birisi olan bir hedefe karşı hiç-

[19] Said Halim Paşa, Age. s. 58

[20] Ergun Özbudun, William Hale, Türkiye'de İslamcılık, Demokrasi ve Liberalizm AKP Olayı, Doğan Kitap, 2010, İstanbul, s. 194

bir itiraz geliştirmediler. Hatta içlerinden yükselen cılız itirazları bile bastırarak susturdular. Gelinen nokta eleştirilere rağmen Hilmi Ziya Ülken'in hedeflediği bir yer oldu. Ülken diyor du ki; "batılılaşma yolunda Latin-Yunan mihferine doğru ne derece gidilebileceğini tayin etmeli, ama aynı zamanda gözümüzü modern dünya zaviyesinden ayarlayarak, mazimizi İslam din ve medeniyetini o bakışla tetkike girmeli"[21].

Said Halim Paşa'ya göre batılı kanunları aynen uygulamak "uğursuz inanç"tır ve bu uğursuz inanç yüzünden hem kendimize olan özgüveni hem de başka milletlerin bize olan güvenlerini sarsmış bulunmaktaydık. Başka milletlerin kendi tarihsel ve sosyolojik gerçeklikleri sonucu ürettikleri kanunları tercüme yoluyla ülkemizde uygulamaya çalışmayı "hayatın gerçeklerine uymayan kanunlar"[22] olarak nitelendirdikten sonra Osmanlı hukukunun sağladığı birlik hakkında "Osmanlının sağlamış olduğu birliğe Avrupalı çok zor akıl erdirebilir"[23] diyordu. Dolayısıyla Osmanlı zihninin üretip ortaya koyduğu bir medeniyet ve kültür mevcuttu[24]. Bu kültür ve medeniyet hesaba katılmadan atılacak her adım atıl kalacaktı, kalmıştı. Cumhuriyet İslamcıları da bu konuda aynı inancı sürdürmüşlerdi. Ülkenin ilerlemesi için ortaya konulacak kanun ve nizannameler yaşadığımız toprakların gerçeklerine ters düşmemeliydiler. İslamcılar her ne kadar batıdan kanun devşirilmesine uzunca bir müddet karşı çıkmış olsalar da Ak Parti iktidarında Avrupa Birliği müktesebatı çalışmalarında binlerce cilt tutacak AB kanunlarının çevrilmesini bir tehdit olarak görmediler hala da görmeyenlerin sayısı giderek artmakta. Batıdan alınma ödünç kavramların İslam dünyasının anlam hayatına dahil edilmesi bazı gariplikleri ortaya çıkardı. İslam liberalizmi, İslam sosyalizmi, İslam milliyetçiliği, İslam ilerlemeciliği gibi ithal kavramlar batılılaşmacıların tutumlarına yerinde ve gerçekçi tepkiler verme noktasında başarısızlıklar yaşayan İslamcıların ürettiği eklemleme ama gerçekçi olmayan durumlardı. Bulaç'a göre batıda ortaya çıkan ve ülkemize tercüme edilen düşünce akımlarından kanunlara kadar her şeye Müslüman yazarlar hala yerli yerine oturamayan tepkiler vermeye devam ediyorsa bunun nedeni Müslümanların içinde bulundukları imkansızlıklarla değil ancak başka şeylerle açılanabilirdi[25]. Ona göre 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın ilk yarısında İslam dünyasında hemen hemen her şey batıdaki mütekabil bir şeye benzetilerek ele alınıyordu. Örneğin batı kalkınmasının temelinde liberalizm varsa ve eğer liberalizm bireyciliği, şahsi teşebbüsü, bireyin sınırsız özgürlüğünü, özel mülkiyeti, serbest teşebbüsü, sermayenin herhangi bir engelle karşılaşmaksızın büyümesine dayanıyorsa, bu durumda yapılacak şey, bütün bu kavramlara tekabül edecek

[21] Hilmi Ziya Ülken, Millet ve Tarih Şuuru, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1948, İstanbul

[22] Said Halim Paşa, Age. s. 62

[23] Said Halim Paşa, Age. s. 66

[24] Ziya Kazıcı, İslam Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi, Kayıhan Yayınevi, 2001, İstanbul, s.17

[25] Ali Bulaç, Göçün ve Kentin Siyaseti (MNP'den MSP'ye Milli Görüş Partileri), Çıra Yayınları, 2009, İstanbul, s. 195

İslami motif ve unsurların Kur'an ve Sünnet'ten hatta İslam tarihinden bunlara uygun düşen örneklerin dikkatlice seçilip bir araya getirilmesinden ibaretti. Dolayısıyla yapılan bu tür benzetmeler İslamcıların içerisinde bulundukları batılılaşma buhranını derinleştirmekten başka bir amaca hizmet etmedi. Said Halim Paşa'nın Osmanlı değişiminde önemli yer işgal eden meşrutiyet hareketleri hakkında yaptığı değerlendirme de yukarıda Bulaç tarafından ifade edilenlerin bir benzeri olması açısından önemlidir. Paşa Meşrutiyet tecrübesizliğini şuna bağlıyor; "batı kanun ve nizamlarının alınıp nakledilmesi, efkar-ı umûmiyeyi o hale getirmiştir ki kendi anayasasının, kendi milli eseri, kendi gelişme ve inkılaplarının tabii bir neticesi olması gerektiğini anlayamayacak hale gelmiştir. Bir milletin kendi ihtiyaçlarından ve vazifelerinden bu derece habersiz olması ve bu yüzden de bu kadar hatalara düşmesi pek nadir görülen bir durumdur"[26]. Aslında Said Halim Paşa'nın meşrutiyetle ilgili yakaladığı nokta çok dikkate değer bir durum olarak görülebilir. Ayrıca o bu kadar çözümsüz kalan bir durum için bir de çözüm önerisinde bulunur. Ona göre çözüm milli usul ve adetlerimize dayanan, kendi toplumumuzun sosyal ve siyasi şartlarına uygun bir anayasa yapmaktan geçer.

2- Taklitçilik

Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Kılıçzâde Hakkı, Rıza Tevfik, Bedi Nuri, Ahmed Şuayb, Baha Tevfik II. Meşrutiyet'in ilanı yıllarında Abdullah Cevdet'in çıkarmakta olduğu *İçtihad* mecmuası etrafında toplanmışlardı. *İçtihad* mecmuası II. Meşrutiyet dönemi batılılaşma hareketinin merkezi yayın organı olarak kabul edilir. II. Meşrutiyet batıcıları içinde bulunulan toplumsal çöküşün, devletin yıkılışa gidişinin önüne geçebilmek için toplumsal, kültürel, dinî ve siyasal projeler üretmişlerdir. İçinde yaşadıkları toplumu tamamıyla değiştirecek düşünceler üretmişlerdi[27]. Aslında bu tür çabaların çıkış noktasına baktığımızda batının ilerlemeci ve modernist durumu karşısında Osmanlı toplum yapısından devlet yapısına kadar içerisine düşülen kötü duruma karşı gösterilen şiddetli bir reaksiyon vardı. Geçmişin tamamen reddi aynı zamanda ilerlemenin ve modernleşmenin cisimleşmiş hali Batı'nın taklit edilerek Batı'nın yaşadığı tecrübeleri yaşayarak ulaştığı noktaya ulaşmak vardı. Bu aydınları içine düştükleri durumu Ömer Seyfettin'in "Gizli Mabet" hikayesinde Tokatlıyan'dan Sermet'in Sorbonne'dan arkadaşı genç bir Frenk ortaya koyar. İsimsiz "Frenk", "Azizim! Siz kendinizi bilmiyorsunuz. Avrupayıda bir şey zannederek kendi güzelliklerinizi görmüyor, kendi esrarlarınızı yaşamıyorsunuz" itirazında bulunur. Bu Frenk daha sonra da kendisinin Avrupalılaşmamış bir Türk'ün evine götürülmesi talebinde bulunur. Eve gittiğinde de

[26] Said Halim Paşa, Age. s. 68

[27] M. Şükrü Hanioğlu, "II. Meşrutiyet Dönemi 'Garpçılar'ı: Yeni Bir 'Ethic' Yaratma Fikri", Türkiye Günlüğü, Mayıs 1989, S.2, s.24.

Türklerin gizli mabedini gördüğünü iddia eder. Türklerin gizli mabedi bu ihtiyar kadının evinden başkası değildir[28]. Batılılaşmacılar karşısında bu dönemde batının ekonomik ve kültürel meydan okumalarına karşı "öze dönüş", "asli kaynaklara müracaat etme" tezini savunan Sırat-ı Müstakim, Beyânu'l Hak, İslam Mecmuası, Livâyı İslam, Volkan, Ceride-i Sufiyye gibi dergiler ve çevreleri vardı.

Said Halim Paşa Osmanlı toplumu ve İslam hakkında ne kadar derinlikli bilgiye sahipse aynı şekilde onun batı kültürü ve tarihi gelişimi hakkında da nitelikli aynı derecede nitelikli fikirlere sahip olduğunu görüyoruz. O, Osmanlı toplumsal yapısının ve yönetim sisteminin geçirdiği evreler hakkında eleştiriler sunuyorsa aynı biçimde batının geçirmiş olduğu Rönesans ve Reform tecrübeleri ve bundan sonra Batı'da yaşanan sosyal ve siyasal olaylar hakkında da eleştiriler geliştirmiştir. Batılı toplumların sürekli değişim geçirmelerinin batılı toplumun dengesiz yapısıyla değerlendirirken bu dengesiz yapının oluşumunu da farklı toplumsal sınıflardan oluşmuş yapısına bağlar[29]. Burada Said Halim Paşa'nın çok net olarak yapmaya çalıştığı batılı toplumların sosyal değişme konusunda sicillerinin bozuk olduğunu gösterirken Osmanlı elitlerine de açık bir mesaj vermektedir. Kendinize örnek olarak aldığınız, kendi yaşam ve tarihi tecrübelerinizi bir kenara bırakarak taklit etmeye çalıştığınız insanlara bir bakın demektedir. Said Halim Paşa'dan sonra da batılılaşma konusunda taklitçi tavırlar sergileyenleri eleştiren düşünürler olmuştur. Bu eleştirilerin akademik camiada ve siyasal arenada farklı temsilcileri olmuştur. Taklitçiliği Türk siyasetine sokan ve anti-taklikçi bir siyasal dil oluşturarak Batılılaşmanın bu yanlış biçimini geniş kitlelere aktaran en önemli aktör Necmettin Erbakan'dı.

İslamcıların taklitçilik konusundaki değişmez yargılarını en yüksek sesle dile getiren siyasetçi kendine has lisanıyla Milli Görüş lideri merhum Necmettin Erbakan'dı. 1969'da Milli Nizam Partisi ile Türk siyasal yaşamına yeni bir renk katan Erbakan siyasal yaşamımızda yeni bir tasnif sokmuştu. Bu tasnifte milli görüş partileri dışında kalan diğer tüm partiler "taklitçi"ydi. Diğer partilerin taklitçiliği de Türkiye'nin sosyal ve siyasal sorunlarına cevap arama adresi olarak batıyı görmelerinden ileri geliyordu. Milli Görüş partileri ise kendi siyasal söylemini yerli olandan alıyordu. Bu yerlilik söylemi Erbakan'ın dilinde Sultan Alpaslan'ın Malazgirt Meydan Muharebesi sonrasında Anadolu'yu yurt kılmasıyla başlayıp günümüze kadar arada kopukluklar olsa da belirli bir damarı temsil eden bir düşünce biçimiydi. Erbakan taklitçiliği siyasal yığınlara anlatırken halk dili kullanıyor ve popüler benzetmelere yer veriyordu. Aslında onun taklitçi olarak nitelendirdiği sınıf solcu, Kemalist ve batılılaşma yanlısı sınıftı. Onları taklitçi olarak nitelendirmesinin de asıl sebebi dönemin siyasal atmosferinin taktiksel

[28] Ömer Seyfettin, Gizli Mabet, Bilgi Yayınevi, 1996, İstanbul, s. 60

[29] Ahmet Şeyhun, Said Halim Paşa, s. 174

ve stratejik bir dil kullanma zorunluluğundan kaynaklanıyordu. Solcuları, Kemalistleri ve batılılaşmacıları yani bir biçimde resmi söylemin sosyal ve siyasal taşıyıcılarını ancak böyle soft bir kavramla eleştirebilir ve kendi düşünce biçimini onlardan böyle ayırabilirdi. Erbakan'ın taklitçilik söyleminin Refah Partisi'nin 1995'deki iktidara gelişiyle toplumsal zeminde birazda olsa tuttuğunuz görüyoruz[30].

Kemal Karpat, Jön Türklerle ilişki içerisinde olan devletçi İslamcılardan bahsederken modernist ve devletçi olan bu kanadın birinci ismini Musa Kazım olarak gösterirken ikinci isim olarak ta Said Halim Paşa'yı gösteriyordu[31]. Dönemim İslami yelpazesinin diğer kanadında ise muhafazakar saltanat yanlıları olan daha çok taşra esnafı ile ilişkileri daha gelişmiş durumda bulunan Ahrar ve Hürriyet ve İtilaf partilerini görüyoruz. Bu grubun önemli temsilcisi olarak ta Mustafa Sabri Efendi gösterilebilir. İslamcılığın batıcılarla ve batılılaşma karşısında daha uzlaşmacı olmayan kanadında İttihadı Muhammedi'nin lideri Derviş Vahdeti ve Volkan gazetesi bulunuyordu. Bu dönemin en kalıcı yapısı ve kendinden sonraki dönemleri de diğerlerine nazaran daha fazla etkisi altında bırakan yapısı ise 1908'de yayın hayatına başlayan Sebil-ür Reşad olarak başlayıp 182 sayı çıkıp daha sonra Sırat-ı Müstakim olarak devam eden ve 1925 yılında kapatılan dergi gelir. Bu yapı diğer yapılara nazaran hem medrese tahsili hem de batılı eğitim almış olan düşünür ve entelektüellerden oluşmaktaydı. Sebil-ür Reşad bir dergi olarak çıkıyor ama kendine has bir ekolde oluşturuyordu. Ancak dergi etrafında oluşmaya başlayan bu yeni ekolün öyle şümullü bir paradigması bulunmuyordu. Dergi ana hatlarıyla devletin İslam düşünce ve inanç sisteminin toplumsal yaşamda yerleştirilmesinde önemli bir rol oynaması gerektiği tezini savunurken Batıyı da reddetmiyorlardı. Hatta bu dergi yazarları bilgi ve düşüncenin İslam'ın Müslümanlardan yerine getirmesi gereken bir emir olarak inandıkları ancak mevcut şartlar içerisinde Müslümanların bilim ve teknolojide son derece geri olmalarına rağmen batının bilim ve düşüncede ileri olmasına saygı duyuyorlardı. Toplumun içinde bulunduğu buhran ve çöküntüden kurtulabilmesinin bir yanı İslami kuralların hayatta yeniden uygulanması gerekliliğine inanılırken diğer yandan da bilime ve maddi dünyaya da açık olmak gerektiğini savunuyorlardı.

Sebil-ür Reşad dergisinde yazan Süleyman Nazif ve Ahmet Naim gibi önemli isimler için Osmanlılık ve İslamcılık arasında derin ayırımlar yoktu. Bu düşünürlere göre bireyler bilim ve teknolojide batıdan bir takım yenilikleri alsalar da gündelik yaşamlarında dini emir ve yasaklardan da kopmayabilirdi. Dolayısıyla batılılaşmaya karşı çıkılırken batıyı da yok saymayan bir düşünce ortaya çıkıyordu. Bu düşünce de Osmanlı İslamcılığı ile Cumhuriyet Türkiye'si arasında bir bağ olmuştur. Cumhuriyet Türkiye'si

[30] Cihan Tuğal, Pasif Devrim İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi, Koç Üniversitesi Yayınları, 2010, İstanbul, s. 60-6
[31] Kemal Karpat, Elitler ve Din, Timaş Yayınları, İstanbul, s. 229

İslamcıları da aslında Osmanlı İslamcıları gibi yaşanan sorunlara aynı tespitleri yapıyordu. Yeni İslamcılar geçmişin tekrarını bir türlü aşmayı başaramamışlardı. İslamcıların buhranları dün neyse bu günde aynı şekilde onlardı. Hatta buhranlar dallanıp budaklanmış, çeşitlenmiş ve çeşnilenmişti. Daha bir içerisinden çıkılmaz bir hal almıştı. Gelinen süreçte İslamcılar İslam dünyasının geri durumda olduğunu zoraki de olsa kabul etmekten başka yol bulunmadığına ikna oldular. İkincil olarak geri kalmanın nedenini ise dün olduğu gibi bugünde Kuran ve Sünnetten uzaklaşmaya bağladılar. Bunun çözüm yolunu da kaynaklara geri dönme olarak belirlediler. Ancak gördüler ki gelinen süreçte kaynaklara dönmek o kadar da kolay bir iş değildi. O halde yeni bir yoruma daha ihtiyaç duydular ve yaşanan sorunların kaynağının Kuran ve Sünnet olmadığı Müslümanlar tarafından Kuran ve sünnete yüklenen anlamlar olduğu tezi ortaya atıldı. Ortaya atılan her tezle birlikte içine düşülen buhran biraz daha derinleşti. Bu buhranları bertaraf etmek için İslamcılar kendi ön-kabullerini inşa ederek belirli aralıklarla değişebilir nitelikte de olsa referans noktaları inşa ettiler. Buna göre İslam dini terakkiye mani değildi. Gelişmeye açık bir din olan İslam bilimsel düşüncenin özgürlüklerini kısıtlamamalıydı. Batılıların iddia ettikleri gibi İslam toplumlarında kadınlar ikinci sınıf vatandaşlar değildi. Müslüman bireyler dünyada yaşanan insan hakları ihlallerinden çevre sorunlarına kadar bir çok konuda duyarlı bireylerdi. Aslında bütün bu tezlere baktığımızda hepsinin savunmacı bir refleksle hazırlanmış olduğunu görüyoruz. Bu da oryantalist düşüncenin saldırgan ve bazı durumlarda kaba olan yorumlarının Müslümanları içine soktuğu darboğazdı[32].

Bu darboğazdan çıkış denemeleri yapılmış hala da yapılmaya çalışılmaktadır. Örneğin Osmanlı İslam'ının sürekliliğiyle Kemalist rejim arasında bir uzlaşma sağlamayı ilk kez Ahmet Hamdi Akseki denemişti.[33] Mahalle mektebinde eğitimine başlayan Akseki Bayındırlı Şükrü Efendi'den icazet aldıktan sonra 1905'te İstanbul'a gelir. Felsefe ve ilahiyat okur İstanbul'da. En önemli görevlerinden birisi medreselerdeki eğitim programlarının gözden geçirerek yeniden yapılandırılmasını sağlamaktı. 1925'de yazdığı "Askere Din Dersleri" kitabı ordunun dini düşünce alt yapısının oluşmasında önemli etkileri olmuştur. Dolayısıyla Akseki ismi de diğer Sebil-ür Reşad yazarları gibi Cumhuriyet Türkiye'sinin gündelik yaşamdaki İslam algısının oluşmasında önemli rolleri olmuştur. Gene Elmalılı Hamdi Yazır'da İslam dininin ilerlemeye mani olmadığının altını çizerek batının incelenmesi gerektiği tezini savunuyordu. Burada da ortaya çıkan farklı durumlar olmuştu. Bir grup kısmi batılılaşmadan yana iken, bir diğer grup eklektik bir yol izleyerek batının bilimsel, medeni üstünlüklerini alıp İslam ruhuyla karıştırmaktan yanayken bir diğer grupta tamamen batılılaşma yanlısıydı. Örneğin Ziya Gökalp 1922-1923 yıllarında Diyarbakır'da çıkardığı Küçük Mecmua'da batılılaşmayla

[32] Edward Said, Oryantalizm Eleştirileri, İlk bahar Yayınları, 2000, İstanbul, s. 38

[33] Kemal Karpat, Elitler ve Din, Timaş Yayınları, İstanbul, s. 229

ilgili radikal söylemler geliştiriyordu. Bu yıllarda Ziya Gökalp, "Avrupalı bir Türkiye ve hepimiz Avrupalı bir Türk olmadıkça hakiki hedefimizi gerçekleştiremeyiz" diyordu.

2000'li yılların Türkiye'sinde İslamcıların batılılaşma karşısında sergiledikleri tutum ve davranışta geldiği noktayı görebilmemiz açısından İmparatorluk Osmanlı'sından Cumhuriyet Türkiye'sine geçiş dönemini iyi tahlil edebilme zorunluluğuyla karşı karşıya kalıyoruz. Küresel sermayenin, küresel hegomonik güçlerin, küresel medyanın dünya egemenliği kurduğu bir dönemde İslamcıların büyük buhranlarından birisi olarak karşımızda duran anti-batıcı söylem İslamcılara ne sağlar veya sağlamaktadır? İslamcılar için sonuçsuz kalan bir mücadele alanımıdır anti-batıcılık? Bütün bunlara rağmen İslamcılar söylem ve tutumlarında hala anti-batıcılığı sürdürmeli midirler? Son sorudan başlarsan evet İslamcılar bir medeniyet dili kurma iddiasındaysalar ve Müslüman bilincin yeryüzünü inşa ve ihya edeceğine dair hala ümit besliyorlarsa bu ümidin diri kalabilmesi, bu ümidin boy verebilmesi için anti-batıcı olmasa bile batıya karşı mesafeli ve son derece diakkatli bir söylem, eylem, düşünce hala gündemlerinde olmalıdır. Bu İslamcıları teslimiyetçilikten uzak tutacağı gibi yeniden dinamik bir sürecin içerisine de sokabilir. Batının hegomonik diline ve söylemine karşı eski tezlerle savunmanın İslamcıları hiçbir yere getirmeyeceğini hatta mağlubiyet ideolojisinin Müslüman zihinlerde daha bir kökleşeceğini tarih bize göstermiştir.

Batılılaşmanın kötü bir uzantısı olan taklitçilik karşısında hem Said Halim Paşa'nın hem de günümüz İslamcılarının ortak çözümü bireylerin İslamlaşması ve bundan sonra da toplumun ve toplumsal düzeneklerin İslamlaşmasıdır. İslamlaşma konusunda İslamcılar arasında bir fikir birliği mevcutsa da sorun ve kavga metotlarda oluşuyordu. Cemaatler, tarikatlar ve siyasal partiler olmak üzere irili ufaklı mikro/makro İslamcılıkların hepsinin kendine has öncelikleri vardı. Said Halim Paşa'ya göre İslamlaşmak çok basit bir tanımdan oluşur. İslamiyet'in inanç, ahlak, yaşayış ve siyasete ait esaslarının tam olarak tatbik edilmesidir.[34] Bunu yapmak için gerekli olan öncelikli esas ise İslam'ın her dönemin ihtiyaçlarına göre yeniden tefsir edilmesidir. Yeni tefsir çalışmaları yeni metodolojileri doğuracak bu da içtihat kapısını sonuna kadar açarak dinamik bir İslam düşüncesinin temellerini atacaktı. Ancak İslamcılar aralarında hala içtihat kapısının açık mı, kapalı mı olduğunu tartışıp dururlar. Dinamik süreçlere durağan cevaplar vermeleri, geçmişin sürekli tekrarına düşmeleri gibi nedenlerden ötürü kürsel dünyanın sorunları karşısında Müslüman bireyler ve entelektüeller yetersiz kaldı. İslami bilimler konusunda yeterli donanıma sahip olmayan mühendis/edebiyatçılar[35] tarafından üretilen islamcılık "aslında başarısızlığın yegane kaynağıdır".

Aslında durum tam da Cabiri'nin dediği gibi bir asırdan fazla bir zamandır, bakış açılarının sabit, hatta kemikleşmiş bir halde bulunduğunu çok net bir biçimde görmek

[34] Age. s. 186

[35] Nilüfer Göle, Mühendisler ve İdeoloji, Metis Yayınları,

için İslamcılar ve modernistlerin çağdaş İslam düşüncesi sorunlarına nasıl yaklaştıklarına bakmak yeterli olacaktır.[36]

Askeri ihtilal sonrasında uzunca bir dönem Türkiye'de siyasi hareketlerin yüksek sesle muhalefet yaptıklarını göremiyoruz. Bu sessizlik ve siyasetsizlik İslamcılar içinde geçerliydi. 80 ihtilali İslami yapıların toplumsallaştığı ve geliştiği sivil toplum örgütlerinin tamamını kapatmış ve bu alanda ciddi bir boşluk oluşturmuştu. Darbe sonrasında açılan Milli Selamet Partisi davasından başta Erbakan ve yakın çalışma arkadaşları olmak üzeri bir çok siyasetçi yargılanırken, Akıncılar, MTTB gibi öğrenci hareketleri liderleri de davalılar ve yasaklılar arasına girmişlerdir. İslamcıların sosyal ve siyasal alanda görünen yüzünü temsil eden bu oluşumlar darbeden ciddi yaralar alırken bu hareketleri nazaran daha az görünen cemaat ve tarikat yapılanmaları süreci görece az zararla atlatıyorlardı. Bundan dolayı da milli görüş hareketinin toparlanarak eski gücüne yeniden kazanması yıllar alacakken, MTTB ve Akıncılar gibi gençlik hareketlerinin kapılarına vurulan kilitler açılmayacaktı.

İslamı bütün olarak, inanç, ibadet, ahlak siyaset ve felsefe alanlarında hayata yeniden hakim kılma ve bunu yaparken de akılcı bir metod kullanarak Müslüman dünyasını batı dünyasının hegomonyasından kurtarmak İslamcıların öncelikli amaçları arasında yer alır[37]. İslamcılık tam da batının emperyalist ve sömürgeci işgalleri karşısında bir direniş ideolojisi olarak gelişmeye başladı.[38] Said Halim Paşa'nın eğitim serüvenine kısaca göz attığımızda onun batıda uzun süre eğitim aldığını(İsviçre'de beş yıl eğitim aldı) ve batı dillerinden İngilizce ve Fransızcayı iyi bildiğini bununla birlikte Farsçayı da iyi derece de bildiğini görüyoruz.[39] Paşa, yabancı ülkelerde aldığı eğitim ve görgüyü ülkesine adapte etmede muadillerine göre daha büyük bir çaba içerisinde olmuş her zaman. Döneminin sosyal ve siyasal olaylarının tarihi seyrini iyi analiz edebildiğini gördüğümüz Said Halim Paşa Batının medeniyet tecrübesinden olduğu gibi tecrübe etmeyi "tehlikeli" ve "yersiz bir arzu" olarak değerlendirmesi onu diğerlerinden ayıran önemli bir vasfıdır. O, Batının medenileşme tecrübesinin bizim toplumlarımız içinde uygulanabilmesi ve aynı başarılı sonuca ulaşabilmesini de mümkün görür ancak bunun için bazı şartları yerine getirmemiz, dikkatli ve uzak görüşlü olmamız şartıyla der. Batılı bireylerin devlet yönetimine ve siyasete katılımını gerçekleştiren araçların siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri olduğunu erken fark eden Said Halim Paşa siyasi partilerin kurulmasını da batının kötü bir taklidi olduğu gerekçesiyle eleştiri. Ona göre partilerin kurulması da tamamen batının ucuz bir taklidi olarak gerçekleşti. Batılı filozofların öğretilerine göre tam ve özgürlükçü bir de-

[36] Muhammed Abid el-Cabiri, Çağdaş Arap-İslam Düşüncesinde Yeniden Yapılanma, Düşün Yayınları, İstanbul, 2011, s. 10

[37] İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi; metinler, Kişiler. C.I, İstanbul, 1986

[38] Oliver Roy, Siyasal İslam'ın İflası, İstanbul, 1994, s. 51

[39] M. Hanefi Bostan, Bir İslamcı Düşünür Said Halim Paşa, İstanbul, 1992

mokrasinin kurumsallaşabilmesi için birbirlerini eleştiren siyasal partilerin kurulması zorunluydu. Bizde bu görüşü aynen taklit ettik ve düşman gruplar teşkil ettirdik. Batıda tarihsel bir ihtiyaç olarak siyasi partiler kurulmuşken bizde tarihsel bir zorunluluk olarak değil batının basit bir taklidi olarak kuruldu. "Hayranlık hastalığı" sadece siyasi partilerin kurulması konusunda sınırlı değildi. "İyi ile kötüyü, güzel ile çirkini birbirine karıştıran yeni zihniyet yüzünden ahlak anlayışımız da garip bir sarsıntıya uğradı."[40]

3-Aydın sınıfının fikri sefaleti

Aydın diğer bir deyişle entelektüel'in Osmanlı zihin yapısındaki karşılığı münevver'e tekabül ediyordu. Aydın ya da entelektüel'in sabit bir tanımı olmamakla birlikte genellikle "düşünce ve bilimi önemseyen kişi", "bilim, sanat, kültürle yakın ilişkisi olan görgülü kişi" gibi sıfatlar üzerinden açıklanmaya çalışılır. Aydın, bilgi tekelini kendi üzerinde tuttuğu için modern zamanların ayrıcalıklı kişisi olmuştur. Aydınla ilgili iki genel kanı mevcut olmakla birlikte birincisine göre aydın, elit, seçkin ve toplum üstülük özelliklerinden dolayı bağımsız bir sınıfken, ikinci tanıma göre ise her toplumun kendine özgü aydını vardır. Her milletin kendi aydını olduğu gibi insanlığın ortak değerlerini ifade edebilen aydınlarda vardır. Türk aydını da kendine has özellikleri barındıran bir yapıdır. Her milletin aydınlarının oluşumunun kendi toplumlarının özel şartlarına göre şekillendiği gibi Türk aydını da Osmanlı'nın mirası üzerinde derin bir medeniyet krizi ortasında doğmuş olduğu iddia edilir. Tanzimat öncesi aydınlar saray ve ulema geleneğinden gelen kişilerden oluşurken Cumhuriyet sonrasında aydınların sınıfları değişmiştir.

Said Halim Paşa, batı medeniyetinin etkileri altında kendi benliklerini kaybetmiş ve aşırı derecede batı hayranlığına müptela olmuş bir aydın sınıfından bahsediyor. Aslında aydın sınıfı olarak kendisini ön plana çıkaranların bu tutumları bir hastalıktır ve bu hastalığın bütün yurt sathına yayılması istenmektedir. Bu yüzden aydınlarımız, yükselme ve ilerleme adına, vicdanları bulandırıp, fikirleri karıştırarak, buhranlara sebep oluyor ve memleketi karanlık ve meçhul bir istikbale doğru sürükleyip götürüyorlar.[41] Aslında aydınlar milleti belirli bir kalıba sokarak modernleşmenin zorunlu taşıyıcıları olarak kendilerini takdim etseler de Avrupa'nın bize bakışı değişmiyordu. Cemil Meriç'in tabiriyle "bütün Kur'anları yaksak, bütün câmileri yıksak, Avrupalıların gözünde yine Osmanlıyız. Osmanlı; yâni, İslâm. Karanlık, tehlikeli bir düşman yığını."[42]

II. Meşrutiyet döneminde etkisini iyice arttırmış olan batılılaşma taraftarlarının Os-

[40] Age. s. 86
[41] Age. s. 93
[42] Cemil Meriç, Umrandan Uygarlığa, Ötüken Yay., İstanbul 1977, s.9.

manlı'nın geleceğiyle ilgili köklü değişiklik kararları vardı. Bilindiği gibi batılılaşmanın kökenleri geriye doğru gidildiğinde III. Selim ve II. Mahmut'a hatta Lale Devrine kadar götürülüyordu. Ancak bu dönemki batılılaşmacılar kendi öncüllerinden daha farklı bir hareket tarzı geliştirmekteydiler. Bu yapı imparatorluğun sadece askeri ve ekonomik yönlerinin batılılaştırılmasıyla sorunun çözülemeyeceğine inanmaya başlamışlar ve değişimin kapsamını olabildiğince geniş tutmaya çalışmışlardı. Artık batılılaşmayı tam olarak gerçekleştirebilmek için askeri ve ekonomik yeniliklerle birlikte reformaların ticari, hukuki, kadın ve aile, Müslim-gayri Müslim eşitliği gibi bir çok alanı içermesi gerektiğini dillendirmeye başlamışlardı. Batılılaşmacıların en ucunda Abdullah Cevdet gibi isimler yer almaktaydı. Abdullah Cevdet tipi batılılaşmacılara göre 1912'de yaşanan Balkan Savaşları yenilgisinden sonra batılılaşma konusunda radikal tedbirler alınmazsa Osmanlılar yakın bir zamanda tarih sahnesinden silinebilecekler kehanetini yapıyordu. Abdullah Cevdet kendi düşmanın Avrupa olmadığını tersine Osmanlı'nın gerilemesinin sebebi olarak gördüğü sosyal sisteme yıkıyordu. O diyor du ki; "bizim can düşmanımız kendi ataletimiz, kendi cehaletimiz, kendi fakirliğimiz, taassubumuz, göreneğe körcesine bağlanmamızdır" diyordu. Hatta ona göre Avrupa'ya Batıya ve batılı değerlere düşmanlık etmek ilerlemeye, maddiyata ve manevi kuvvete düşmanlık etmektir. Ve o Osmanlı toplumuna da Avrupa'nın çalışkan insanlarına talebe olmayı bir rol olarak biçiyordu. Bu rol biçme durumunu ne Osmanlı toplumu layıkıyla kabul etti ne de Cumhuriyet Türkiye'nin bireyleri.

Döneminin diğer değişim yanlılarının aksine Said Halim Paşa mevcut kurumların tamamen ortadan kaldırılarak yerine yenilerinin getirilmesinden öte ıslahtan yanadır. Eski kurumların ortadan kaldırılması bir geleneğin ortadan kaldırılmasıdır. Onun yerine koyulacak olan yeninin daha iyi olacağı inancı da doğru değildir. Aslında ona göre batılılar zaten kendi kurumlarını ıslah ederek ilerlemelerine rağmen onu yanlış algılayanlar ıslah metodu yerine tamamen ortadan kaldırma metodunu uygulamaktaydılar. Düzelterek ıslah etmek var olan ve gelenekselleşmiş olan kurumların daha iyi noktalara gelmesi açısından iyiyken onun yerine denenmemiş bir yeniyi koymak eskiden kazanılmış bir çok zahmeti yeniden çekme riskini de doğurabilirdi. Said Halim Paşa batı hayranlarını durumunu hastalıklardan korunmak amacıyla tıp kitapları okuyan, sonunda da kendilerinin bütün hastalıklara tutulmuş oldukları vehimlerine kapılan insanların durumuna benzetir.[43]

II. Meşrutiyet döneminde yaşanan değişimler ve gelişmeler cumhuriyet dönemini de etkilemesi açısından ayrı bir önem taşır.[44] Bu bakımdan İslamcılık ve batılılaşma yanlılarının dışında da Türkçülerinde kendilerine has teorileri hem yaşadıkları dönemi

[43] Age. s. 96

[44] İsmail Kara, İslamcıların Siyasi Görüşleri, İstanbul, 1994, s.5-6

hem de Cumhuriyet Türkiye'sini etkilemesi bakımından hala güncelliğini korumaktadır. Namık Kemal ve Ziya Gökalp gibi Türkçü isimlerde Osmanlı'nın geleceği üzerine tezler üretiyorlardı.

"Metotsuz ve gayesiz elde edilen fikirler zararlı olur" diyen Said halim Paşa batılılaşma yanlılarının metotlarını uygularken iki nedenden dolayı eleştirir. Bunlardan birincisi batılılaşmacılar kendi toplumlarına ve kültürlerine ait olanlara yabancılaşmış ve bu kültürü öğrenmeye kapalı duruma gelmişlerdir. İkincisi ise kendi kültürler dışındaki birçok bilgi ve metodu hiçbir süzgeçten geçirmeden doğrudan kabul etmişlerdir. Osmanlıdan günümüze değişmeyen sorunlardan birisi de tam da burada karşımıza çıkıyor. Aydının kendi toplumuna yabancılaşması. Kendi toplumunu ve içerisinden çıktığı sosyal ve siyasal süreçleri toptancı bir biçimde reddetmesi ve yok sayması durumu. Osmanlı son dönem aydınları ile Cumhuriyet Türkiye'si aydınların arasında belirgin farklar elbette vardı. Cumhuriyet Türkiye'si aydınları batının modernleşme teorilerinden fazlasıyla etkilenerek uzunca bir dönem katıksız bir pozitivizmin savunuculuğuna soyunmuşlardı. Batılı pozitivistler, pozitivizmi zamanla revize etmelerine ve süreç içerisinde daha yumuşak hale getirmiş olmalarına rağmen Cumhuriyet Türkiye'sinin aydınları bu süreci yaşamamışlardır.

Batı medeniyetinden yararlanmak düşüncesi "batılılaşmamız gerekir" düşüncesine evrilmiştir ki bu büyük bir yanlıştı. "Taklitçilikte ustalaşmak" yerine sürekli olarak batı medeniyetinden istifade etmemiz gerektiği ancak bunun yolunun ve yönteminin "Avrupa medeniyetini millileştirmek"[45] olduğunu öne süren Said Halim Paşa döneminde yeterince anlaşılamamıştır. Paşa kendisi tarafından öne sürülen bu tezlerin batılılar ve batılılaşmacılar tarafından nasıl eleştiri konusu edildiğininde farkındadır. Bu eleştirilere de farklı biçimlerde cevaplar üretmiştir. "Biz de Batılılara karşı elbette emniyetsizlik ve nefret besliyoruz. Bizim bu halimizi onlar taassup ve irticaya veriyorlar. Halbuki bizim bu halimizin hiçbir zaman cehalet ve hurafe ile ilişkisi yoktur. Aksine biz, onların hakkımızda besledikleri niyet ve hislere ve reva gördükleri muamelelere bakarak, üstelik gayet de insaflı düşünerek bu tavrı takınmaya mecbur oluyoruz"[46]

4-Taassup

Tarık Zafer Tunaya'ya göre Said Halim Paşa İttihat ve Terakki'nin merkez umumi üyeliğine seçilmişti.[47] İTC'nin genel yapısına baktığımızda Osmanlı yaşam biçiminin kökten değişmesi gerektiğini savunanların olduğu kadar muhafazakar bir değişimi

[45] Age. s. 104
[46] Age.s 151
[47] Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasi Partiler, III. 240

öngörenlerde mevcuttu. İTC, Osmanlı sistemini ve toplumsal yapısını eleştirirken en çok vurgu yaptığı konuların başında sosyal yapının kuru kuruya bir taassup üzerine kurulmuş olduğunu öne sürüyordu.[48] Said Halim Paşa ise İTC'de olmasına rağmen taassup sahiplerinin sıradan halk kitleleri olmadığını batılılaşma yanlıları olduğunu ileri sürüyordu. Her iki durumda da taasubun kötü bir durum olduğunu ortaya koymaktan geri kalmıyordu.

Said Halim Paşa'ya göre 20 yüzyılın başında Batı dünyasının İslam dünyası üzerinde kurmaya çalıştığı egemenlik biçimsel olarak değişmeye başlamıştır. Bu geleceği gören Paşa birinci dünya savaşına girmeye kesinlikle karşıydı.[49] 20 yüzyıl öncesinde askeri işgaller biçiminde kurulan tahakküm 20 yüzyıl sonrasında biçim ve içerik değiştirerek emperyalizm ve sömürgecilik olarak devam etmiştir. İslam dünyası ve Müslüman entelektüeller batıdan gelen tahakküm biçimlerine karşı kendilerini savunma biçimlerini sürekli muhafaza etmişler, batının tahakkümcü ve emperyalist tutumları değiştikçe İslam dünyasının da bu tahakküm biçimlerine karşı koyma araçları değişmiştir. Batının Hıristiyanlığa karşı gösterdiği sert ve acımasız tutumu, şiddetini ve sertliğini arttırarak İslam'a ve Müslümanlar'a uygulamaya kalktığının altını çizen Said Halim Paşa Müslüman coğrafyasının bu saldırırala karşı cevap vermede yetersiz kaldığı durumlarda bir içe kapanma yaşadığını belirtiyor.

Said Halim Paşa'nın bu benzetmesinin bir benzerini de Dostoyevski kendi toplumunun modernleştirilme çabalarını eleştirirken "ayağımıza ipek çorap geçirip, bir de peruk takıp kılıç kuşandık mı Avrupalı olacağız sanıyorduk" şeklinde eleştiriyordu. İşin kötüsü hoşumuza da gidiyordu diyor Dostoyevski. Aliya İzzet Begoviç'te durumu şu şekilde ifade eder; *"Bizim en büyük felaketimiz batıcılarımızın kullandıkları yabancı reçetleri kullanamamalarında değil, bu reçeteleri nasıl kullanacaklarını bilemediklerinde daha doğrusu bu esnada iyiye yönelik yeterince güçlü duygu geliştirmediklerine yatmaktadır. "öyle reformlar vardır ki içinden bir milletin bilgeliği ortaya çıkarken, diğer taraftan ihanetlerin en büyüğünü barındıran da vardır"*[50]

5-Sonuç Olarak

Aslında Said Halim Paşa Buhranlarımız adlı eserini kalem aldığı tarihlerde İslam toplumları ne yaşıyor idiyseler bugünde onun benzerlerini yaşamaya devam ediyorlar. Modernizmin dayattığı zorlama değişimlere karşı üretilen tezlerde gerçekten kopuk, ilmi tezler haline gelince sorun iyice içerisinden çıkılmaz hallere gelmiş durumda.

[48] Feroz Ahmed, İttihat ve Terakki, Kaynak Yayınları, 2007, İstanbul, s.144

[49] Ahmet Şeyhun, Said Halim Paşa Osmanlı Devlet Adamı ve İslamcı Düşünür, Everest Yayınları, 2010, İstanbul, s.133

[50] Aliya İzzet Begoviç, İslam Deklarasyonu,(Çev; Rahman Ademi) Fide Yayınlan, İstanbul, 2011, s. 24

Said Halim Paşa bu durumu da şöyle ifade etmiş; "Hayatın gerçek yüzü bizi hala kendisine çekemiyor. Biz hala güya ilmi, birtakım umumi görüşlerden çıkmış olan nazariyeleri tercih ediyoruz. Bu nazariyelerin ise zihinleri bir sürü mücerred fikirlere bağlamaktan başka bir faydası olmuyor. Bu mücerred fikirlerden çıkan düsturların tatbikatta neye yaradığını ve yarayacaklarını tahmine ise imkan yoktur. Bizim zihnimiz, henüz eşyadan fikirlere intikal edemiyor, fikirlerden eşyaya geçmeyi tercih ediyoruz. Çünkü bu sayede düşüncelerimiz sonsuz hayaller içinde her şeyi kendi emellerine göre tertip edebileceği muhayyel bir muhit bulabiliyor"[51]

Said Halim Paşa bütün sorunların üstesinden gelebilmenin basit çözümler içermediğinin farkındadır. Ancak o kendi zaviyesinden genel hatlarıyla ikili bir çaba sonrasında sorunların çözülmesi için doğru yola girileceği kanaatini taşır. İslam milletlerinin genel ve özel vazifeleri vardır. Özel vazife bireylerin kendi ahlaki duruş ve tutumlarını yükselterek İslam'ın ahlaki ve içtimai esaslarına uygun hale göre hareket edilmesiyle ulaşılabileceğini, genel vazifelerin ise diğer Müslüman milletlerle geliştirilecek doğrudan dayanışmalarla gerçekleştirilebilecektir. Günümüz İslamcıları da Müslüman milletlerin yaşadıkları fikri ve ahlaki geriliklerin öyle kolay yoldan halledilemeyeceğinin farkındalar. Küreselleşen dünyada, sermayenin yaşamın bütün süreçlerini kontrol altına aldığı, kapitalizmin şiddetinin hala dindirilemediği bir dünyada günümüz İslamcılarının buhranları daha da şiddetli seyrediyor. Bu buhranlardan kurtulmaya çalışan birçok Müslüman toplumun ortak özelliği Avrupa egemenliği altındaki ortak sömürgeci geçmişi olması da bu süreci geciktirmektedir.[52]

Cumhuriyet Türkiye'si İslamcılarının buhranları zaman içerisinde Osmanlı'nın çöküş dönemi İslamcılarının buhranlarından farklılıklar arz etmeye başladı. Çünkü her iki durumda da İslamcılar yaşadıkları dünyanın bir parçasıydılar ve dünyanın değişiminden onlarda etkileniyordu. Dolayısıyla İslamcıların itikadi alana tekabül etmeyen güncel ve siyasi durumlardan kaynaklanan buhranları he dönem değişim göstermiştir. Tek Partili yıllarda ve çok partili yaşama geçiş dönemlerinde kendi tutum ve duruşlarını İslamcı olarak nitelendirebilecek açık bir hareket olmasa da Müslüman bireylerin ülkenin batılılaşmasından kaynaklanan sorunları dert ediniyorlardı. Abdullah Fevzi Efendi'de Avrupa'nın ilim ve tekniğinin alınarak İslam ümmetinin içerisine düştüğü zorluklardan kurtulabileceğine inananlardandı. Yalnız onun da ilk ve ön şartı İslam'ın ilk asırlardaki ölçülere dönerek yeni bir yaşam kurduktan sonra "tez elden Avrupa'yı kalkındıran ve yükselten teknik ve ilmi temelleri almak" zorundaydık[53].

İslamcılar zaman içerisinde oryantalizmin ve modernizmin teorilerinin şiddetine maruz kaldılar. Modern bilimlerin İslami ilimlerin yöntem ve tarzına yönelttiği eleştiriler dozajını çok yüksek düzeyde tuttuğu için Müslüman zihinlere ve düşünürlere "bilimsel şiddet" uygulanmıştı. Bundan dolayı özellikle fıkıh ve hadis ilimlerinde Müslüman

[51] Age. s. 76

[52] Riaz Hassan, Müslüman Zihinler, Doğan Kitap, 2010, İstanbul, s. 51

[53] Ali Osman Koçkuzu, Bir Müderrisin Sürgün Yılları; Abdullah Fevzi Efendi, İz Yayınları, 2010, İstanbul, s. 271

düşünürler eski bilgilerinin günün söylemlerine uygun hale getiremedikleri için geleneksel düşünme biçimlerini reddetmekte çözüm buldular. Onlar da aynı modern bilimlerin kendilerine uyguladığı "bilimsel şiddeti" geleneksel yöntemleri kullananlara uyguladılar. İslamcı düşünürler arasında ciddi bir yöntem krizini ateşleyen bu verimsiz tartışmalar sonunda hiçbir yere ulaşılmadı. Modern bilimlerin kendilerine gösterdiği usul ve esasları kullanarak İslami ilimlere yeni bakış açısıyla yaklaşmak iddiasında bulunanlar kendileri yeni bir buhranın içinde düştükleri gibi diğer İslamcılara da bu buhrandan bulaştırmış oldular.

Aslına bakılırsa batılı bilimsel düşünme tekniklerini kullanarak dini anlama ve yorumlama çabaları İslam tarihi ve Müslüman coğrafyası bir bütün olarak düşünüldüğünde hiçte yeni bir şey değildi. Binyıllara yayılan İslam tarihi ve dört kıtaya yayılan Müslüman coğrafyası her zaman dini anlama ve yorumlama açısından farklılıklar göstermişti. İslam fıkıh geleneğinde bile tarihsel ve coğrafi şartlara göre fıkhın değişilebilir olma ilkesi ana bir usuldü. Mecellede bu durum "Ezmânın teğayyürü ile ahkâmın teğâyyürü inkâr edilemez." Şeklinde ortaya konuyordu. Bu hükme ek olarak gene Mecelle'de örf ve adetlerin birer hukuk prensibi olabileceğini gösteren hükümler de mevcuttu; "Âdet muhakkemdir; yâni hükm-i şer'îyi isbat için örf ve âdet hakem kılınır; gerek âmm olsun, gerek hâs olsun", "Nâsın (insanların) isti'mlâli bir hüccettir ki onunla amel vacib olur", "Âdeten mümteni olan şey, hakikaten mümteni gibidir." Mecelle'de ki bu hükümlere ek olarak İslam tarihinde İslam Hukukunun kendini yenileyebileceği, geliştirebileceği ve içinde bulunan durumun hukuk kurallarını esnetebileceğine dair bir çok delil mevcuttur. Müslüman düşünürler için bu durum dinamik bir düşünce geleneğine sahip olmayı, geçmiş İslami mirası ciddi anlamda tahkik ve tedkik edebilmeyi zorunlu kılarken içinde yaşadıkları çağdan da haberdar olmaları zorunluluğunu getiriyordu. Böylelikle yeni buhranlar ortaya çıktıkça-ki çıkacaktır- bu sorunlarla mücadele edebilme yeteneğine sahip olabilsinler. Said Halim Paşa'da bu konuda Müslümanların sorunlara çözüm üretebilmeleri açısından en dinamik alanın fıkıh olduğunu düşünüyor ve İslam fıkhına ayrı bir önem atfediyordu. "Müslüman dünya ilkelerini, kavramlarını ve geleneklerini, İslamcı ülküsünü ve ruhunu yabancı hakimiyetinin sayısız değişimlerine rağmen yüzyıllar boyunca sağlam muhafaza edebildi ve nitekim ahlakın ve toplumun onarılamaz olan çöküşünü bertaraf etti."

6 Aralık 1912'de bir Ermeni tarafından evinin önünde suikastla öldürülen Said Halim Paşa'dan günümüz İslamcıların buhranlarının hem değişmediği hatta arttığı hem de yüz yıllık süreç içerisinde bu buhranlara karşı üretilen tezlerin yetersiz kaldığını görüyoruz. İslamcı muhayyile bir anlamda sorunlarının tespitinde Said Halim Paşa "şerhleri" yapmış, onun tarafından kaleme alınan Buhranlarımız adlı esere farklı noktalardan haşiyeler düşmüştür. Şerh ve haşiye'nin kötü olmadığını İsmail Kara'dan[54] öğrenmiş bulunsakta "geleceği inşa ederken geçmişe fazlaca vurgun yapmalı iyi bir yöntem değildir".

[54] İsmail kara, İlim bilmez, tarih söylemez, dergah yayınları, İstanbul, 2011

Dünyevileşme Kıskacında İslamcı Gençlik

Dünya sisteminin lordlarının karşısına anlamlı bir tezle, kapsayıcı ve kuşatıcı bir dünya görüşüyle çıkabilecek, özgürlük ve adalet merkezli yeni bir dünya düzeni kurabilecek tek odak noktası İslami dünya görüşüdür. İslami dünya görüşüne sahip toplumların henüz bu durumu yeterince algılayamamış olmalarına rağmen dünya sisteminin lordları bu gerçeğin farkında olduklarından dolayı ellerinde bulunan bütün savaş mekanizmalarını kullanarak kendilerince bu tehdite karşı önlem alıyorlar. İslami dünya görüşünün etkinliğini azaltmak ve yaygınlığını durdurmak amacıyla kimi zaman silahlı kuvvetleri aracılığıyla işgaller gerçekleştiriyorlar- Afganistan, Irak, Filistin- kimi zaman kapitalist tüketim kültürü ve onun zorunlu uzantılarıyla Müslüman toplumları zehirliyorlar. Bu zehirlerden birisi de "renksiz dünya görüşünü" temsil eden dünyevileşmedir.

Eski bir CIA ajanı olan ve birçok kitabı Türkçeye çevrilmiş olan Graham Fuller ülkemizde akademik camiada fazlasıyla itibar gören bir isim. Küresel hegemonyanın sözcülüğüne savunan bütün batılı akademisyenler gibi Fuller'de "İslamsız Dünya" adlı yeni kitabında İslam'ın olmadığı bir dünya hayal etmemizi önerir. Ancak cümlesinin sonuna da eklemek zorunda olduğu gibi İslamsız bir dünya hayal bile edilemez artık. "İslamsız Dünya" kitabının öne sürdüğü garip bir iddia var; Türkiye'den İran'a, Güney Kafkasya'dan Kudüs'e kadar uzanan topraklar Müslümanlığı kabul etmemiş olsalardı bile hatta bu coğrafyalarda hala Ortodoks Roma İmparatorluğu varlığını sürdürüyor olsaydı bile Doğu-Batı arasındaki gerilim/şiddet/çatışma azalmış olmayacaktı. "Tarihin sonu mu" teziyle ABD liberalizminin kesin galibiyetini ilan eden F. Fukuyama ve onun tezini destekleyen Hungtington'un "Medeniyetler Çatışması"nın aksine G. Ful-

ler başka bir şey yaptı izlenimini vererek bizim dikkatlerimizi başka bir yöne mi çeviriyor acaba? Çünkü Medeniyetler çatışması tezinin ana vurgusu, muhtemel bir üçüncü dünya savaşının sebebi ekonomik ve sosyal sorunlardan kaynaklanmayacak bilakis tamamen dinlerden kaynaklanacaktı. Fuller ise bu çalışmasında sanki dinler arasında bir çatışmanın gerçekçi olmadığını yirminci yüzyıl incelendiğinde bir çok savaşın nedeninin Franco, Mussolini, Hitler, Stalin, Mao, Pol Pot, Ruanda örneklerinde olduğu gibi tamamı dogmatik düşüncelere inanan laik hatta ateistler tarafından çıkarıldığını iddia ediyor. Bizim bu tespitlere hak vererek gardımızı düşürmemiz siyonistlerden ve emperyalistlerden başka kimsenin işine yaramaz. İslamsız bir dünyanın olmadığını ve bundan sonra da olamayacağı gerçeğini kabul etmek zorunda kalanların strateji değiştirmelerinden başka bir anlam ifade etmeyen bir söylemdir bu.

İslamsız bir dünyanın mümkün olamayacağını kabul etmek zorunda kaldıklarına ve İslam'ın varolduğu, sorunlara çözümler ürettiği, yeni yaşam biçimleri ortaya koyduğu bir dünyada yapılacak en iyi şey kendi dünya görüşlerinin selameti için Müslümanları dünyevileştirmekten geçiyor. Kimin iradesi güçlü, kimin düşüncesi daha çelik ise o galip çıkacak bu savaştan.

Dünyevileşmenin tanımı

Dünyevileşme kavramı aslında sekülarizm kavramına giydirilen Türkçe anlamdır. Latince seculum kökünden gelen secular(seküler) terimi "zaman" ve "mekan" çağrışımlarını veren bir anlamla birlikte zamının şimdi oluşunu, hazır oluşunu ve mekanında dünyevi ve dünyada oluşunu ifade eder. Buna göre sae-culum kelimesi "bu çağ" ve "şimdiki zaman" anlamına gelir. Bu dünyada ki olaylara işaret eder ve dünyevicilik, dünyaya ait anlamında laikliği karşılar. Aynı zamanda bu kelimeleri secular(laik), secularization (laikleşme), secularism (laikçilik) olarakta tanımlanır.

Sosyal bilimlerde dünyevileşme, dünyevîliğin sosyolojik bir süreç olarak hayata geçmesi, özellikle modern sınaî kültürlerde dinin sosyal hayatın çeşitli kesimleri üzerindeki etkilerinin giderek azalması, başka bir ifadeyle toplumun, toplum ve kültür sektörlerinin dinî kurum ve sembollerin egemenliğinden çıkarılması, gerçekliğin dinî tanımından farklı olarak ve yeniden tanımlanması, hatta dinin kendisinin de bu yeni tanımlamanın içine sokulması, geleneksel toplumdan sanayi toplumuna geçişe paralel olarak dünyevî diye ifade edilebilecek modern dünya görüşünün dinî hayat tarzının yerini alması, modernleşme ile birlikte hem sosyal hem de bireysel düzlemde dinin gerilemesi, dinî kurumların, aksiyonların ve bilincin sosyal önemlerini kaybettikleri süreç, konvansiyonel dinin güç kaybına uğraması, kutsalın anlamının daral-

ması, kutsal sosyal yapının, kendisi tarafından kutsal olmayan kontrol ve etkileşimler kalıbına dönüştürülmesi süreci; kısaca toplum hayatının cisimleşmesi, beşere ve dünyaya özgü hale gelmesi, dünyanın büyüden arınması olarak tanımlanır. Bütün bu tanımların ortak yönü doğrularını kutsaldan yani dinden alan öğretilerle doğrularını beşerden alan beşeri öğretilerin bir rekabeti, çatışması, mücadelesi vardır.

Dünyevileşmenin ana teması dikkatleri bu dünyaya, bu dünyadaki şeylere yoğunlaştırma, dini olanı ise gündelik hayattan uzaklaştırmaya dayanır. Bilgiyi, tarihi, gerçekliği kendi tanımlar ve kendi tanımladığı biçimi herkese mutlak gerçeklik olarak dayatır. İlim, amel, ibadet, siyaset bütünlüğünü parçalar. Parçalara ayırdığı her bir toplumsal kuruma yeni anlamlar giydirir. Sömürgeciliği, işgal ve istilaları meşru göstermeyen her tür bilgili, ameli, ibadeti işbirlikçilerinin de yardımları sayesinde çirkin gösterir. Yoğun bir propaganda faaliyeti sürdürür. Bu, her zaman ve süreklilik gösteren bir propagandadır.

Dünyevileşme sadece hayatın siyasal ve toplumsal yanlarını değil kültürel yönleri de kapsar. Tüketim biçimlerinizi, estetik zevkinizi, tarihe, toprağa, vatana bakışınızdaki geleneksel tüm öğretilerinizi bir çırpıda harcar. Yerine sadece küresel efendilere hizmet edecek, küresel efendilerin yeryüzü sultalarını sarsmayacak şeyler imal ederler. Tek çizgili, tek boyutlu, tek renkli bir dünya yaratırlar. Eğer biz, vicdani ve ahlaki yanımızı harekete geçiriğ anlamlı tepkiler ortaya koyamazsak.

Ülkemizde batıdan ithal bütün kavramlarda olduğu gibi dünyevileşme kavramı da batıda ki kullanımında farklı kullanılır. Batı siyasal tarihinde secular sözcüğü ilk defa din savaşlarından hemen sonra kilise arazisi ve topraklarının devletleştirilmesi karşılığında ve sivil hukukla kilise hukukunu ayırt etmek için kullanılmıştır. XVI. Yüzyıldan sonra Rönesans, Reform, Aydınlanma, pozitivizm veya modernite olarak dinle dünyevileşme arasında ciddi kavgalar olmuştur. Osmanlı toplumunda ve onun devamı niteliğindeki Cumhuriyet Türkiye'sinde din savaşları yaşanmadığı gibi batıda olduğu biçimde ulema sınıfı toplumun üzerinde ceberut bir güç uygulamamıştır.

Dünya Ahiret Dengesi Kurabilmek

Dünyevileşme olgusu tartışmalarında İslamcı gençliği bekleyen en büyük tehlikelerden birisi de dünya-ahiret dengesini kuramamaktır. Dünyevileşmeyelim derken dünyayı ihmal etmekte Müslüman bireylerin ve toplumların varlık alanlarının daralmasına neden olur. İslam dini bireylerin dünyevi işlerini de düzenler ve iman-amel bütünlüğü sağlandığı zaman insanın dünya için çalışması da onun bir ibadeti yerine geçer.

Ahreti unutmak ve unutturmak dünyevileşme düşüncesinin ilk adımıdır. Aslında dünyevileşmecilerin en sıradan saldırıları ama en fazla da kayba uğrattıkları nokta tamda burası. Bütün hazlar önümüze serilmişken, dünya zevkleri adına binbir çeşit lezzetler yanı başımızda dururken neden her yaşanacak iyi şey ahrete ertelensin ki! Onlar tam da Kur'an-ı Kerim'de ifade edilen şu ayetlerdeki gibi düşünürler; "Ne ise hep bu dünya hayatımızdır; ölürüz ve yaşarız, biz öldükten sonra diriltilecek değiliz. (Mü'minûn, 23/37) "Dediler ki: ne varsa şu dünya hayatımızdır, başka bir şey yoktur. Ölürüz, yaşarız. Bizi zamandan başkası helak etmiyor. Fakat onların bu hususta hiçbir bir bilgileri yoktur. Onlar sadece zannediyorlar." (Casiye, 45/ 24)

Dünyevileşmenin bir diğer özelliği israfı körüklemesidir. Kapitalist tüketim toplumlarının kapitalist üretim biçimlerini sürdürebilmesi için sınırsız ve sürekli biçimde tüketmesi gerekir. Dünyevileşmeciler olağan ihtiyaçlarımızın yanında yapay ihtiyaçlar üretirler. Kapitalistlerin ürettikleri her meta bir müddet sonra yaşantımıza öylesine şiddetle girer ki adeta o ürün olmadan yaşayamaz hale geliriz. Hatta üretilen o ürünün olmadığı zamanlarda ne yaptığımızı ve ihtiyaçlarımızı nasıl karşıladığımızı bile unutur hale geliriz. Cep telefonları buna en güzel örnektir. Cep telefonlarının ilk piyasaya sürüldüğünde Türkiye'de bunu kimse almaz deniliyordu. Ama şimdi herkes cep telefonları yokken bu işimizi nasıl hallediyorduk sorusunun cevabını aramakla meşgul. Daha fazla üretirler ve daha fazla tükettirirler. Yapay ihtiyaçlar, suni ihtiyaçlar üreterek en almayacağımız malı satarlar bize. Kanaatsizlik ve doyumsuzluk, sürekli bir hırs ve tüketim yarışı israf bataklığında boğulmamamızı doğurur.

Aslında dünyevileşmeye kuramsal eleştiriler getiren batılı bilim insanları da var. Bunlardan birisi de Hadden'dir. Ona göre dünyevileşme teorisi, mantıksal yapısı bakımından kendi içinde zayıftır. Temelsiz düşünceler kompleksinden ibarettir. Hadden'in ikinci eleştirisi dünyevileşme teorisi bir mit ve söylenceden öteye gitmez. Üçüncü ve belki de en önemli eleştirisi ise dünyevileşmeyi kabul edilen toplumlarda yeni dinsel hareketler ortaya çıkmış ve bu hareketler günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Ve en son eleştirisi ise dünyevileşme tezlerinin zıttına din, bugün dünya siyasal arenasında çok önemli bir güç olarak yer almaktadır.

Dünyevileşme Dini Askıya Alır

dünyevileşme, dine "kayıtsızlaşma", dinin paranteze alınması, dinsel olanın buharlaşmasını sağlar. Bu kadarla da yetinilmez her türlü dini tutum ve talep marjinalleştirilir. Dünyevileşme projelerinin en sinsi yanı tanrıyı ve dini reddetmemesidir. Ancak ikisine birden öyle bir yer tayin eder ki ikisi de gerçek işlevlerini yerine getiremez olur.

Dünyevileşme projelerinin en sinsi yanı tanrıyı ve dini reddetmemesidir. Ancak ikisine birden öyle bir yer tayin eder ki ikisi de gerçek işlevlerini yerine getiremez olur.

Siz ahlaktan bahsedersiniz, onlar ahlakın göreceli olduğunu öne sürerler. Siz "hak din İslam'dır" dersiniz, onlar "bütün dinlere saygı göstermek zorundayız" derler. Siz "adalet, özgürlük" dersiniz, onlar da der ama onlar daha fazla özgürlük dediğinde "daha az ahlak" ortaya çıkar, onlar adalet dediklerinde emperyalistlerin torbaları dolar. Siz gündelik yaşamda ve toplumsal yaşamda İslami kural ve kaidelerin uygulanmasından söz edersiniz, onlar kimsenin kimseye bir şey söyleme hakkı yok derler. Siz ilahi aşka tutulanın ömür bereketlenir dersiniz, onlar kul ile Allah arasına girilmez derler. Çıkın o zaman Allah ile kul arasından. Gölge etmeyin, etmeyin ki kul buluşsun Rabbiyle.

Modernizmin dolmuşuna binenler dinin tüm yaşam alanlarında bir daha geri dönmemek üzere tarihin tozlu raflarında yerini aldığı iddiasında bulunuyorlardı. Bunlardan biri de Frederich Engels'di. O, her defasında sevinç çığlıkları atarak dinin nasıl yok edileceğini ve sosyalist devrimin yakında geleceğini haykırıyordu. Max Müller'de "her gün her hafta, her üç ay en çok okunan gazeteler ve dergiler artık dinin devrinin geçtiğini, inancın bir sanrı ve çocukluk illeti olduğunu, tanrıların nihayet bulunup tahrip edildiklerini bize söylemek için birbirleri ile yarışıyorlar" diyordu. Bunlara ek olarak Craewley "dinin ilkel devirlerden kaldığını ve sonunun gerçekleşmesinin de an meselesi" olduğunu ilan ediyordu. Max Weber modernleşme sayesinde insanların dinsel öğretilerin boyunduruğundan kurtularak gözlerini açtığını, Freud'da nevrotik illüzyonların en büyüğü saydığı dinden nasıl kurtulunulacağının yollarını gösteriyordu.

Dünyevileşmenin tarihini kesin olarak tespit edebilmek zordur. Kimine göre insanlık tarihiyle eşzamanlıdır dünyevileşme. Yani sadece modern zamanlara özgü bir sorun değil. Habil-Kabil kavgasını bile dünyevi hırslar sonrasında ortaya çıktmışta olabilir.

Dünyevileşmenin tarihini kesin olarak tespit edebilmek zordur. Kimine göre insanlık tarihiyle eşzamanlıdır dünyevileşme. Yani sadece modern zamanlara özgü bir sorun değil. Habil-Kabil kavgasını bile dünyevi hırslar sonrasında ortaya çıktığını düşünürsek, Emevi-Abbasi zamanında nelerin olduğunu yeterince iyi tahlil edebilirsek gerçekten de insanın varolduğu her zaman ve zeminde dünyaya meyletme ve dünyevi olanın uhrevi olanın önüne geçmiş olduğunu görürüz. Bu demek değildir ki şöyle veya böyle, madem insanın varoluşundan beri dünyevileşme benzeri hareketler var, o zaman direnmek niye? Madem bizde dünyevileşmenin pençelerinden kendimizi

kurtaramayacağımıza göre teslim olmak iyi bir seçenek gibi gözükmüyor mu? Kesinlikle teslim olmak iyi bir seçenek değil. diri ve uyanık kalarak, birbirimize karşı uyarma ve irşad vazifelerimizi yerine getirerek, en büyük sosyal ibadetimiz olan nehyi anil münkeri sistemli biçimde işletebilirsen dünyevileşmenin zararlarını en aza indirebiliriz.

Dünyevileşmeden Kurtulmak İmkansız Değil

Dünyevileşme kapitalizmin ve Protestanlığın bir ürünüdür. Aslında gelinen süreçte batılı ve batıcıların iddia ettikleri gibi dini olanın krizi değil dünyevileşmenin krizi kapıdadır. Modern dünyada önceleri din kriz yaşarken şimdi dünyevileşme krizi yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu krizler sonucunda din modern dünyada tekrar önemli bir konuma geldi. Karl Marx başından beri aydınlanmacı dünya görüşünü ve kapitalist dünya görüşünü devrimci bir sınıf olan burjuvazinin ideaolojisi olarak görüyordu. Bu efsane burjuvazinin hükümdar olduğu XX. yüzyılda dokunulmazlığını kaybetti. Son dönemlerde de ciddi krizlere girdi. Bu krizler ekonomik ve politik boyutları olduğu gibi bu krizin kültürel ve psikolojik boyutları da oluşmaya başladı. Her kriz bir fırsattır. Dolayısıyla Müslümanlar varolan dünyaya anlamlı tezler üretebilirlerse başarılı olmamaları imkansız.

Dünyevileşme kapitalizmin ve Protestanlığın bir ürünüdür. Aslında gelinen süreçte batılı ve batıcıların iddia ettikleri gibi dini olanın krizi değil dünyevileşmenin krizi kapıdadır. Modern dünyada önceleri din kriz yaşarken şimdi dünyevileşme krizi yaşanmaktadır.

Dünyevileşmenin karşısında durmamızı sağlayacak en devrimci duruşu tasavvufi ahlakın "fakr" ve "zühd" anlayışında bulabiliriz. Fakrın sıfatı; yokluk anında sükunet ve rıza, varlıkta dağıtma ve isar yani başkaları için kendini feda edebilme büyüklüğü. Fakr sahibi, hiçbir şeye sahip olmadığı gibi hiçbir şeyde ona sahip değildir. Fakr sahibi bireye kapitalist dünya ne satabilir, ne tükettirebilir. Zühd sahibi bireylerin yaşamları kapitalizmin varlığını kökten yok etmeye yeter de artar bile. Zühd sahibi terk ediş-lerin adamıdır. insanı köleleştiren, ihtiyaçlarını azgınlaştıran, sürekli tüketme hırsını kamçılayan kapitalist ve siyonist sistemler zühd ve fakr sayesinde güçten düşerler.

Zühd, Arapça "z h d" fiilinin masdarı olup, lügatte bir şeye meyletmemek, rağbet etmemek, yüz çevirmek, ilgisiz davranmak ve terk etmek manalarına gelir. Bu terk etme işi, o şeyi küçümsemekten, günah saymaktan veya azlığından dolayıdır. "z h d" kökünden türeyen kelimelerde azlık veya azla yetinme manası vardır. Kısaca, zühd, isteksizlik, rağbetsizlik, önemsizlik, terk etmek, kötü kabul edilen şeylerden yüz çevirmek, dünyaya buğzetmek, mâsivâyı terk anlamlarına gelmektedir.

Tasavvufî ıstılah olarak, dünyadan yüz çevirmek, nefsi mâsivâya olan meyil ve sevgiden alıkoymak, hırslı, ihtiraslı, çıkarcı, menfaatperest, bencil, tûl-i emel sahibi, muhteris olmamak, günâha, harama, insanı Hakk'tan uzaklaştırmaya vesile olacak her şeye rağbetsizliktir. Zühdü, "dünyayı terk, kimin eline geçerse geçsin ona aldırmamak", şeklinde tarif eden Ebû Osman el-Hîrî (ö.298/910), "elde bulunmayan şeyin, gönülde de bulunmamasıdır" diyen Cüneyd-i Bağdâdî (ö.297/909), "Cenab-ı Hak, evliyayı dünyadan soyup çıkardı, asfiya (saf insanlar)yı ondan korudu, âşıkların gönüllerinden dünyayı tamamen çıkardı, çünkü dünya kirinin bunlara bulaşmasına râzı olmadı" diyen Seriyyu's-Sakatî (ö.257/870), kalpte dünya ve menfaat sevgisi (hubb-i dünya) taşımamaya, maddenin ve menfaatin kalbe soğuk gelmesine dikkat çekmektedir. Bu noktada İmâm-ı Gazzâlî (ö.505/1111), herhangi bir şeyden vazgeçmenin zühd olmadığını, asıl hünerin onun yerine daha iyi ve daha güzelini koymak olduğunu vurgulamaktadır. Aslında Gazali'nin söylediği şey tam da bizim aradığımız şeydir.

Zühd ise daha bambaşka olup onu da Bayezid-i Bistamî'den dinleyelim onu. Bayezid-i Bistamî (ö.261/875), kendi tecrübesini şu ifadelerle dile getirmektedir: "Zühdde üç gün kaldım, dördüncü gün zühdden çıktım: İlk gün dünya ve dünyada olan şeylere karşı zâhid (ilgisiz, değer vermeyen, isteksiz) oldum. İkinci gün, ahrete ve orada bulunan şeylere karşı zâhid oldum. Üçüncü gün Allah'tan başka ne varsa hepsine karşı zâhid oldum. Dördüncü gün olunca Allah'tan başka bir şey kalmadı.İlâhî aşk beni şaşkına döndürdü. O zaman hâtiften gelen bir sesin bana: "Ey Bayezid, bizimle birlikte bulunmaya takatin yetmez, dediğini işittim ve maksadım işte bu idi,dedim. Aynı ses bu sefer: Maksadına eriştin, istediğini buldun, diye hitap etti"

Dünyevileşme sonrası dünya

Dünyevileşme çoğu zaman liberalleşme adı altında, masum bir biçimde ve kendini sadece bir yönetim felsefesi iddiasıyla hayatımıza taşımakta. Liberalizm sadece yaşamın siyasal tarafını düzenleyen basit bit yönetim felsefesi değildir. Liberalizmin batıda bile gerçekliği ve yaşanabilirliği ciddi biçimde tartışılmakta hatta bir çok sosyal bilimci liberalizmin miadını doldurduğu iddiasında bulunuyorlar. Habermas, "Liberazlimden Sonrası" adı altında bir kitabı çoktan piyasaya sürdü bile. Ancak ülkemizde bazıları henüz liberalizmi yeni keşfedip ona sıkı sıkıya sarılmakla meşguller.

Dünyevileşme sloganlarının başarısızlığa uğradığı bir çok olay gösterilebilir; İslamî grupların etkinliklerini arttırmaları, İran'da İslamî bir cumhuriyetin kurulması, Sudan'da İslam'ı siyasal alanda etkin kılma çabaları, Afganistan'da Ruslara karşı yapılan ve kazanılan cihad, Lübnan ve Filistin'de İslami grupların eylemleri, İslam Dünyası'nın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan İslamî grup ve mücadelelerin gün geçtikçe daha

bir güç kazanmaları, Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde kendini gösteren bağımsızlık hareketleri, Cezayir'de FİS'in siyasî faaliyet ve kazanımları, Türkiye'de İslamî grup ve cemaatlerin faaliyetleri ve özellikle Milli Görüşün siyasî tırmanışı gibi olay ve olgular, dinî grup veya cemaatlerin eğitim çalışmaları, ekonomik girişimleri vb., din toplum, din-devlet ilişkileri dünyevileşme olgusunun ülkemizde ki şiddetini birazda olsa azaltmıştır.

Dünyevileşme konusunda Kuranın evrensel önerilerinden birisi de "geçmişe bakıp ibret almak"tır. Ancak ne hikmetse bir çok müfessir Kuran tarafından öğütlenen geçmişe bakıp ibret alma olgusunu firavuna kadar götürür, Karuna, Belama hatta Hz. Adem'e kadar götürür ve bizi o tarihlerde bırakır gelirler. Ama bizim için "geçmiş" olan 20-30 yıl öncesine dair ibret alma konusunda yorumsuz kalırlar. Henüz hayatta olan, henüz yaşıyor olanların, aslında bizim yaşam tecrübemizle olan benzerlikler açısından daha fazla örneklikler bulup kıyaslamalar yapabileceğimiz geçmiş hep ıskalanır. Oysa bizim için gelecek perspektifimizi oluşturmada, kendi tarihsel tecrübemizin öz eleştirisini yapabilme adına, gençliklerinde bizim gibi cümleler kuran, bizim heyecanlarımızı, umutlarımızı, tutkularımızı taşıyanların parayı bulduklarında, makamı bulduklarında, şöhreti bulduklarında ne yaptıkları da ibret alınması gereken bir durumdur. Hatta ölçülü olabilme adına, daha gerçekçi ve sağlam söylemler geliştirebilme adına böyle bir geçmiş muhasebesi daha faydalı görünüyor. Fakirken söylediklerini zenginleşince nasıl unuttuklarında, güçsüzken aradıkları adaleti imkan sahibi olunca nasıl harcadıklarında, muhalefetteyken eleştirdikleri ama iktidardayken tam tersini nasıl yaptıklarında, nasıl dünyevileştiklerinde en büyük dersler hikmetler var.

Dünyevileşme çoğu zaman liberalleşme adı altında, masum bir biçimde ve kendini sadece bir yönetim felsefesi iddiasıyla hayatımıza taşımakta. Liberalizm sadece yaşamın siyasal tarafını düzenleyen basit bit yönetim felsefesi değildir. Liberalizmin batıda bile gerçekliği ve yaşanabilirliği ciddi biçimde tartışılmakta hatta bir çok sosyal bilimci liberalizmin miadını doldurduğu iddiasında bulunuyorlar

Düzenin Yabancılaşması Aydının Yerlileşmesi; İdris Küçükömer

İdris Küçükömer'in düşüce dünyasına girmeye çalışmak yoğun bir anlama çabasını gerektirir. Küçükömer bugünün Türkiye'sinde yaşayan bireylerin düşünce ve anlam dünyalarında çok farklı boşlukları doldurabilecek entelektüel bir güce sahip. Küçükömer üzerinde yapılabilecek en büyük yanlış, onu sadece, solculara sağcı, sağcılara solcu diyen bir düşünür kıskacında tutuklu kılmaktır. O,Türkiye üzerine, Türk halkı üzerine çok daha anlamlı ve ayrıntılı çözümlemelerde yapmıştır.

Küçükömer'in 1970'de Demirel hükümetinin düşmesiyle ilgili Hegel'den alıntılayarak söylediği bir söz kendisi içinde geçerli olmuştur. Hegel tarih felsefesinde tarihin bir takım kimselere rol verdiğini, tarihin onların şahsında yürütüldüğünü iddia eder. Bu rol bitince, bu şahıs, tarihi ileri götürmek üzere kendine göre bir planı olsa dahi bir kenara atılır. Hegel bu olguyu kendi tarih felsefesinde "dünyayı yöneten aklın kurnazlığı" olarak isimlendirir. Türkiye'ye özgü bir sosyalizm oluşturmak için 1961'de çıkmaya başlayan Yön Dergisi ve 1967 yılında çıkmaya başlayıp 1971'de sıkıyönetimce kapatılana kadar yayın hayatını sürdüren haftalık Marksist Ant dergilerinde yazan, Türkiye İşçi Partisi yönetim ve bilim kurullarında görev alan ve Asya Tipi Üretim Tarzına (ATÜT) inanan biri olarak Küçükömer solculardan beklediği ilgiyi görememiştir. İslamcı/sağ/muhafazakar kesimden ise herhangi bir ilgi beklememekle beraber, onlar tarafından teveccühe ancak hayatını kaybettikten sonra erişebilmiştir. Aslında Türk solunu ve Türk solcularını çok sert biçimde eleştirdiği yıllarda bazı konularda Erbakan'la aynı fikirde olduğunu, MSP'nin toplumcu ve demokratik olduğunu hatta MSP'nin kapitalizm öncesi ideolojileri kullanarak uzun süre yaşayacağını belirtmesi statükoyu korumak ve kollamakla görevli sözde düşünürler tarafından fazlasıyla

eleştirilmesine neden olmuştu. Sosyalistliğinden şüphe ettirmeyen bir düşünür olmasına rağmen Türk eğitim sistemi ile medreseleri karşılaştırırken şöyle söylemiştir; *"eğitim meselesinde üniversitelerin belli çalışmaları yapamadığını ekonomin, kitlenin, Türkiye'nin ihtiyaçlarına büyük oranda karşılık vermediğini söylemek mümkün. Metod açısından medrese üniversitelerin bazı kesimlerinden belki daha tutarlıdır"*

Küçükömer'in çok tartışma yaratan düşüncelerinden birisi de kurtuluş savaşının anti-emperyalist bir savaş olmadığı, Yunanlara karşı kazanılan bir savaş olduğu tezidir. Küçükömer'i dönemin klasik solcu düşünürlerinin ayıran bir diğer önemli özelliği ise 1960 Anayasasını gerici bir anayasa olarak görmesidir. Ona göre bu anayasayı da antidemokratik kılan ise Milli Güvenlik Kurulunun varlığıdır.

Sağcılık solculuk meselesi;

Akşam Gazetesinde 14-17 Ekim 1968 tarihleri arasında "Ortanın Solu" denen akımı eleştirmek amacıyla İdris Küçükömer tarafından kaleme alınan ve hala kitaptaki tezlerin tartışılmaya devam ettiği Düzenin Yabancılaşması kimin sağcı kimin solcu olduğunu anlamak için "turnusol kağıdı"dır. Küçükömer'in geliştirdiği, dün çokca tartışılmış, hala tartışılmaya devam eden ve bir süre daha üzerinde tartışmaların devam edeceği turnusol kağıdına göre "solcu"lar "sağcı", "sağcı"lar ise "solcu"durlar. Türkiye'nin "solcu"ları gericidir, üretim güçlerinin gelişmesinden yana değildirler, tek merkezlidirler, yukarıdan aşağıya otoriter bir örgütlenmenin savunucusudurlar. Hatta halk sözcüğünü dillerinden düşürmeyen, tüm söylemlerinin ve sloganlarının merkezinde yer alan "halk"ı yönetilmesi gereken bir sürü olarak görürler. Küçükömer solu eleştirirken sürekli CHP'den bahseder. CHP'nin iki grup olduğunu, bunlardan birinci grubun İnönü etrafında toplandığını belirttikten sonra, özellikle bu grubu eleştirir. İnönü etrafında toplanan bazı "kapıkulu devrimcilerini" yaptıkları uygulamalarla "devlet devrimcileri" haline soktular der.

Küçükömer ilerici olarak tanımladığı, geniş İslamcı halk kitlelerinden oluştuğunu varsaydığı "sağcı"ları ise değişmeye ve gelişmeye açık olduklarını belirtir. Sağcıların değişmeye ve gelişmeye açık siyasal düşüncelerinin olduğunun somut örneği olarak ta dönemin AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'dir; *"Demirel'in temsil ettiği AP iktidarı daha önceki Demokrat Parti iktidarı gibi, bize göre, zamanındaki CHP'ye nazaran daha ileri, daha gerçekçi bir iktidardı. Bunların başlıca hedefi kalkınma idi. Kalkınma tutkusu mevcuttu."* Marksist bir tarih felsefesi yorumu ile değişimin temel tetikleyici unsurunu alt yapı-üst yapı kavramları ile açıklayan ve üretim araçlarında meydana gelecek olan değişimin toplumu değiştireceğine inanan Küçükömer'in "kalkınma" söylemini dillendiren Demirel'i ilerici bulması kendi açısından tutarlıydı.

Doğucu-İslamcı akımın başlıca temsilcileri Sait Halim Paşa ve Mehmet Akif'tir. Bu akım Osmanlı'nın sancılı yıllarında devleti çöküşten kurtarmanın yollarını çözmeye çalışmıştır. Doğucu-İslamcı akımın karşısında ise Batıcı-Laik akım vardır. Ona göre Batıcı-Laik akım Doğucu-İslamcı akımın "sözde ve devamlı anti-tezi"dir. Her iki grubun alt dallarının da olduğunu söyleyen Küçükömer batıcı akımın önemli yanını gerçek bir tezin çıkmasını önleyen bir akım olmasında görür. Türkiye'de bu iki akım arasında Osmanlı döneminden miras kalan bir çatışma/sürtüşme her zaman olmuştur. Ancak Küçükömer bu iki akımında kurtuluşçu reçetelerini karşılaştırdıktan sonra Sait Halim Paşa, Mehmet Akif gibi İslamcıların kendilerini ilerici denen batılılaşmacılara (Tanzimatçılara, Yeni Osmanlılara, ve Jön Türklere) göre daha tutarlı ve saygıdeğer bulur.

Küçükömer Batılılaşmacıları eleştiriken, onların Batının çok uzun süren tarihi bir gelişme süreci sonrasında vardığı noktaya, Osmanlı'nın Batılıların geçtiği hiç bir badireden geçmeden nasıl varabilecekleri temel savını atladıklarını söyler. Sonuçta Küçükömer'de sınıflı bir topluma ve sınıf çatışmasına inanır. Toplumun değişmesinin temel şartını da üretim araçlarındaki değişimler ve burjuva sınıfının varlığı ile olacağına inanır. Osmanlı döneminde başlayıp günümüze kadar devam eden Batıcı-Doğucu çekişmesinin bu ana temayı atladığından dolayı aralarındaki tartışmaların tali ve ideolojik kurumlar üzerinden sürmesini bir hata olarak görür. Bu hata ise temel çelişkinin belirlenmesini ve çözümünü günümüze kadar engellemiştir. Küçükömer, Türkiye'nin batılılaşmasının şartını ve laikleşmesinin şartını kapitalistleşmede görür ve der ki;*"Türkiye kapitalist olmadan Batılılaşamaz ve dolayısıyla Batıcıların istediği gibi de laik olamaz".*

Düzeni eleştirme meselesi;

Cumhuriyetin 50. Yılında yani 1973'de Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir, Tarık Zafer Tunaya, Mehmet Kaplan ve İdris Küçükömerin katıldığı "Cumhuriyetin 50. Yılı" oturumu düzenlenir. Bu oturumda Yakup Kadri, İstiklal Harbi'nin nasıl zorluklarla başladığını anlatırken İnönü ile aralarında geçen ve tarih kitaplarında da üzerinde fazlaca durulmamış bir ayrıntıdan bahseder. Yakup Kadri hangi cephe olduğunu belirtmeden ve tarihte vermeden, "İsmet Paşa ile cephede konuşuyorduk" diye söze başlar. İnönü'ye "zaferi hepimiz umuyoruz, ondan sonra ne olacak?" diye sorar. İsmet İnönü'nün cevabı kısa ve nettir, o zamana kadar kimsenin dillendirmediği bir şeyi söyler; "Cumhuriyet olacak". Yakup Kadri İnönü'den böyle bir cevap vereceğini beklememiş olmalı ki hemen ona sorar; "Sakın bu cumhuriyet bizi Güney Afrika'daki cumhuriyete çevirmesin. Generalin biri gelir, öbürünün de biri. Mütemediyen huzursuzluk hasıl olur" dedikten sonra İnönü'de "ne yapalım, yapacağız. Başka çaresi yok, saltanat kalkacak onun yerini alacak olan biziz"der.

Küçükömer'in hiç bir zaman kabul etmediği bir zihniyetin sözcülerinden biri de Ş. Süreyya Aydemir'di. "Tek Adam"ı yazan Aydemir, Cumhuriyetin iktisadi ideolojisini temellendirme amacıyla çıkardıkları Kadro dergisi için "kadro hareketi, hakikaten halka rağmen halk için bir hareketti" dedikten sonra "biz daima klasik demokrasiye karşı mücadele ettik...niçin halka rağmen halk içiniz? Çünkü inkılap, bir azınlığın iradesinin bir çoğunluğun iradesine tahakkümdür" diyerek itiraf eder. Küçükömer Aydemir'in tepeden inmeci ihtilal tanımına karşı verdiği cevap çok sert ve bir o kadar da anlamlı olur. Gerçek hiç bir ihtilalin tarihin hiç bir döneminde halka rağmen, çoğunluğa rağmen yapılmadığını ve bundan sonra da sosyo-ekonomik ilişkiler bakımından yapılmasının mümkün olamayacağını söyler. Çünkü Küçükömer'e göre batılılaşma ve modernleşme birer süreçtir. Batı Avrupa bu süreci çok sancılı yaşamıştır. Osmanlıların kapitalist düzene neden geçemediğinin cevabı Türkiye'nin modernleşme adı verilen fazlasıyla ideolojik duruma neden gelemediğinin cevabı aynıdır. Öncelikle batı kapitalizminin merkantalist aşamasının iyice geliştiği on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Osmanlılarda kapitalizm öncesi bir düzenin merkantalist bir aşamaya geçememesi sorunun başlangıcıdır. Bunun da sebebi Osmanlı toprak sistemi, Lonca sistemi, reaya sistemi ve tarımsal üretimdeki teknolojik altyapıdır. Yani Küçükömere göre Osmanlı üretim güçlerinin gelişmesini durduran, ekonomiyi fasit daire içine alıp, bir durgunluk ekonomisi haline getiren birbirine bağlı, birbirini tamamlayan birçok sebep vardır. Bu sebeplerin bir çoğu da yeni kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'ne miras olarak devredilmiş ve sorunlar hala çözüme kavuşturulamamıştır.

Sonuç olarak Küçükömer ülkesini ve halkını anlamaya çabalayan, Marksist bir bakış açısına sahip olsa da Türk toplumunun tarihini ve yapısını muadillerinden çok farklı okuyabilen bir aydın tipidir. Sağcıların İdris Küçükömer sevgisi Türk toplum tarihi ve yapısını bu farklı okuyuşu nedeniyle olsa da, sağcıların İdris Küçükömer'in bütün çözümlemelerine katıldığı anlamı taşımıyor.

SOL YAN	SAĞ YAN
Yeniçeri-Esnaf-Ulema birliğinden gelen Doğucu-İslamcı halk cephesine dayanan; **Jön Türklerin Prens Sabahattin Kanadı** Hürriyet ve İtilaf **İkinci Grup** (Birinci Büyük Millet Meclisinde Müdafa-i Hukuk Cemiyetinde) Terakkiperver Fırka Serbest Fırka Demokrat Parti Adalet Partisi	Batıcı-Laik bürokratik geleneği temsil eden; **Jön Türklerin Terakki ve İttihat Kanadı** (Önce cemiyet sonra fırka) **Birinci Grup** (Birinci Büyük Millet Meclisinde Müdafa-i Hukuk Cemiyetinde) CHF **CHP-MBK** (Milli Birlik Komitesi) **CHP** (Ortanın solu)

12 Eylül'e
Giden Süreçte Öğrenci Hareketleri

Profesör Muharrem Ergin *"Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri"* isimli kitabında 12 eylül darbesini çok mübarek bir hareket olarak nitelendirdikten sonra *" bu harekat ile Türk ordusu Türk milletinin ve hür dünyanın sonsuz minnet ve şükranına hak kazanmıştır... Türkiye ve Türk milleti (orduya) bin kere minnet ve şükran borcu ile yüklüdür... 12 eylül ne sıradan bir müdahale ne bir rota tashihi ne de bir tıkanıklığı giderme harekatıdır, 12 eylül Türkiye Cumhuriyeti'nin hayat zincirinin normal bir halkası değildir, Türkiye'ye yeni bir kan ve hatta can verme harekatıdır"*der. Ayrıca Ergin 12 Eylülü gerçekleştiren yüksek komuta heyetininde gösterdiği gayret, fedakarlık ve vazifesini çok büyük bulur. Ergin gibilerinin vaktinin geçtiğinin artık 12 Eylül darbesini kolay kolay kimsenin savunamayacağı günlerdeyiz. Hatta 12 Eylül harekatına karşı eleştirinizin dozajı ne kadar yüksek olursa o kadar puan toplanılacak zamanlardayız.

12 Eylül öncesi öğrenci hareketleri üzerinde yeniden düşünmenin ve farklı bir bakış açısıyla onları "kahramanlık-hainlik" yaftaları dışında onları yeniden değerlendirmenin vaktinin çoktan geçtiğini düşünüyorum. Ancak 12 eylül öncesi yaşanan terör olaylarının faillerinin bir çoğunun hayatta olması, hayatta olanların bir çoğununda etkili ve yetkili yerleri dolduruyor olmaları ve geçmişte yaptıkları kirli işleri hala kahramanlık olarak görüyor olmalarından dolayı bu döneme ait sağlıklı değerlendirmelerin henüz yapılmadığını görüyoruz. Sağdan veya soldan ara ara günah çıkaranlar, kendilerinin ve ideolojilerine bağlı olanların kimler tarafından nasıl kullanıldıklarını anlatanlar olsa da yeterli değil.

12 Eylül öncesinde sürekli mağduriyet söylemi yaparak kendi haklılıklarını ortaya koymaya çalışanlar bakın sevgili yurdumuzun selameti için neler yaptıklarından sadece bir kaçı; *"Uşak'ta bir öğretmen kurşunlanmış, Bergama'da bir öğrenci dinamitle*

öldürülmüş, İstanbul-Ankara yolunda bir otobüs soyulmuş, İstanbul'da silah kaçakçıları ile çatışmaya giren 3 polisi öldürmüşler, İstanbul'da bir liseye bomba atılmış, Antalya'da bir işçi Konya'da bir öğrenci öldürülmüş, bir banka şubesini soymaya gelen ideolojik hırsızlar 4 çocuk babası bekçiyi katletmişler, kahvehaneler taranmış, öğrenciler şişlenerek öldürülmüş", sadece 1978 yılında vatanı kurtamak isteyen kahramanlar geride 51 ölü, 444 yaralı bırakmışlar. Ne büyük işler başarmışlar memleket adına!

12 Eylül'e giden süreçte 1 Nisan 1978'de Süleyman Demirel "hükümet başının eli kanlıdır" diyerek Ecevit'e yüklenirken Ecevit ise 18 Haziran 1978'de sanki bu ülkede yaşamıyormuşçasına "toplumda huzur ve güvenlik sağlanmıştır, artık anarşiden söz edilemez" diyordu. Türkeş Ecevit'i komünistlerle işbirliği yapmakla suçlarken Ecevit ise "sağcı oldukları saptanan şiddet eylemcilerinin tamamına yakını ya MHP'lidir, ya ülkücü dernekler üyesi ya da onların kayıtlı olmayan adamlarıdır" diyor ve gençliğin sözde ideolojileri adına kime hizmet ettiklerini bilmeden birbirlerini katletmelerine göz yumuluyordu.

12 Eylül darbesine giden süreçte ülkemizdeki sağcı, solcu ve İslamcı öğrenci hareketlerine kısaca bakalım;

1- İSLAMCI ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

Türk düşünce hayatında sağcılık, milliyetçilik ve muhafazakarlık düşüncesi ile dindarlık düşüncesi uzunca bir dönem yan yana gitti. Bu dört eğilim arasında düşünce ve pratikte ciddi bir ayrışma olmaya başlaması 70'li yıllarda başlayan gençliğin İslamileşme süreci sonrasında İslamcılığı sağcılık, milliyetçilik ve muhafazakarlıktan ayrı bir söylem ve ideoloji olarak benimsemesi ile ortaya çıktı. 70'li yılların İslamcı gençliği öncelikle milliyetçilikle aralarına ciddi bir mesafe koyup daha evrensel bir yaklaşımla ümmetçi bir çizgiyi benimsedi. Dünyadaki gelişmelerinde katkısı ile İslamcı gençlik muhafazakarlıklada arasına ciddi bir ayrım koyup sorgulayıcı ve eleştirel bir tavırla devrimci bir çizgiye kaydı. Muhafazakarlık ve milliyetçilikten kopuş doğal olarak sağcılıktanda kopuşu getirdi.

70'li yıllarda *Düşünce dergisi* çevresi, Ankara'da *Ercüment Özkan* ve arkadaşlarının *İslam Partisi* çevresi, *Talebe dergisi*, *Ahmet Ertürk*'ün çıkarttığı *Kriter dergisi*, *Said Çekmegil, Aylık dergi* çevresi *Metin Önal Mengüşoğlu, Yaşar Kaplan, Mustafa İslamoğlu* gibi genç kalemler bunlara ek olarak ta *Hicret, Tevhid, Şura ve İslami Hareket dergileri* İslamcı gençliğin hazırlayıcıları oldu.

Bu dergilere ek olarak Dirilis, Büyük Dogu, Hicret, Seriyye, Kiyam, Milli Gençlik, Sanatta ve Fikirde Hareket, Düsünce, Mavera, Hilal, Aylik Dergi, Gölge, Yeni Ölçü, Tebliğ, Şadırvan, Hîcret 1400, Oku, Muştu, Tohum, Kriter, Tomurcuk, Köye Kente Selam ve Akıncılar'dır.

İslamcı gençliğin fikri gelişimini ise Seyyid Kutub, Muhammed Kutub, Mevdudi, Hasan El-Benna, Abdulkadir Udeh, Ali Şeriati, Mustafa Meşhur, Fethi Yeken, Hasan En Nedvi'ydi. 70 li yıllarda Mevdudi'den ilk tercümesi yapılan "Dört Terim", 1966'da tercüme edilen Seyyid Kutup'un ölümsüz eseri "Yoldaki İşaretler" ve 70'li yıllarda Fizilal-il Kur'an'ın fasikül fasikül çevrilmeye başlaması İslamcı gençlik için önemli devrelerdir. İslmcı gençlik Türkiye'nin "darü'l harp, darü'l islam" olup olmadığını, Türkiye'de cuma namazı kılınıp kılınmayacağını uzunca bir süre tartıştı.

a- Milli Selamet Partisi Gençliği

MSP Gençliği partinin gençlik kollarıyla birlikte MTTB ve Akıncılar içerisinde örgütleniyordu. Ancak ne MTTB ne de Akıncılar resmi olarak MSP ile ilişkilerini kabul etmediler. Hatta Akıncılar'ın eylemlerinden dolayı MC Hükümetinin İçişleri Bakanı Akıncıların kendileri ile bağlantısı olmadığını açıklamak zorunda bile kalıyordu. Buna rağmen hem MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ve partinin önemli isimlerinden Oğuzhan Asiltürk Akıncı programlarına konuk olup konuşmalar yapıyorlardı.

MTTB ve Akıncıların kapatılmalarından sonra Milli Gençlik Vakfı'nda gençler toplandı. "genç ideali uğrunda fedakarlık yapabilendir" sloganını kullanan MGV 28 Şubat'ın azizliğine uğradı ve Türkiye'nin en örgütlü ve en büyük gençlik hareketinin tabelaları sudan sebeplerle bir gecede indirildi. Yerine Anadolu Gençlik Dergisi temsilcilikleri açıldı daha sonrada Anadolu Gençlik Derneği oldu. En parlak dönemini merhum Genel Başkan Adnan Demirtürk zamanında yaşayan MGV Refah Partisi'nin gençlik

kollarından daha güçlü idi. İstanbul ve Konya MGV ekipleri en güçlü merkezlerdi. 90'lı yıllarda en parlak dönemini yaşayan MGV kendi öncülü gençlik hareketleri gibi düzenli olarak fetih kutlamaları yapıyordu. MGV'nin örgütlenme yapısıda çok kompleks ve ayrıntılıydı. Ortaöğretim ve üniversite gençliğinden, mezunlar ve çalışan gençliğe kadar onlarca yapılanması vardı. Öğrenci evlerinde ev imamlığı, üniversitelerde ise sınıf sorumlusu, fakülte başkanı ve üniversite başkanı var ve bunlar il başkanına bağlı olarak çalışıyorlardı. 90'lı yıllarda bir çatı görevi gören MGV yerine kurulan AGD aynı rolü üstlenemedi, MGV kadar kitleselleşemedi ve örgütlenemedi. Maalesef kimse Milli Gençlik Vakfı'nın da tarihini yazmadı.

b- Milli Türk Talebe Birliği

Cumhuriyet tarihinin en uzun soluklu öğrenci hareketi MTTB'dir. MTTB'yi dört dönem halinde incelemek mümkün. 1916 yılında kuruluyor. Kuruluşta Ziya Gökalp'çi bir Türkçülük anlayışına sahip. 1930'lu yıllarda tek parti politikalarına aykırı davranarak kapatılır. O dönemde Hitler'i övecek kadar ileri bir milliyetçilik anlayışına yönelir. Uzun süre kapalı kalır. DP iktidarında, Tevfik İleri gibi önde gelen MTTB'lilerin de bakan olmasıyla, daha muhafazakâr bir çizgi izler. 60-65 yıllarında ise Yüksel Çengel, Yaşar Özdemir gibi isimler liderliğinde solcu bir yapıya büründü.

1965 sonrasında MTTB'nin rengi değişmeye başlar ve Rasim Cinisli genel başkanlığında sağcı ve muhafazakar bir çizgiye yönelir. Bir sonraki genel başkan İsmail Kahraman döneminde ise rengi tamamen değişir ve ciddi bir İslamileşme süreci başlar.

Raşit Ürper, Abit Özmen, Burhanettin Kayhan, Cemalettin Tayla, Kasım Yapıcı, Haşmet Oğuzalp ve Vehbi Ecevit talebe birliğine genel başkanlık yapmış isimlerdir.

Birlik genelde öğrenci olaylarının dışında kalmaya çalışmış ve bunuda büyük oranda başarmıştır. Diğer öğrenci grupları ile fikri çatışma dışında herhangi bir silahlı çatışmaya girmemeyi kendisine politika olarak benimsede özellikle solcuların silahlı saldırılarından kurtulamaz. Birçok MTTB üyesi solcular tarafından katledilmiştirç MTTB binaları bombalanmış, camları kırılmış ve MTTB üyesi olduğu bilinen öğrenciler gerek öğrenci yurtlarında gerekse üniversitelerde sözlü ve fiili saldırılara maruz kalmıştır. Bütün bunlara rağmen MTTB silahlı çatışmalar yerine kendi bünyesinde sosyal bilimler enstitüsü kurmuş, milli sinema ekolü oluşturmaya çalışmış, folklorden güreşe bir çok sanat ve spor dalında üniversite gençliğini geleceğe hazırlamaya çalışmıştır.

MTTB'nin ilk yayın organı Birlik'tir. 1933'de Tevfik İleri döneminde çıkarılan derginin ömrü uzun olmamış. Daha sonra Milli Gençlik dergisi ve buna ek olarakta Çatı dergisi çıkarılmıştır.

70 sonrası dönemde MTTB faaliyetlerini Anadolu'da teşkilatlanmaya yoğunlaştırdı. Bu dönemde MTTB'nin tüm yurttaki şube sayısı 300'e yaklaştı.

c- Akıncılar

Akıncılar, siyasal katılımı İslami bulmayan, sistemi şirk düzeni olarak niteleyen, İran devriminden fazlasıyla etkilenen, Afganistan cihadına insan gönderen, evrensel bir İslami söylemden yana, milliyetçiliğin karşısında duran ümmetçi bir anlayışa sahipti. MTTB'nin duruşunu ve tavrını beğenmeyen, ülkücü ve solcu saldırılara cevap vermeyerek sessiz kalan MTTB'nin tavrı eleştirilmiş devletçi olarak yaftalanmış ve MTTB'den kopmalar başlamıştır.

Akıncılar Derneği 23 Ocak 1976'da Ankara'da kuruldu. Kurucu genel başkanı Tevfik Rıza Çavuş ve Mehmed Tezel. 1977'de Mehmet Tellioğlu Akıcılar genel başkanlığa getiriliyor. Tellioğlu tarafından iki yıl süreyle devam ettirilen genel başkanlık 1979'da Mehmet Güney devrediliyor.

Akıncılar derneğide MTTB gibi Türkiye çapında örgütlenen 600'e yakın şubesi var. Akıncıların ülke çapında örgütlenmeleri zor olmamıştır çünkü ilk aşamada MSP'nin gençlik kolları gibi faaliyetlerini sürdürmüştü. Daha sonra Akıncılar sadece gençlik derneği ile kalmıyor Akıncı İşçiler, Akıncı Memurlar, Akıncı Sporcular dernekleri de kuruluyor.

Akıncılar Derneği şikayetler üzerine 27 Kasım 1979'da polis tarafından basılıyor ve aramalar yapılıyor. 13 Aralık 1979 tarihinde ise Ankara Sıkıyönetim komutanlığınca kapatılıyor. Yerine 7 Mart 1980'de Akıncı Gençlik Derneği kuruluyor.

Akıncılar Derneği Akıncılar isimli dergi yayımlarken Akıncı Gençlik Derneği Seriyye isimli dergiyi yayımlamıştır. Akıncılar dergisinin yazarları arasında tanıdık isimler mevcut; Sadık Albayrak, Rasim Özdenören, Akif İnan

Akıncılar dergisinin birinci sayısı "Hayat iman ve cihattır" sloganı ile yayın hayatına başlar. 18 Ağustos 1979 tarihli 2. sayının kapağında Moro Lideri Nur Misuari ile yapılan söyleşi "90 bin şehit verdik" başlığıyla yer alıyor. 3. sayının kapağında Suriye Müslümanlarının kıyamının Esad'ın zulüm düzenini yıkacağı iddiası ile birlikte ana vurgu olarak 4 Akıncının şehid edilmesi haberi öne çıkmış. 4. sayının kapağında Afganistan ve Sudan var. 4 Ekim 1979 tarihli 5. sayının kapağında Afgan mücahitleri ile birlikte Humeyni'nin "siyaseti dinden kimse ayıramaz" sözü yer almakta. 21 Ekim 1979 tarihli 6. sayının kapağında "Kızıl uşaklar 7 Akıncıyı şehid etti" haberi dikkat çekiyor. 7. sayıda Akıncılar İstanbul İl Teşkilatı Basın Bürosunca yapılan bir açıklama bulunmakta. 23 Kasım 1979 tarihli 8. sayı Hicret özel sayısı olarak hazırlanmış. 10 Aralık 1979 tarihli 9. sayının kapağında Mescid-i haram baskını ABD-İsrail ve Suud krallığının bir provokasyonu olarak lanetleniyor. 4 Ocak 1980 tarihli 10. sayının kapağında Akıncılar derneğinin kapatılması konusu var. Sıkıyönetim tarafından genel merkezin kapatılmasıyla birlikte tüm Türkiye çapındaki teşkilatlar da kapatılmış oldu. 12. sayı 19 Mart 1980'de yayınlanabilmiş. Kapakta Afganistan ve Suriye var ve kalaşnikoflu bir el ve sancak motifi var.

Dernek Genel Merkezi'nin kapatılmasından sonra T. Rıza Çavuş Başkanlığında 7 Mart 1980 tarihinde "Akıncı Gençler Derneği" Genel Merkezi Konya'da olmak üzere Mehmet Kartın, Ali Çelik, Halis Özdemir, Yılmaz Yardımcı, Metin Arslan, M. Muzaffer Tığlıoğlu, İsmail Tosun, Hüseyin Adak tarafından kurulmuştur.

Akıncı Gençler Derneği (AGD) kısa zamanda Türkiye genelinde yedi yüz civarında şubeye ulaşmıştı. AGD teşkilatlanma çalışmalarını ve faaliyetlerini büyük özen, gayret ve fedakârlıkla yürütmüş ve bir de "Seriyye" isimli dergi yayımlamıştır.

Kendisini Akıncılar'ın ilk ve son Genel Başkanı olarak ifade eden T. Rıza Çavuş'un

"Genç insan denilince aklıma, ilk önce akıllı; akıllı olunca imanlı, imanlı olunca da edepli insan geliyor. Çünkü genç insanın bu şekilde düşünülüp değerlendirilmesi gerekiyor... Senin vazifen, beynelmilel Siyonist mihraklarının ve yerli işbirlikçilerinin oyununu bozmak ve ona alet olmamaktır" seklindeki veciz tarifinde Akıncıların yolu ifade edilmiş oluyordu. Akıncılar tarafından düzenlenen yaz kampları spor eğitiminden beden eğitimine hatta silah eğitimine kadar bir çok alanda gençleri eğiterek cihada hazırlık yapılıyordu.

"Akıncı kardeşim!

Omuzlarındaki ağır yükü biliyoruz.Ne mutlu sana!... Dağların kaldırmaya cesaret edemediği yüke omuz vermişsin. Gülümseyerek gidiyorsun. Hiç yüksünmüyorsun bu yükten. Şeref duyuyorsun, gurur duyuyorsun. Omzundaki yükün mukaddesliği kadar yolun da engebeli. Senin en ufacık hareketin herkesin gözünde büyüyor. Korkuyorlar kardeşim senden!... Çünkü senin blöf yapmadığını biliyorlar. Çünkü senin nasıl iman ettiğini biliyorlar.Düzenbazların ruhlarına korku salıyorsun. Daha elinde ne silahın var ne sopan. Korkuları senin silahından değil. İmanından korkuyorlar. inancından korkuyorlar. Onun için engellemeye uğraşıyorlar. Düzenbazlar adamlarını üstüne salıyor. Bu yetmiyor gibi komünistleri kışkırtıyorlar. Irkçıları silahlandırıp maşa gibi kullanıyorlar. Korkuları, seni istedikleri tartışma ortamının içine çekememelerinden. Bunların ki mukaddes kavga, savaş, mücadele değil. Bu düzenin içinde makam ve mevki kavgası veriyorlar. Komünisti de ırkçısıda... "Hepsinin kavgası bu düzenin içinde. İstekleri cepheyi genişletmek istiyorlar. Senin onlarla bir işin yok. Eğer kavga edilecekse, eğer savaşılacaksa, bunun yer ve zamanının tayini ne komünistlerin hakkıdır, nede ırkçıların. Bu kutsal mücadelenin yer ve zamanım tayin edecek sensin. Bir Sakarya mitingini hatırla!... Bir Yozgat yürüyüşünü düşün. Bir Tatvan'ı unutma...Sen sadece yürüdün. Yer yerinden oynadı."

Akıncı Gençlik Marşı

Ya oluruz, ya ölürüz
Biz bu yoldan dönmeyiz
Yüce İslam devletini kuracağız mutlaka
Müslümanın hedefi
Hem komünisti hem faşisti
Ezeceğiz mutlaka
Kalpte iman, elde kuran ile çıktık biz yola
Önderimiz peygamberimiz,
muzafferiz mutlaka
Ya oluruz, ya ölürüz
Biz bu yoldan dönmeyiz
Yüce İslam devletini kuracağız mutlaka
Türkistan da Eritre'de
Filistin'de Moro'da
Müslüman'ın tüm hakkını alacağız
inşallah
Ey Müslüman ey Müslüman
Cihad vakti yaklaştı
Al silahı vur omuza
Dinsiz düşmana karşı!!!!

d- Mücadele birliği;

1967 Konya'da kurulan bir harekettir. Hareketin adı ve amacı genel olarak "mücadele birliği" adı, bu hareketin temel metinlerine göre "içeriden ve dışarıdan zaafa uğratılmış, bunalımlar içerisinde kıvranan toplumumuzun yine 'millet ideolojisi'ne bağlı olarak kurtulması için verilecek mücadelenin organize hareketi"ni ifade eder. Milli Mücadele'de kullanılan "milli" kelimesinden kasıt İslami'dir.

Mücadele birliği'nin resmi yayın organı 1970 yılında yayımlanmaya başlayan Yeniden Milli Mücadele Dergisidir. Dergi milli mücadelenin askeri başarı ile sınırlı kalmaması, milletin fikri, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarlada da yayılmasını istiyordu.

Mücadele birliği'nin amblemi: kırmızı zemin üzerinde bir kitap, kitabın üzerinde bir sağ yumruk, yumruğun arkasında bir yıldız. kırmızı toplumu(onu simgeleyen kanı), kitap bilgiyi, teşkilatın sıkça kullandığı deyimle "millet ideolojisini", (zımmen islam'ı) temsil ediyordu. kitabın üstündeki yumruk gücü, ideolojinin fiili bir çaba ile ikame edilebileceğini, yıldız ise, milletin mücadelenin sonunda ortaya çıkacak ikbalini, açılacak talihini ifade ediyordu.

Milli Mücade Gençliğinin kullandığı sloganlar ise; İman et, mücadele et, zafer senindir!. Yaşasın Millet, kahrolsun Millet Düşmanları!. Ordu-Millet el ele!. Kan kan kan, Kıbrıs, Küdüs, Türkistan!. Zafer Hakkın ve Hakk'a inananlarındır!

12 Mart 1971 muhtırası sonrasında Yeniden Milli Mücadelecilerin çekirdek kadrosu parçalandı. Necmettin Türinay, Cemil Çiçek, Ömer Ziya Belviranlı, Taha Akyol gibi isimler Mücadele Birliği ile yollarını ayırdılar. Birliğin önemli isimleri ise; Necmettin Erişen, Aykut Edibali,Yavuz Aslan Argun, Ziya Yürekli İdi.

"Millet Evladı!Milletini seven subay, öğretmen, memur!Milletine bağlı talebe, işçi, köylü!Devletin, ordunun ve memleketin sahibi ve efendisi aziz millet! DUR, DİNLE ve UNUTMA!"

2- ÜLKÜCÜ ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

Ülkücü öğrenciler yoğunluklu olarak Milliyetçi Hareket Partisi etrafında toplanıyorlardı. Alpaslan Türkeş milliyetçi gençliğin başbuğu idi ve gençlikte ona itaat eden bozkurtlardı. Ülkücü gençlik örgütlenmelerinde katı bir hiyerarşik yapı vardır. Daha çok askeri örgütlenme yapılarını andıran bu teşkilatlarda ast-üst arasındaki emir komuta zinciri genel merkezden başlayarak tüm taşra teşkilatlarına kadar sıkı biçimde uygulanıyordu. "Tanrı dağı kadar Türk, Hira dağı kadar müslüman" olan ülkücü gençlik ideolojik olarak ayrışmalarda yaşamıyor değildi.

a- Ülkü Ocakları

80 öncesi öğrenci hareketleri içerisinde önemli rol oynayan hareketlerden bir diğeri de Ülkücü gençlikti. Ülkücü gençliğin tarihi Türkiye'deki milliyetçiliğin tarihi ile aynı paralelde seyreder. Ülkücü gençlik Milliyetçi Hareket Partisi ile organik bir işbirliği içerisindeydi. MHP'nin söylem ve sloganlarından bağımsız ve ayrı bir politikaya sahip olmayan Ülkü Ocakları Alpaslan Türkeş'e de tam bağlıydı. Ülkü Ocakları Derneğinin yanında Ülkücü İşçiler Derneği, Ülkücü Teknik Elemanlar Derneği, Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Polis Birliği (Pol-Bir) milliyetçilerin sivil toplum örgütleriydi. Kızıl elma peşinde koşan Kürşad'lar devletin kontrolünü asla ve kat'a sol militanlara vermeyeceklerini söylüyorlardı.

İşadamı olan Oğuzhan Cengiz'in sahibi olduğu Bilge Oğuz Yayınları'ndan bir kitap çıktı: "Komando". Kitapta 1968'de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) lideri Alparslan Türkeş'in emriyle kurulan, komünist tehlikeye karşı ülkücülerin judo, karate, saldırı ve savunma, açlığa ve zor koşullara dayanma teknikleri öğrendikleri komando kamplarının kuruluşu anlatılıyor.

10 yılda 100 binden fazla ülkücü komandonun eğitildiği 34 kampa, ilk kez içeriden bakan kitabın yazarı Ahmet Haldun Terzioğlu, ülkücülerin yakın tarihini, İstanbul kamplarının sorumlusu Komando Mustafa'nın hayatı ve eylemleriyle anlatılan kitap 80 öncesi için farklı bir pencere açıyor. Oğuzhan Cengiz komando kampları ile ilgi şunları söylüyor; *"Kamplarda yapılanlar, normal bir izcinin yaptığı şeylerdi. Okullarda yavrukurttuk, o kamplarda bozkurt olduk. Kamplar, iki ve üç haftalıktı. Ben Kilyos ve Şile kampına katıldım. Şile, en son kamptı. Sonra olmadı zaten. 100 binden fazla genç yaz-kış eğitildi, disiplin altına alındı. Yaş sınırı yoktu ama çoğu üniversiteliydi. Sabah namazından sonra kahvaltı ve eğitim başlıyordu. Ağabeyler gelip sohbet tarzında fikri bilgi veriyordu. Yozgat, Çankırı, Kayseri, Trabzon, Antalya, Ankara, İzmir, İstanbul'da 34 kamp...İki ayrı kampta karate dersi verdim. Hiçbir kampımızda kız yoktu. Şile kampında 40 çadır vardı. 4-5 kişi kalıyordu her bir çadırda. Hepsi de Kızılay çadırıydı. Yakınımızda Dev-Sol kampları vardı. İlginçtir, onlarınki de Kızılay çadırıydı. Birbirimizin kamplarını*

gözetliyorduk. Şile çarşısında kavga ettik ve kampların sonu oldu bu olay. Benim bulunduğum kamplarda silahlı eğitim olmadı. Zaten herkes silah kullanmayı biliyordu. Bu nedenle böyle bir ihtiyaç yoktu. Belki İç Anadolu gibi sakin yerlerde silah eğitimi olmuştur. Bu kamplarda eğitimci kadrosu oluşturuldu. Bütün Türkiye'de eğitim seminerleri verdiler. Komando kampları yanlış anlaşıldı. Sonunda 1978'de rahmetli Türkeş kapatma kararı verdi. O tarihe kadar bize komando denirdi. Kamplar kapatıldıktan sonra ülkücü adını aldık. Yeni neslin bilmediklerini ortaya çıkarmak istedik. Elimdeki belgeleri yazar Ahmet Haldun Terzioğlu'na gönderdim. Bu kitapla bir bilinmeyeni daha rafa koyduk."

Komando kamplarında eğitilecek ülkücü gençlik komünistlerle yapılacak her türlü mücadelede yetkin birer insan olarak ortaya çıkarılmalıydı. Çünkü komünistlerde her türlü silahlı eylemi yapabilecek militan bir gençlik yetiştirmeyi ihmal etmiyorlardı. A. Türkeş bu komando kamplarına ilişkin bir açıklamasında: "Komünistler memleketi sahipsiz sanıpta sokak hakimiyeti kuramazlar. Memleketimizde onların anladığı dilden konuşacak milliyetçi çocuklar var. Bunun için gençlerimizi mücadeleci olarak yetiştiriyoruz." demiştir.

80 öncesi milliyetçi gençliğin varlıkları kanıtlanamamış olsada TİT (Türk İntikam Tugayı), ETKO (Esir Türkleri Kurtarma Ordusu), TÜŞKO (Türkiye Ülkücü Şeriatçı Komando Ordusu) gibi yapılarında mevcudiyetinden bahsedilir. Ancak MİT Mayıs 2010'da yayınladığı bir raporla bu isimlerde örgütlerin varlığını kesin biçimde reddetmiştir. Gene MHP eski vekillerinden Mehmet Gül'de bu ismi komünistleri korkutmak amacıyla kendilerinin uydurduğunu ama hızla tüm Anadolu'ya yayıldığını belirtir.

b- Ülkücü İşçiler Derneği

Ülkücü İşçiler Derneği'de milliyetçi cephede 80 öncesinin üzerinde durulması gereken organizasyonlardan bir tanesidir. Komünistlerin özellikle yasa dışı örgütlenmelerinde ve illegal eylemlerinde işçileri sürekli olarak istismar etmeleri karşısında ülkücülerde İslamcılar gibi işçiler arasında da örgütlenme yoluna gittiler. Kurucuları arasında çok sayıda öğrencininde bulunduğu Ülkücü İşçiler Derneği'nin ilk genel başkanlığını da Salih Dilek yaptı.

Ülkücü işçiler iş yerlerinde oba ve oymak adı altında teşkilatlandı. Ankara'da MKE işyerleri, şeker fabrikası, ders aletleri yapım merkezi, Konya'da Seydişehir alüminyum tesisleri, Karabük demir çelik fabrikası, başta olmak üzere bir çok vilayette fabrikada teşkilatlandı. 18 ocak 1976 tarihinde yapılan genel kurulda, Muzaffer Şahin, Mustafa Sami Barshan, M. Sami Uzun, Hayati Yılmaz yeni yönetimi oluşturdular. Ülkücü işçiler özellikle Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Antalya, İskenderun, Karabük, İstanbul, Bursa,

Afşin, Elbistan, Antep, Giresun başta olmak üzere hemen hemen her vilayet'te marksist/leninist, komünist örgüt mensuplarıyla çok yuğun bir şekilde mücadele ettiler, bu mücadele esnasında onlarca ülkücü şehit oldu, yüzlerce ülkücü yaralandı, sakat kaldı, yüzlercesi hapishanelere düştü. Ülkücü İşçiler Derneği 1978 tarihinde CHP hükümeti tarafından kapatılmış ancak ülkücü işçiler Ülkücü İşçiler Birliği'ni kurarak yollarına devam etmişlerdir.

c- Genç Ülkücüler Teşkilatı

29.2.1968 tarihinde Salih Dilek, Kamber Gündoğdu ve İbrahim Çıtak isimli öğrenciler tarafından Genç Ülkücüler Teşkilâtı adıyla bir dernek kurulmuştur. Teşkilâtın başta Adana, Samsun, Kars, Gaziantep, Mersin, Elazığ, Sakarya, Erzurum, Bursa olmak üzere 35 il ve ilçede şubeleri kurulmuş ve ülkücü gençlik içerisinde faal bir teşkilat olarak kendinden bahsettirmiştir.

d. Hür Düşünce Kulüpleri Federasyonu

30.11.1967 günü kurulan Federasyonda ünlü isimler vardır; Hasan Celal Güzel, Sacit Safı, Mesut Özgen ve Yakup Basmacı. Hür Düşünce Kulüpleri Federasyonunun gayesi; Vatanı ve milleti her bakımdan yüceltmek için fikri alanda faaliyetler göstermektir. Dernek milletin ve vatanın yücelmesini Türk Milliyetçiliğine ve Atatürk'ün çizmiş olduğu yoldan yürümeye bağlamaktadır. Federasyonun Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Eskişehir, Erzurum, Trabzon, Konya ve Elazığ'da 37 şubesi kurulmuştu.

e.Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği

1963 tarihinde İzmirde kurulan ve başkanlığını önce İlhan Darndelioğlu ardında da Saffet Solak'ın yaptığı dernek büyük şehirlerde örgütlenmiş. Derneğe aynı zamanda Cemal Gürsel'de fahri başkanlık yapmıştır. 100 ün üzerinde şubesi olan dernek daha sonra farklı yapıya dönmüştür.

3- SOLCU ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

Türkiye'de sol öğrenci hareketlerindeki yoğunlaşmalar 68 sonrasında daha bir yoğunlaşmıştır. Bununda tek nedeni batıdaki öğrenci hareketlerini taklittir.15-16 Haziran 1970'de İstanbul'da DİSK tarafından düzenlenen eylemde atılan sloganlar "savaş başladı, tüm gericiler ve faşistler kahrolsun" 12 eylüle giden süreçte solcu gençliğin nasıl bir strateji izleyeceğinin ilk örneklerini veriyordu. Solcu öğrencilerin en büyük

hedefi "karşı devrimcilerin en ufak kıpırdanışlarına göz yummamak ve kıpardındıkları yerde ezmek" buna ek olarakta "emperyalizmin miçoları olan faşitlere ve karşı devrimcilere yaşama hakkı tanımamak"tı. "Bir gün ufukta kızıl bir güneş doğacak", "kurtuluşa kadar savaş", "halkçı-devrimci kavgamız sürecek" sloganları atan solcu öğrenciler kurdukları sözde "halk mahkemelerinde" yargı ve infaz kararları alarak insanları katlederek ülkemize özgürlük getirmeye çalışıyorlardı. Solcu öğrenciler kurtarılmış bölgelerinde Mao ile babalarını karıştırarak"direniş çayevinde" çaylarını içip "yoldaş bakkal"dan alışverişlerini huzur içinde yapıyorlardı.

a- Türkiye Komünist Partisi gençliği

Türkiye'nin en eski solcu yapılanması Türkiye Komünist Partisi'dir. 1920'de Mustafa Suphi tarafından kurulan Moskova destekli parti çeşitli aralıklarla kapatılmıştır. 1961'de Türkiye İşçi Partisi kuruldu. TİP Türkiye'de Marksist öğrenci hareketlerinin gelişmesinde ve kitleselleşmesinde önemli roller üstlenmişti. Sol içerisinde bu dönemde tartışılan konu Moskovacılık ve Pekincilikti. Bunlara ek olarak birde Milli Demokratik Devrimciler ortaya çıkmıştı. Fikir Kulüpler Federasyonu(FKF) 1965 yılında sosyalistlik ve Kemalizm arasında kurulan bir birliktaliğin ürünü olarak doğdu. 16 Aralık 1965'de FKF'nin kuruluş toplantısında İsmet Özel, Erol Temelkuran, Ataol Behramoğlu, Taylan Türker, Halis Aydın gibi isimler bulunuyordu. TİP içerisindeki Sosyalist devrimcilerle milli demokratik devrimciler arasındaki çatışmalar solcuların en önemli gençlik örgütü olan Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun adının 1969'da Dev-Genç olarak değiştirilmesine neden oldu. Bu dönem solcu öğrenciler içerisinde Mihri Belli'nin ve Doğu Perinçek'in etkinliğinin arttığı yıllardı. Ancak solcular içerisinde büyük bir grupta bu isimleri "cıa maocuları" olarak suçluyorlardı. Bu dönem TİP'in öğrenci örgütü Sosyalist gençlik Örgütü (SGÖ), Perinçek'in ise Proleter Devrimci Aydınlık (PDA)idi. Soldaki öğrenci hareketleri içerisinde bir birliktelik yoktu, üç kişi bir araya geliyor bir örgüt kuruyor denilen bu dönemde darbeci ve cuntacı Dev-Güç ve Demokratik Devrim Derneği (DDD) kuruluyordu. SBF ve ODTÜ solcu öğrencilern yetiştiği kurtarılmış üniversitelerdi. Doğan Avcıoğlu'nun "Devrim" dergisi solcu öğrencileri besliyordu. Üniversite gençliği "şehir gerillası", "gerilla savaşları" "halk savaşları" kitaplarıyla yetişerek Deniz Gezmiş'in THKO ve Mayir Çayan'ın THKP-C gibi illegal örgütlerin tuzaklarına düşüyordu. Vatan kurtarma adına asker kaçırıyorlar, ülkücü öldürüyorlar, hırsızlık yapıp banka soyuyorlar bunlarıda gelecek kuşaklara "özgürlük savaşçısı" olarak pazarlıyorlardı. Hakkı Öznur tarafından kaleme alınan Derin Sol kitabında çok ayrıntılı bir biçimde solcuların ne kadar özgürlükçü ve demokrat olduklarını görebilirsiniz.

Uluslararası sol içindeki tartışma ve kavgalar Türkiye solundada anında karşılık buluyor ve fraksiyonlaşma çok hızlı biçimde gerçekleşiyordu. Birbirlerine karşıda son derece acımasız infazlarda bulunan sol gruplar Pekincilik ve Maoculuktan sonra üçüncü bir yol olarak kendilerine bir de Enver Hocacılık icat ediyorlardı. Birde Pekinci ve Tirancı çizgiyi "oportünist" ve Moskovacı çizgiyide "revizyonist" bulan Cepheciler vardı. Bu grubunda en büyüğü Devrimci-Yol'du. Diğer üç akım ise cephecileri "goşist ve orta yolcu" görüyorlardı. Sol içerisindeki diğer gruplar Aydınlıkçılar, İlerici Gençlik Derneği, Kurtuluş, Partizan gibi parçalarda vardı.

b- Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu

Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu 1970 başında TİP ve Mihri Belli tarafından yeni bir proleteryanın öncü parti fikrine karşı öğrenci kitlesinin devrimci kalkışmasını gerçekleştirmek üzere kurulan bir örgüttür. 1970'deki Dev-Genç kongresi sonrasında THKP-C adını alarak MDD'cilerden kesin biçimde ayrıldılar. Mahir Çayan'ın önderi ve teorisyeni olduğu bu hareket darbe öncesinde anti-emperyalist bir blok yaratmak ve gerekli noktalarda silahlı eylemler vasıtasıyla eyleme katkıda bulunmak asıl amaçlarıydı. Liderlerinin öldürülmesi ile diğer bütün solcu gruplar gibi amaçlarına ulaşamadılar ve bir çoğu emperyalizmin sıcak kucağında kendilerine uygun yerler bularak mevzilerini terk ettiler.

Halkın Kurtuluşu, halkın Yolu, Halkın Devrimci Öncüleri, Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği gibi örgütlerin yanında TKHP-C de radikal solda önemli yer işgal ediyordu. Mahir Çayan önderliğinde kurulan parti; devrimin, ancak silahlı bir mücadele yoluyla gerçekleşebileceğinin altını net bir teorik altyapı ile çizen ilk harekettir.

Kadroları 1960'larda FKF ve TİP içinde yetişmiş, ve MDD görüşlerini sol içinde aktif olarak savunmuş kişilerden oluşuyordu. Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ertuğrul Kürkçü, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, İrfan Uçar, Hüseyin Cevahir gibi gençlerin aralarında bulunduğu kadrodan oluşuyordu. 1970 yılı sonbaharında Ankara'da resmileştirilen oluşum, Kurtuluş dergisini çıkartmaya başladı, ve bu nedenle de Kurtuluşçular olarak anılmaya başlandı. Şehir gerillası oluşumunu hedefleyen grup, bu çerçevede ses getiren eylemler yaptılar. İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçırdılar ve öldürdüler, örgüt üzerine yoğun bir operasyon başlatıldı, kadroların çoğu yakalandı, dışarıda kalan grup üyeleri ise bir hesaplaşma içine girdiler. Mahir Çayan'ın hapisten kaçışını Yusuf Küpeli ve Münir Ramazan Aktolga'nın partiden ihracı izledi, ardından kır gerillası oluşturarak Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamlarını engellemek için eylem kararı alındı. 30 Mart 1972'de Kızıldere'de çatışma sonucu öldürüldüler. İçinden Devrimci Yol, Kurtuluş, Acilciler, MLSPB, Üçüncü Yol Eylem Birliği gibi pek çok sol grup çıkmıştır.

c- Devrimci Sol (Dev-Sol)

1978'de Devrimci Yol'dan ayrılarak aynı isimli bir dergi çıkaran İstanbul merkezli grup. Devrimci Yol'un SSCB'de revizyonist diktatörlüğün hüküm sürdüğü tespitlne katılmıyarak, iç savaş tespitinin Mahir Çayan'ın öncü savaş stratejisini reddettiğini belirterek ve direniş komiteleri önerisinin yatay örgütlenmeye yol açarak, yukarıdan aşağıya örgütlenmeyi törpülediğini söylüyorlardı. Ayrışma sonrası üniversitelerde Devrimci Gençlik Federasyonu kuruldu, militan mücadeleye girişildi. Silahlı devrim birlikleri aracılığı ile ülkücülere saldırılar düzenleyen grup, MHP ileri gelenlerinden Gün Sazak ve Nihat Erim suikastlerini gerçekleştirdi. 1980 sonrası en çabuk toparlanan gruplardan olan Dev-Sol, sansasyonel eylemlerine Özdemir Sabancı'nın öldürülmesi ile devam etti. 1990'ların başında Bedri Yağan (Darbeciler grubu) önderliğinde bir grup Dev-Sol'dan ayrıldı. Hareket daha sonra Devrimci Halk Kurtuluş Parti-Cephesi (DHKP-C) olarak adını değiştirdi. Bedri Yağan ise 1993 yılında İstanbul'da polisle girdiği çatışmada öldü.

d- Acilciler

1975 başlarında THKP-C'den Mahir Çayan'ın Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi görüşünden hareketle hemen öncü savaşın başlatılması gerektiğini söyleyerek ayrılan grup, 1980 darbesi ile tamamen dağıldı. Grubun önde gelen isimlerinden İlker Akman, Hasan Basri Temizalp, Yusuf Ziya Güneş Malatya Beylerderesi'nde öldürüldü.

Devrimci Halkın Yolu THKP-C kökenli grup önce Militan Gençlik, daha sonra Halkın Yolu dergilerini çıkardı; 1977 yılındaki bölünmede bir grup TİKP'ye (Aydınlık) katılırken, kalan unsurlar dar bir grup içinde Devrimci Halkın Yolu dergisi etrafında toplandılar.

e- Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP)

Doğu Perinçek çevresi tarafından 1971'de kuruldu. TİP içindeki tartışmalarda MDD tezleri savunan; Doğu Perinçek, Cüneyt Akalın, Ömer Madra, Bora Gözen, Hasan Yalçın, Halil Berktay, Gün Zileli, Oral Çalışlar, İbrahim Kaypakkaya, Atıl Ant, Ferit İlsever, Nuri Çolakoğlu gibi isimlerin arasında bulunduğu grup, İşçi Köylü ve Aydınlık der-

gileri çevresinde şekillendi. Kurulma kararı Mayıs 1969'da alınan illegal parti, silahlı mücadele konusunda bölünmeler yaşadı. Önce Garbis Altınoğlu, sonra da İbrahim Kaypakkaya silahlı mücadele konusunda oluşan fikir ayrılığı sonucunda partiden ayrıldılar. Uluslararası saflaşmada Çin KP'nin görüşlerini benimseyen TİİKP, mücadelenin kırlardan kente doğru ve iktidarın parça parça ele geçirilmesi ile başarılı olacağını savundu. 12 Mart sonrası Şafak isimli illegal dergi çıkarmaya başlayan parti, hızla toparlanmayı başardı. Halkın Sesi isimli dergi çevresinde varlığını devam ettiren TİİKP, 1977'de ilk kongresini topladı; ancak parti devamlılığına rağmen kitleselliğe ulaşamadı. Kurdukları TİKP ile legal mücadele içine giren Aydınlıkçılar üzerinde hep tartışılan bir parti oldular.

İslamcı Gençliğin Depolitizasyonu

Gençlik hareketleri ve siyasi hareketler arasında her zaman sıkı bir ilişki olmuştur. Çünkü başarılı bir siyasi hareket mutlaka gençlik örgütlenmesine dayanmalıdır. Siyasi hareketlerinin başarılarının sürdürülebilir olmasının da en önemli faktörü iyi örgütlenmiş, siyasi bilinci yüksek, yatay ve dikey teşkilatlanma bakımından disiplinli bir gençlik teşkilatına dayanır.

Gençliğin siyasi hareketler tarafından politize edilmelerinin tarihi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de cumhuriyet öncesine kadar dayanır. Osmanlı İmparatorluğunun çöküş dönemine girdiği 19 yy da birbirinden farklı kurtuluşçu fikir hareketleri doğmaya başlamıştı. Bu hareketlerin ortak kaygısı Osmanlı İmparatorluğunu çöküşten kurtarmaksa da aralarında ciddi rekabet ve fikir ayrılıkları içerisindelerdi. Meşrutiyetin ilanından sonra hız kazanan bu yapılar gelecek nesillerin kendi ideolojik tutumlarını benimsemeleri açısından gençliğe göz diktiler. Yeni insan dokusuna hayatiyet kazandıracak yerlerin başında okullar geliyordu. 1913 yılı gençliğin örgütlü bir siyasal yapı oluşturmaya başladığı ilk tarihtir. Ziya Gökalp'in "Yeni Attila Marşı" nı itham ettiği Türkçülük ideolojisini savunan Türk Gücü Dernekleri kuruldu. "Türkün gücü her şeye yeter" sloganını kendine şiar edinen Türk Gücü organizasyon ve teşkilatlanma yapısı bakımından askeri bir nizamı andırıyordu.

Dönemin efsane lideri Enver Paşa'da İttihat ve Terakki'nin ilk paramiliter gençlik örgütlenmesini 1914 yılında kuracaktı. Turancılık ideolojisi etrafında örgütlenen Osmanlı Güç Dernekleri kendi kuruluş gerekçesini nizannamesinde vatanın madden ve manen müdafaası olarak nitelendiriyordu. Aynı zamanda Harbiye Nazırı olan Başbuğ Enver Paşa'nın Osmanlı Güç Derneklerine 12 yaşın altında olan Osmanlı gençliği alın-

mıyordu. Derneklerde sıkı bir disiplin ve askeri nizam uygulanıyordu. Güç Dernekleri yerini 1916 yılında Osmanlı Genç Derneklerine bıraktı. Enver Paşa'nın isteği üzerine Genç Dernekleri miralay rütbesiyle Alman Van Hoff'a bırakılıyordu. Genç Dernekleri Umum Müfettişi Van Hoff'a yardımcı olarak ta yardımcı olarak "Mekatib-i Umumiye Genç Dernekleri Müfettişi" olarak Selim Sırrı Bey getiriliyordu. Enver Paşa'nın desteğiyle ülkenin içerisinde bulunduğu zor savaş şartlarına rağmen bu gençlik örgütleri vilayetlerde 350'nin üzerinde sancaklarda da 355'in üzerinde olmak üzere 700'ün üzerinde şube açtı. Dönemi için büyük bir sayıydı bu. Bu derneklerde yetişen gençler mevcut siyasi iktidarın söylem ve amaçları doğrultusunda siyasallaştırılıyordu;

> *"Ey Gençler! Sizin yürüyüş, gezinmek, terbiye-i bedeniye, keşif, tilki gibi kurnazca sokulmak, malumat ve rapor vermek gibi eğlence ve oyun tarzında yapacağınız talimlerde tatbikat sizi açıkgöz olmaya alıştıracak ve bu suretle vucutlarınız kuvvetlendiği gibi düşünceleriniz de sağlam olacaktır. Böylece itaat doğruluğa muhabbet, sadakat ve arkadaşlarınızla iyi geçinmek gibi hasletleri öğreneceksiniz. Azim şahini ve doğru adamlar olacaksınız"*

Gençliğin politize edilmesi Cumhuriyet sonrasında da hız kesmeden devam etti. Özellikle Mustafa Kemal'in söylem ve demeçlerinde inkılapların gelişmesi ve yerleşmesi için Türk gençliğinin resmi ideolojinin sınırları dahilinde politize edilmesine devlet eliyle destek verildi. Bu süreç 70'li yıllarda çok büyük bir ivme kazandı ve gençler kendilerini bir siyasi ideoloji ile tanımlar oldular. 80 darbesi sonrasında yaşanan süreçte ise tüm toplum olduğu gibi gençlikte siyasetin ve politikanın dışında tutulmaya çalışıldı. 80 darbesinin resmi söylemlerinden birisi de siyasetin okula, kışlaya ve camiye girmemesi oldu ancak bu üç mekan özellikle ilk ikisi tam da siyasetin merkezi oluverdi. Camiler ötekilere göre siyasete bulaşamadılar çünkü camilerde ve imamlar üzerinde denetim mekanizması çok sıkı işletildi ve siyasi vaazlar verdikleri gerekçesiyle bir çok imam, müftü ve vaizin yerleri değiştirildi, sürgün edildiler ya da görevlerinden atıldılar.

90'lı Yıllarda Gençliğin Siyaseti

Bir takım yakın tarih çalışmacılarına göre 90'lı yıllar gençlerin depolitisazyonuyla geçmiştir. Gençlik 80 darbesi sonrasında siyasetten ve politikadan uzaklaştırılınca kapitalisleşmiş, ülke ve dünya gündemine yabancılaşmıştır. Ancak bu tez solcu gençlik için doğru olabilir. İslamcı gençlik için ise tam tersine 90'lı yıllarda gençlik, yükselen Refah Partisi'nin etkisiyle ülke ve dünya gerçekleri karşısında kendine özgün bir duruş sergileme ve kendine anlamlı bir yer tayin etme konusunda oldukça dinamikti. Refah Partisi'nin kitleleri mobilizasyondaki başarısı sonrasında 95 seçimlerinde

iktidar olmaya hak kazanması partinin gayri resmi gençlik örgütlenmesi olan Milli Gençlik Vakfı sayesinde olmuştu. MGV ülke çapında büyük bir teşkilat yapısına sahip, ilköğretimden üniversiteye kadar bütün öğrenci gruplarını kapsadığı gibi üniversite mezunlarını da içerisine alan bir yapıya sahipti.

Sağ/muhafazakar çizgideki siyasal partilerin tamamının kendi gençlerini politize etmeleri için gençlik örgütlenmeleri vardı. Daha sonra bunlara ek olarak 90'lı yıllarda çeşitli isimler altında ve farklı amaçları gerçekleştirmek amacıyla sivil toplum kurumları altında da örgütlenmelere gidildi. Ancak özellikle 28 Şubat sonrası dönemde derin güçlerin ve darbecilerin işbirliği sonucunda toplum mühendisleri kolları sıvadılar. İlk hedefleri 80 darbesinden sonra depolitikleştiği iddia edilen solcu grupları yeniden politize edecekler, bunun aksine iktidar olmaları an meselesi haline gelmiş İslamcı gençlik ise politikadan bir biçimde uzaklaştırılacaktı. Dolayısıyla İslamcı gençliğin zorla boşalttırılacağı siyasal alana derin güçlerin işbirliğine hazır solcu yapılar oturtulacaktı.

İslamcı gençliğin siyasal alandan uzaklaştırılmasında ise birden fazla yönteme başvuruldu. Bu yöntemlerden en etkilisi "içerden" gelen ve genelde dini argümanlarla süslenmiş siyasetin çirkinliği üzerine tezgahlanmış söylemlerdi. Ağabeylerden, üstadlardan, şeyhlerden, liderlerden, hoca efendilerden gelen bu söyleme gençliğin direnebilmesi ve karşı koyabilmesi imkansızdı. Siyasetin "her biçimini" maslahat adına yapanlar, cemaat menfaati adına yapanlar, parti geleceği adına yapanlar, "iman hakikatlarini savunma" adına yapanlar gençlerin siyaset yapmalarına ambargo koymayı derin güçlerle yaptıkları pazarlıklar sonunda kabul ettiler. Bu kabul edişte bir siyasetti aslında. Dini argümanlarla süslenmiş bu yöntem çok bilindik ama etkili bir yöntemdi. Süreç içerisinde de etkisini gördük.

Cemaatler ve tarikatlar aracılığıyla ideolojiksizleştirme

28 Şubat dönemi sonrasında cemaatlerin ve tarikatların dernekleşmelerinde ciddi bir artış oldu. Vakıf kurmak daha zor olduğu için her cemaat ve tarikat neredeyse her ilde farklı isimler altında ve görünürde birbirlerinden bağımsız binlerce dernek kurdular. Cemaatlerin ve tarikatların dernekleşmeleri bazen yardımlaşma dernekleri olarak kuruldu bazen de eğitim, kültür. 80 öncesinde üç solcu bir araya gelince devrim yapmak için dernek ya da örgüt kurar sözü 28 şubat sonrasında "üç İslamcı bir araya gelince dernekleşir" biçimini aldı. Ancak İslamcılar devrim yapmak ya da örgüt kurmak için değil sosyal yardım yapmak için dernekleştiler.

Türkiye'deki tarikat ve cemaat yapılanmaları çok katmanlı bir örgütlenme yapısına sahiptir. Bu yapılar kendi müntesiplerinin dini işlerini düzene koyduğu gibi kendi müntesiplerinin dünyevi işlerine de düzene koyarlar. Bu durum batıcıların sandığı kadar anormal ve sıra dışı bir durum değil. Bu dernekler gençleri doğrudan örgütlü bir siyasi yapının içerisine sokmasalar da gençliği toplumsal hayatta yaşanan sorunlara duyarsız kalmamaları adına politize ediyordu. Ancak bu politize ediş "körlüğü" beraberinde getiriyordu. Aidiyetiniz kimeyse, müntesibiyetiniz kiminleyse dalgalandırmanız gereken sancak sadece o'ydu. Parçacı bir yaklaşımla hayata yaklaşınca bütünü görmek imkansızlaştı ve "kendi içindeki öteki"lere bile körleşildi.

Siyasi partiler aracılığıyla

İslamcı gençliğin siyasi partiler içerisindeki odak noktası her zaman milli görüş partileri olmuştur. Bu bakımdan İslamcı gençliğin siyasal ve politik taleplerinin şekillenmesinde bu hareketin önemi yadsınamaz. Milli Görüş partileri içerisinde gençlerin ideolojik temellerinin geliştirildiği yerlerden birisi partinin gençlik kolları olduğu gibi bundan daha önemlisi ise 90'lı yıllar sonrasında Milli Gençlik Vakfı olmuştur. MGV kapatılması sonrasında Anadolu Gençlik Derneği/Dergisi altında yürüyüşüne devam ediyor.

AKP'nin gençleri İslamileştirmek ve ya ideolojikleştirmek gibi bir derdi hiçbir zaman olmamıştır. Ancak Milli görüş kökenli partililer kendi siyasi partilerine gençlik tabanı bulmakta zorlandıklarında geçmişte yetiştikleri Milli Gençlik Vakıf tarzında yatay ve dikey örgütlenmelere gitme yollarını denediler. İlim Yayma Cemiyeti'de bu bağlamda araçsallaştırıldı. AKP'in İslamcı gençliği depolitizasyonunda kısmi olarak söz edilse bile AKP'nin asıl yaptığı İslamcı gençliğin dünyevileştirilmesi ve ideolojiksizleştirilmesi bağlamında oldu. Dünyevileşme sadece gençliğin değil sınıf değiştirme eşiğinde sırasını bekleyenlerin tamamı için de bir tehdit olarak önümüzde duruyor. Müslüman entelektüellerin ve yeni bir dünya kurulabileceğine hala inanan özgür bireylerin umutlarını diri tutabilmeleri açısından dünyevileşme karşısında, kapitalistleşme karşısında, kültür emperyalizmi karşısında çok gerçekçi öneriler ortaya koymalılar.

Milli Görüşten kopan HAS Parti henüz yeni bir parti. Numan Kurtulmuş'un söylemleri ve eylemleri yakından takip ediliyor. Kurtulmuş'un Milli Görüşte siyaset yaparken kullandığı söylemi nasıl bir biçimde yeniden kurgulayacağına bakıp göreceğiz. Bu bağlamda da HAS Parti gençliği nasıl bir siyasal söylem içerisinde olacaklarını izleyip görmek lazım. Gene Milli Görüş kökenli ama yıllarca Milli Görüş partilerinde milletvekilliği, bakanlık yapan ancak hiçbir zaman milli görüşçü olmadığını söyleyen Abdülatif Şener'in kurduğu Türkiye Partisinin de kendi gençliği varsa bu gençliği ne tür bir söylem peşinde koşturduğu açık değil.

Mağduriyet Mazoşizmine Teslim Olmuş Sol

Sağ cenahta bir biçimde gençliğin politikleştirilme sürecine katkı sağlayan oluşumlarda yok değil. Ancak sol cenahta ise solcu gençlik politize edilmesinin ötesinde militarize edilmeye çalışılıyor. Militarize olmuş aşırı solun klasik metodu çatışma çıkartmaktır. Metodları, çatışma çıkartıp karşı tarafa saldırıp sonra da kendilerine müdahale edildiğince mazlum rolü oynayarak kendilerine ne kadar kötü muamele edildiği üzerinden mağduriyet mazoşizmidir. Türk aşırı solunun en iyi bildiği metod mazlum rolüdür. Bütün söylemleri, bütün ana temaları kendi radikal ideolojilerinin ve radikal eylemselliklerinin masum olduğu, karşı tarafın ise sürekli kendilerine şiddet uyguladığı üzerine kuruludur. Yandaş medyaları sayesinde, örneğin bir siyasi parti temsilcisinin üzerine "yumurtalı şiddet" uygularlar ama işin bu kısmını kimseye sorgulatmazlar. Yumurtalı şiddet sonrasında kendilerine nasıl kötü muamelede bulunulduğunu tartıştırırlar. Velev ki, kendi yandaşlarına yumurtalı şiddet uygulansa bunu da iyi bir biçimde kullanmasını bilerek her durumda mağdur rolüne bürünürler. Baskın Oran bile yumurta atarak kendi fikrini savunmayanlara tahammülsüzlük gösterisine bir dur denilmesi gerektiğini yazdı. Ancak o bile klasik Türk solu gibi kendisini protesto edenleri "faşist" olarak nitelendirdi, Burhan Kuzu'yu protesto edenleri ise "çocuklar/gençler" olarak nitelendirdi. Bu da tam bizim söylemek istediğimiz şeydi.

12 Eylül sürecinde de saldırgan olanlar, şiddeti kutsayanlar, sınıf çatışmasına tapanlar, kır-kent gerilla örgütlenmeleriyle ülkede anarşi çıkarıp kaosa sürükleyenler, binlerce Anadolu çocuğunun okumasına engel olanlar, binlercesini faili meçhullerle ortadan kaldıranlar, bellerinde silah, çantaların taş-sopa taşıyanlar, Molotof kokteylinin çıkardığı ışıltılara şiirler düzenler solcu fanatikler olmasına rağmen işin bu kısmını hiç tartışmaya açtırmazlar. 12 Eylül ne zaman gündeme gelse "bize neler ettiler neler" yakınmalarıyla "kendi ettiklerini" çok iyi manipüle ederler.

Solcu gençliğin cin fikirliği sayesinde de sağcı-muhafazakar gençliğin ne kadar saldırgan olduklarını gündemde tutmak amacıyla bilinçli yayınlar sürekli yapılır. Mesela her ramazan bir üniversite kantinin de sözde oruç tutmayan öğrencilerden bir kaçı dövülür. Bütün ülke gündemi buraya çekilir ve solcu gençliğin bir kez daha barbarlar tarafından nasıl mağdur edildiği cümle aleme gösterilir. Her nedense oruç tutmayanlara dayak meselesinde hep kazanan gene solcular olur. Çünkü ülkede oruç tutanların sayısı böyle saçma haberlerle bir türlü artmaz. Bilakis azalır. Mesela Konya'da her yıl erkek arkadaşlıyla şurda-burda oturan veya fakülte kantinlerinde vakit geçiren birilerine mutlaka sözlü veya fiili saldırıda bulunulduğu ismarlama haberi işlenir. Yandaş medyanın arayıpta bulamadığı haber olduğundan hemen üzerine atlarlar. Bununla da yetinilmez dindar bireylerin ne kadar ikircikli adamlar olduğunu göstermek

amacıyla her yıl Türkiye'de ki içki tüketiminde Konya ilk üçe giriverir. Asıl şiddet budur. Bütün bunlar paranoyakça saldırıların masum görüntüler halinde işini iyi bilen toplum mühendisleri tarafından dizayn edilerek sahneye konulmasından ibarettir.

İslamcı Gençlik Pasiflikten Kurtulmalıdır

İslamcı gençlik ise solcu gençliğin politik tavırlarından fazlasıyla ayrılır. Örneğin solcu gençlik her ne durumda olursa olsun bir biçimde mağdur duruma düşmüş veya düşürülmüşse bu durumun nimetlerini toplamak için hemen harekete geçerken İslamcı gençlik tam tersi biçimde işi biraz zamana bırakır, sabırcı ve tevekkülcü bir tutum takınır. Aslında olaylar karşısında tepkisizleşme durumu islamcı gençliğe dayatılan toplumsalın ve gelenekselin bir ürünüdür. İslamcı gençlerin de toplumsal olaylar karşısında bu kadar tepkisiz kalabilmesi de anlamlı ve olumlu bir durum tabi ki değil. söz konusu Filistin ve baş örtüsü olduğunda meydanları dolduran kalabalıklar(bu kesinlikli erdemli bir tavır), tüm Türkiye'de çokda örgütsüz biçimde yapılabilen eylemler neden bizi ilgilendiren başka hiçbir konuda meydanları dolduramamakta. Mesela gündem tartışmalarından olan din derslerinin ilk öğretimde seçmeli hale getirilmesi konusunda İslamcılar nasıl böyle yekvücut halinde susabiliyorlar? Acaba bunun nedeni sekiz yıllık kesintisiz zorbalığı karşısında bütün şehirlerde Cuma namazları sonrasında örgütsüz biçimde aylarca süren eylemlerin, Eyüp Sultan'da yıllarca süren sabah namazı eylemlerinin, Beyazıtta haftalarca süren eylemlerin başarısızlıkla sonuçlandığına inanılması ve öğrenilmiş çaresizlik mi yatmakta? Ya da AKP'nin iktidarda olmasının verdiği anlamsız ve ufuksuz bir rahatlık mı? (Cumhuriyet tarihinin böylesine kitlesel ve uzun soluklu sivil eylemselliği ile ilgili hiçbir sosyolojik ve tarihsel analizlerin yapılmaması kimin suçu acaba? Muhafazakar akademisyenler böylesi bir kitleselliği yok sayarak çok daha ciddi işlerle uğraştıklarına kimi inandırabilirler?) Filistin'de İsrail yönetimi din dersleri hakkında böyle bir işe kalkışsa eminim ki Türkiye'de yüzlerce eylem gerçekleşirdi. 80 öncesi gençliğin içerisine düştüğü durumda buna yakındı. O dönem yayınlanan süreli yayınlar tarandığında Afganistan üzerine yazılan çizilenler Türkiye üzerine yazılan çizilenlerden kat be kat fazla. O kuşak iktidara geldiğinde Türkiye için anlamlı tezler üretemediklerine ve her defasında söylemlerinden geri adım atmalarında bu durumu gördük.

İslamcı gençliği bir biçimde elinden-kolundan tutmaya çalışanlar, özgürlüğünü ve bireyselliklerini yok etmeye çalışanlar, İslamcı gençliğin aklına ve bilincine kelepçe geçirenler her devirde olduğu gibi bugünde var, yarında var olacak. Değişen dünya şartları karşısında yeni stratejiler geliştiremedikleri, yeni varoluşsal alanlar yaratamadıkları, dünün kalıpları içerisinde geçmiş özlemlerinde boğularak yaşamaya çalıştıkları müddetçe, takvayı gündemlerine alıp zahidçe dervişleşmedikçe anlamlı tezlerin üretilmesi zor olacak.

Son Söz; Eti Tadan Kuru Ekmeğe Dönemez

Ahmet Haşim "Bize Göre" adlı eserinde Kırıkkale tarafında bir çiftliğe misafir olduğunda karşılaştığı bir olayı anlatır. Çobanlar kendilerine misafir gelmesinden memnun olurlar ve Haşim'e "size prenslerimizi gösterelim mi" der ve henüz süt emmekte olan köpek yavrularından birisini annesinden ayırır ve yanlarına getirir. Haşim bir süre köpeklere baktıktan sonra "köpeklerinize ne yedirirsiniz" diye sorar. Çobanda; Köpeklerimiz, sütten kesildikten sonra, ölünceye kadar kuru ekmekten başka gıdanın tadını bilmezler. Yalnız, bazen bir köpek, kuzularla oynaşırken, körpe bir kulak dişleri arasında kalır. Bu dakikadan itibaren artık köpek, etin ve kanın tadına almış, masum ruhu bir canavara dönüşmüştür. Tabi önce bizim bundan haberimiz olmaz. Ancak her gün sürüden bir koyunun eksildiğini görerek köpeklerimiz içinden birinin azdığını ve kurt olduğunu anlarız. Gözetlemeye başlarız ve sonunda onu bulur ve cezalandırırız. Çünkü eti tadan bir daha asla kuru ekmeğe dönmez.

60 Darbesi,
Gençlik ve Milli Türk Talebe Birliği

27 Mayıs 1960'da Türk Silahlı Kuvvetleri gece yarısından itibaren dönemim etkili kitle iletişim aracı olan radyoda okunan bildiri ile yönetime el koydu. Darbecilerin neden yönetime el koyduklarını kamuoyuna açıklamaları adettendir bu yüzden darbeciler neden yönetime el koyduklarını açıklayacakları darbe bildirisinin geniş kitlelerce duyulmasını istemiş olmalı ki radyolarda ilk önce şöyle bir duyuru geçer;

> *"Dikkat! Dikkat! Muhterem Vatandaşlar. Radyolarınızın başına geçiniz. Güvendiğiniz silahlı kuvvetlerinizin sesi bir dakika sonra sizlere hitap edecektir"* .

Nihayetinde darbeciler radyo aracılığı ile yönetime el koyma gerekçelerini ve halka Milli Birlik Komitesi'nin emir ve yasaklarını bildirir. Darbe ayak seslerini duyurmaya başladığı dönemde, Mayıs ayının başında, Başbakan Adnan Menderes bir radyo konuşması yapar ve gündemle ilgili görüşlerini halka açıklar.[1] Başbakan Menderes'e göre Türkiye ilerlemektedir. Hükümet iktisadi kalkınmayı başarılı bir şekilde götürmekte, hükümetin çalışmaları verimli ve başarılı bir şekilde yürütülmektedir.[2] Dolayısıyla Menderes'e göre ülkeyi bir kaos ortamında göstermeye çalışanların gerekçeleri ve iddiaları asılsızdır. Ancak her şey Menderes'in çizdiği tablo kadar mükemmel işlememekte özellikle iç politikada belirli mihrakların tahriklerinin de etkisiyle yolunda gitmeyen çok fazla olay yaşanmaktadır. Aslında Menderes ve hükümeti de işlerin yolunda gitmediğinin farkındadır ancak onlar klasik politik metodu kullanarak, ülkedeki sorunlardan "dış mihrakları" ve ana muhalefet CHP'yi sorumlu tutarak olayları zararsız biçimde atlatacaklarını ummaktaydılar.[3]

[1] Bernard Lewis, The Emergence of Modern Turkey, Oxford Unv Pres, 1978, s.242
[2] Tevfik Çavdar, Türkiye Ekonomisinin Tarihi, İmge Yayınları, İstanbul, 2003, s.232
[3] Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Çekişmeler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, cilt:li, İstanbul, 2002, s.56

"Sevgili vatandaşlarım!

Bu kin, bu husumet, bu ihtiras, bu kıskançlık ne için kurutucu bir çöl fırtınası gibi güzel vatanın üstünde durmadan estirilmek istenmektedir. İçleri kinin ve ihtirasın ateşiyle tutuşturularak kardeş kavgasına susamışçasına sokaklara dökülüp haykıranlar, acaba hangi ezici ve kahredici zulmün veya sefaletin durmaz ve dindirilemez ızdırabı ile harekette? Bu vatanın durmaz ve dindirilemez bir ızdırabı mı var ki, haileler, gaileler, yakıp yıkmalara kadar her şeyi göze alınarak yola çıkmış bulunmaktalar? Hayır. İhtirasın huzurumuza kasteden eli, kıskançlığın milletin gülümsemesini dondurmaya kasteden nefesi, hıyanetin memleketin güzel renklerini soldurmaya çalışan MATUF (kötü) niyeti, işte bütün bunlar için hiçbir meşru ve makbul sebep ileri sürülemez. Bu batıl davanın haklı olduğunu dair tek delil ileri sürülemez."[4]

Menderes'in 1 Mayıs 1960'da radyoda yaptığı bu konuşmada darbe konusuna da göndermede bulunur ve sokaklarda *"sokak sokak, meydan meydan dolaşıp, dağılan sonra tekrar birleşen üç-beş avarenin"* yaptıklarının darbe olamayacağını söyler. Darbenin hak olduğunu ileri süren medyaya sert cevaplar verdiği bu radyo konuşması aslında askerin ayak seslerinin ne kadar yakında olduğunun bir göstergesidir. Belki de Menderes bu konuşması ile halktan çok askerlere seslenmeyi istemiş ve onları iknaya çalışmıştır.[5]

Menderes hükümetine karşı yapılan 27 Mayıs darbesi öncesi ve sonrasıyla birçok yönden ele alınıp tartışılmasına rağmen öğrencilerin ve gençlik teşkilatlarının darbe öncesinde ve sonrasında nasıl bir tutum takındıkları konusu daha az ele alınmıştır. 27 Mayısa giden süreçte öğrenci eylemlerinin ve olaylarının artması üzerine Menderes, DP meclis grubunda 7 Nisan'da bir bildiri yayınlar ve bu bildiride ülkedeki her türlü gençlik hareketinin tahrik edicisi olarak CHP'yi gösterir. CHP'yi halkı ve orduyu iktidara karşı kışkırtmakla suçlar, ardından ülkedeki gerginliklerin hafifletilmesi amacıyla ülkede çok büyük tepkiler alacak olan "Tahkikat Komisyonu"[6] kurar. Komisyonun çalışmalara başlaması ülkede büyük tepkilere yol açar ve özellikle üniversite gençliğinin eylemlerine sebep olur. 26 Nisan'da İstanbul Üniversitesi öğretim üyeleri bir bildiri yayımlayarak Tahkikat Komisyonu'nun bir an önce kaldırılmasını talep ederler. Ardından 28 Mayıs günü de öğrenciler olayı protesto için merkez kampüste eylem yaparlar. Polisin eylemlere müdahalesi sert olur ve çıkan çatışmalar sonucunda Tu-

[4] Tercüman. 2 Mayıs 1960

[5] Ellen Trimberger, Tepeden İnmeci Devrimler (Çev: F.Uslu), Gelenek Yayınları, İstanbul, 2004, s.187

[6] Kuruluş yasasına göre Tahkikat Komisyonu her türlü yayını yasaklamak, yayın organlarının basım ve yayımını engellemek, soruşturma için her türlü evraka el koymak, her türlü siyasal faaliyet hakkında önleyici karar almak ve hükümetin bütün araçlarından istediği gibi yararlanmak gibi geniş yetkiler verilmiştir. Komisyon kararları kesin ve gizli olarak alınabilecek ve kararlara uymak zorunlu olacaktı. Bkz. Cumhuriyet Ansiklopedisi, cilt: II, s.380

ran Emeksiz[7] hayatını kaybeder. Muhalif öğrenci gösterilerinin Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde artarak devam etmesinden sonra DP yönetimi kendine yakın gençliği 555 K olarak bilinen, 5 Mayıs günü, saat 5'te, Ankara Kızılay meydanında toplanmaya çağırır. Plana göre, iktidar yanlısı gençler, meclisten çıkıp Çankaya'ya gidecek olan Celal Bayar ve Adnan Menderes'i alkışlarla destekleyeceklerdir. Ancak işler planlandığı gibi gitmez, muhalif öğrencilerin olayı haber alıp, meydanı doldurmaları sonucunda, Bayar ve Menderes protestolara maruz kalırlar hatta tartaklanırlar.[8] İzmir, Ankara ve İstanbul'da gösteriler devam ederken 27 Mayıs'ta beklenen olur ve gece yarısı Hava, Kara ve Deniz Kuvvetlerinin ortaklaşa katılımı ile askeri darbe yapılır. Demokrasinin içersine düştüğü buhran; son yıllarda ülkede yaşanan üzücü olaylar ve kardeş kavgasının engellenememesi; olaylar karşısında siyasi partilerin uzlaşmaz tutumları ve olayları çözmedeki başarısızlıkları TSK'nin yönetime el koyma gerekçeleri olarak açıklanır. Darbeden hemen sonra şu açıklama yapılır:

"Büyük Atatürk'ün, Yurtta Barış ve Dünyada barış, ilkesi dayanağımızdır. Bütün bağlaşıklarımıza ve anlaşmalarımıza bağlıyız. NATO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. CENTO'ya inanıyoruz ve bağlıyız. Tekrar ediyoruz, düşüncemiz, Yurtta barış ve Dünyada barıştır".[9] Açıklamadan da anlaşılacağı gibi darbeyi yapanlar Türkiye'nin uluslar arası yükümlülüklerini devam ettireceğini göstermişlerdir.

Siyasi platformda bunlar yaşanırken üniversite gençliğinin 1960 yılına girerken yeni beklentileri vardır. 1960 yılının iyi sonuçlar getirecek haberlerin müjdecisi olduğu gibi, önceden bilinemeyen ve kestirilemeyen acı haberleri de getirebileceğini sanki gençler hissetmektedir[10]. Darbenin hemen ardından ülkedeki başlıca gençlik örgütleri arka arkaya basın bildirileri yayınlayarak, 27 Mayıs'ı desteklediklerini ve askerlerin yönetime el koyma gerekçelerini sonuna kadar savunduklarını bildirirler. MTTB Genel Başkanı Yaşar Özdemir, MTTB Genel Sekreteri Hüseyin Sağıroğlu, MTTB İstanbul İcra Konseyi Başkanı Mete Akıncı, Silahlı Kuvvetler Komutanlığına ortak bir telgraf çekerek darbeyi desteklediklerini belirtirler.[11]

---

[7] Turan Emeksiz öğrenci hareketleri için 27 Mayısın sembol isimlerinden birisi olur. MTTB Genel Merkez binası olarak kullanılan Cağaloğlu yokuşuna halen varlığını sürdüren Turan Emeksiz heykeli dikilir. Cemal Gürsel'in talimatıyla 9 Haziranda İstanbul'da büyük bir gösteri ile Turan Emeksiz'in cenazesi Anıtkabir'de toprağa verilmek üzere uğurlanır.

[8] Cumhuriyet Ansiklopedisi, cilt:II. s. 380–381

[9] Tercüman, 28 Mayıs 1960

[10] Atasağun Baykalı'ın "Yeni Yıl için" kaleme aldığı yazı gençlerin, 1960 yılı hakkındaki beklentilerini gösteren iyi bir örnektir. Ona göre; "yepyeni bir seneye giriyoruz, bizim için her şeyi ile belirsiz olan bir seneye. Arkamızda hem fazilet ve hem de rezilliklerle dolu koskoca bir seneyi bırakıp hakiki çehresini henüz karanlıklar içinde pek fark edemediğimiz bir seneye. Bu 1960 senesidir. Öyle anlar olacak ki, mesud bir hadisenin şahidi olacağımızı düşünüp sevinçten zıplarken müessif bir sahne ile karşılaşıp sukut-u hayale uğramamız bizi yıpratacaktır. İyimser görünüşlerin hesabını yaparken beklenmedik neticeler elde edişimiz, insiyatifi kaybetmemize neden olacaktır. Her şey mümkündür." Gençlik Diyorki, sayı: 2, 1 Ocak 1960

[11] Ülkü Tamer, MTTB'nin bu dönemde "devrimci öğrencilerin" egemenliği altında olduğunu ifade eder. Aşık İhsani'nin tutuklanarak

MTTB ile birlikte, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı[12] ve İTÜ Talebe Birliği Başkanları da ayrı ayrı telgraflar çekerek üniversite gençliğinin yapılan "milli inkılâp hareketini" desteklediklerini ve göreve hazır olduklarını açıklarlar:

> *"Türk Yüksek Tahsil Gençliği olarak bundan bir müddet önce girişmiş olduğumuz hürriyet savaşına karşı ordumuzun göstermiş olduğu anlayışlı hareketi ve bunun sonucunda insan hak ve hürriyetlerine harfiyen uyulacağı güvencesi ile girişmiş olduğu milli inkılâp hareketini bütün gücümüzle onaylar, bu hususta gençliğin emirlerinize hazır olduğunu bildirir, hürmetlerimizi arz ederiz"*[13]

MTTB Genel Başkanı, Genel Sekreteri ve İstanbul İcra Konseyi başkanlarının ortaklaşa yayınladıkları bildiride açıkça darbeye destek verilmekte, askerlerin üniversite gençliğine vereceği göreve hazır oldukları bildirilmektedir. MTTB daha da ileriye giderek 27 Mayıs darbesini "milli inkılâp hareketi" olarak değerlendirir. Bu dönemde 27 Mayıs'a destek veren tek öğrenci teşkilatı MTTB değildir. İTÜ Talebe Derneği Başkanı Ertuğrul Erkin de silahlı kuvvetlere gönderdiği telgrafta silahlı kuvvetlere olan inançlarını ve güven duygularını bildirirken, bir diğer öğrenci teşkilatı olan TMGT de Orgeneral Cemal Gürsel'in şahsında Türk Silahlı Kuvvetlerine çektiği telgrafta şunları belirtir:

> *"Sevgili yurdumuzda yerleşmesini candan dilediğimiz demokrasi ve kardeşlik anlayışının gerçek yoluna girmesini temin eden Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlılığımız ve inancımızı bir kere daha doğrulamakta mutluyuz. Demokrasi mücadelesinde Türk Gençliği ile TSK'nin işbirliği yapmış olması memleketimizi mutlu yarınlara götürecek yolda milletçe aşamayacağımız bir engel bulunmadığını bütün dünyaya göstermiştir. Genç arkadaşlarımızı heyecanla kucaklar, temsil ettiğimiz Türk Gençliği adına bütün Silahlı Kuvvetler mensuplarına ve değerli kumandanlarına sonsuz hürmet, bağlılık ve sevgilerimizi sunarız."*

---

ceza evine konması, saçının ve sakalının kesilmesi üzerine olayı duyan solcu öğrenciler MTTB merkez binasına koşarak gelirler. Aşık İhsani'nin avukatı burada öğrencilere durumu heyecanla anlatmaktadır. Ülkü Tamer, Radikal, 27 Kasım 1999

[12] Bu kuruluşun ilk adımları 1949 yılında İngiltere'de Ashridge'de toplanan Dünya Gençlik Teşkilatı(World Assembly Youth) kurucu meclisine katılan TMTF delegeleri tarafından atılmıştır. Federasyon delegeleri kongre dönüşünde çeşitli gençlik hareketlerinin bir çatı altında toplama düşüncesinden hareketle TMTF bünyesinde "Milli Gençlik Komitesi" kurarak bunu TMTF ana tüzüğüne amaç maddesi olarak geçirir. 12–13 Ekim 1951 yılında İstanbul'da toplanan delegeler ilke kararları alırlar. 21 Aralık 1951'de hazırlanan tüzük İstanbul Valiliğine verilir. 20 Haziran 1953 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile "Milli" unvanını kullanmaya başlarlar. Bu çalışmalar sonrasında TMGT, 1964 yılında Anadolu Oymağı, Türk Kadınlar Birliği, Yeşilay Gençlik Kolu, Türk Devrim Ocakları, Tekstil Örme ve Giyim Sanayi İşçileri Federasyonu(TEKSİF), Türk Kadınlar Birliği(TKB), Türkiye izciler Birliği(TİB), Türk Ziraatçılar Cemiyeti(TZC), Tiyatro Derneği, Dünya Federalistler Türk Derneği'ni de bünyesine almıştır.
TMGT Başkanları şunlardır: Aytekin Ozan, Kemal Okvuran, Metin Kumbasar, Çetin Özek, İsmet Giritli, Erol Ünal, Alp Kuran, Kazım Kolcuoğlu, Bozkurt Nuhoğlu. TMTF ana tüzüğü ve daha fazla bilgi için bkz Turan Feyizoğlu, Türkiye'de Devrimci Gençlik Hareketleri Tarihi, Belge Yayınları, 1993.

[13] Feyizoğlu, a.g.e., s.46

TMTF gençliği 27 Mayıs'ı destekleyenler arasında en fanatik olanlardır.[14] Onlara göre 27 Mayıs'a karşı çıkanlar, "milli duygulardan yoksun olan aşağılık kişiler", "milletin medeni bir toplum olmasını istemeyenler", "Atatürk devrimlerinin düşmanları", "hırs ve kin bürümüş yüzleri ile önlerindeki tarihi okuyup anlayamayacak kadar cahil"[15] olanlardır. 27 Mayıs darbesinin ardından üniversite öğrencilerinin darbecilere olan desteği sürekli artmaktadır. MBK kararı ile Cemal Gürsel 6 Haziran'da üniversitelerin tekrar açılma kararı vermesi sevinçle karşılanırken, Ankara Üniversitesi'nde üç dekan ve bir profesör istifalarını vermiştir[16]. Askeri darbenin sıcaklığını koruduğu dönem boyunca tüm öğrenci teşkilatlarının darbeci subaylarla ve orduyla ilişkilerini geliştirmek ve korumak için büyük çaba sarf ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda açılış gününde Atatürk Üniversitesi Rektörü'ne, öğrenciler tarafından Milli Birlik Komitesi'ne neden bağlılık telgrafı çekmediği sorusunun hararetle sorulması dikkat çekicidir.

MTTB'nin darbe sonrası katıldığı ilk ve en büyük gösterilerden birincisi İstanbul'da yapılmışken, ikincisi de Ankara'da "Ordu ve Gençlik Günü" olarak düzenlenmiştir. 8 Haziran 1960 günü Beyazıt'ta MTTB Genel Başkanı Yaşar Özdemir'in[17] de katıldığı coşkulu mitinge İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Muzaffer Alankuş ve çok sayıda resmi erkân katılmıştır. "*Yaşasın Cemal Paşa, Yaşasın Ordu, Yaşasın Milli Birlik Komitesi, Gençlik hiç aldanmadı, 27 Mayıs'a bağlıyız*" sloganlarının sık sık atıldığı; coşkulu kalabalığın hep bir ağızdan marşlar söylediği mitingde en büyük alkışı Orgeneral Fahri Özdilek almıştır. Özdilek konuşmasında gençlerin duygularını okşayıcı ve gençlerin darbeye desteklerini artırıcı öğelere ağırlık vermiştir: "*Civanmert çocuklarım, sizden ilham alan ordu, sizin düşündüklerinizi vatan görevi olarak yaptıysa mutluluk duyar. İnkılâp hareketindeki başarımızı size borçluyuz.*"

Aynı gün Ankara'da benzer bir toplantı vardır. MTTB ile Ankara Devlet Konservatuar'ının ortaklaşa düzenledikleri "Ordu ve Gençlik Günü" DTCF'nin konferans salonunda Başbakanlık Müsteşarı Kurmay Albay Alpaslan Türkeş'in de katılımlarıyla gerçekleştirilir. Ordu ve gençlik lehinde sürekli sloganlar atılan toplantı İstiklal Marşı ile başlamış, ardından 28 Nisan ile 28 Mayıs arasında hayatını kaybedenler için saygı duruşunda bulunulmuştur. Toplantıda MTTB'yi temsilen bulunan ve konuşma yapan ikinci başkan Beşir Hamidi, eski yöneticileri "*cennet bir vatan üstünde azabı yaşattılar*" diyerek eleştirmiştir. Darbe bildirisini radyodan okuyan Kurmay Alpaslan Türkeş top-

[14] Mücadele, 12 Mayıs 1961

[15] Metin Kumbasar, "Ödev", Gençlik, Temmuz 1961, yıl:1 sayı:11, s.3

[16] Ziraat Fakültesi Dekanı Sedat Kansun, DTCF Dekanı Muzaffer Şenyürek ve İlahiyat Fakültesi Dekanı Bedii Ziya ile Vatan Cephesine katılan Profesör Emin Bilgiç istifa etmiştir. Milliyet, 1 Haziran 1960

[17] Yaşar Özdemir 16 Aralık 2006 tarihinde MTTB'nin yeniden kuruluşu törenlerinde "Demokrat Parti ile aramızda sürtüşme vardı. Bunun için DP aleyhindeki her türlü toplantıya katıldık. Ama ihtilâl olduktan sonra askerlerle aramıza mesafe koyduk" demiş olsa da MTTB darbe sonrasında meydanlardaydı.

lantıda sözleri sık sık alkışlarla kesilerek yoğun bir ilgiyle karşılanmıştır. Siyasi hürriyetin tek başına bir anlam taşımayacağını ifade eden Türkeş, *"ilim hürriyetinin siyasi hürriyetin bir garantisi"* olduğunu söyleyerek sözlerini şu şekilde sonlandırmıştır:

"Hürriyeti bütün sahalarda devam ettirmek görevimizdir. Şahıslarımız için hiçbir endişemiz yoktur. 80 milyon Türk'ün her biri bir hürriyet mücahidi ve kahramanıdır. Biz, mücadelemizle gerçek demokrasinin gerçekleşeceğine inanıyoruz."[18]

MTTB'nin hükümet darbesini yapanlarla yakınlığı bu kadarla sınırlı kalmaz. "Milli Devrim" sadece kent merkezlerinde kalmamalı tüm yurt en ücra köşelerine varıncaya kadar dolaşılarak halk bilinçlendirilmelidir. MTTB gençleri de bu amaçla köylerde milli devrimi anlatmak ve milli devrim hakkında köylülere konferanslar vermek amacı ile bir kampanya başlatır. Kampanyaya 1500 öğrenci başvurmuş ve Türkiye'nin en ücra köşelerine kadar giderek milli devrimi anlatmaya gönüllü olduklarını belirtmişlerdir. Köylere gidecek gençlere gittikleri yerlerde dağıtmaları amacıyla devrim hareketinin anlam ve önemini belirten broşürler ve pankartlar hazırlanmıştır. Bu kampanyaya ek olarak da köylere gazete ve dergi götürme kampanyası başlatılmış olup bu amaçla değişik yerlere yerleştirilen sandıklara halk tarafından okunmuş gazete ve dergiler bırakılmıştır. Aynı amaçla, yani devrimin anlam ve önemini köylülerle açıklamak amacı ile TMTF tarafından oluşturulan bir komisyon Milli Birlik Komitesi'nden izin ister. Alp Kuran başkanlığında oluşturulan komisyon bir çalışma raporu hazırlar. Rapor Milli Birlik Komitesi tarafından kabul görür. Rapora göre köylülere Atatürk devrimini bir kere daha anlatmak asıl amaç olmakla birlikte "27 Mayıs ihtilalinin neden meşru olduğu da ilmi açıdan açıklanacaktır."[19]

Askeri darbenin ikinci ayında MTTB adına Asistan Çetin Özek imzasıyla Yeni İstanbul gazetesinde bir bildiri yayınlanır. Bildirinin temel amacı diğer bildirilerden farklı değildir. Önce darbenin gerçekleşmesinin meşru gerekçeleri sıralanmakta, ardından MBK'ne bağlılığın sürdüğü dile getirilmekte ve son olarak da kahraman ordunun emrinde olunduğu yinelenmektedir. MTTB ve diğer öğrenci teşkilatları darbenin sıcaklığının sürdüğü dönem boyunca yayınladıkları bildirilerle adeta itaat tazelemektedirler: *"Bu milletin geleceği, sıhhatli ve güvenli fikirlerle, hareketlerle iyi olabilecektir. Bu arada ilim müessesi, isim ve unvanların ilerlememize bir kalkan gibi karşı tutulmasına tahammülümüz yoktur. Sağ ve sol şaşmaları ile kaybedecek vaktimiz yoktur. Atatürk'ün gençliği ve ordusu ile ileriye gitmeyenlerin model Türkiye'de yeri yoktur".*[20]

Öğrenci teşkilatları cephesinde bunlar olurken, MBK üyeleri de öğrenci teşkilatlarını

[18] Feyizoğlu, a.g.e., s.53

[19] 27 Mayısı anlatan gençler her yerde ilgi ile karşılanmazlar. Gazeteler Denizli'nin Garip köyünde ve Konya'nın Talaşçı köyünde köylülerin bir grup öğretmeni dövdüğü haberlerine yer vermiştir. Bkz. Cumhuriyet Ansiklopedisi, cilt:li, s.401

[20] 29 Temmuz 1960, MTTB Bildirisi

sürekli ziyaret ederek onların isteklerini dinlemekteydiler. Öğrenciler darbeye verdikleri destekten cesaret alarak MBK'dan bir takım isteklerde bulunuyorlardı. MBK üyelerinden Kurmay Yarbay Şükran Özkay beraberinde iki yüksek rütbeli subayı da alarak önce MTTB'yi sonra da TMTF'yi ziyaret etmiştir Bu ziyaret sırasında. MTTB adına Başkan Yaşar Özdemir öğrenci sorunları ile ilgili olarak acil çözümlenmesini istedikleri bir takım taleplerde bulunmuştur. Bu talepler bu dönem MTTB'sinin neleri önceliediğini göstermesi açısından önemlidir. Çünkü darbe sonrası dönemde MTTB, sanki birinci dönemki işlevselliğine geri dönmüş gibidir. Bu görev TMTF de dahil olmak üzere tüm gençlik teşkilatlarının da katılımı ile devam etmektedir. MTTB ilk olarak üniversite gençliğinin gereksinimini karşılamakta yetersiz kalan özel ve resmi öğrenci yurtlarının sayısının artırılmasını talep etmiştir. MTTB'nin MBK'dan en dikkat çekici isteği ise kuşkusuz bir öğrenci bankasının kurulması ve öğrenciye uzun vadeli kredi sağlanmasıdır. MTTB daha sonra bu istek üzerinde hiç durmamış ve bir daha gündeme getirmemiştir. Belki de MTTB üyeleri de bu isteğin gerçekleşme olasılığını olmadığını anlamışlardı. Öğrencilerin sosyal ve ekonomik sıkıntılarının farkında olan Özdemir, öğrencilerin ekonomik sorunlarına yardımcı olması amacıyla, üniversitelilere öğrenim süreleri boyunca iş imkânı sağlanması talebinde de bulunmuştur. Bu konuda çözüm önerisi de getirilmişti. Örneğin ülkenin eğitmen açığını kapatmak amacıyla üniversite öğrencileri ortaokul ve liselerde yardımcı öğretmen olarak kullanılabilirdi. Böylelikle onlara ek gelir de sağlanmış olurdu. Ayrıca MTTB başkanı, kitap sorununun çözülmesi, harç paralarının artırılmaması ve öğrenci sağlık evinin kurulması taleplerinde de bulunmuştur.

Bir yıl sonra yeni anayasa tasarısı gündeme geldiğinde gençlik teşkilatlarından rollerini tekrar oynamaları beklenir. İlk olarak TMTF ikinci başkanı Yalçın Gürsel yeni anayasaya "evet" diyeceklerini basın toplantısı ile açıklar. Federasyon "evet" kampanyası başlatarak üniversitelere, *"en güzel evet, anayasaya! Anayasa bir milletin namusudur, anayasa demokrasinin teminatıdır. Üniversiteli arkadaş! Anayasayı açıklamak senin görevindir, anayasaya evet diyeceğiz, yeni anayasa haklarımızın ve geleceğimizin güvencesidir, yeni anayasaya inanıyor ve güveniyoruz"* pankartları asmıştır.[21] 9 Temmuz 1961 yılında yeni anayasa için yapılacak olan halk oylamasında "hayır" diyenlerin "Yassıadadaki zavallı yaratıkların"[22] kurtulacaklarına inananlara destek vermiş olacaklarını söylerler. 27 Mayısı yaratanların Türk gençliği olduğuna inanan TMTF'liler, halk oylamasının sonuçlarının "evet"[23] çıkması üzerine İstanbul Radyosu'nda "Gençlik Saati" adlı programda yeni anayasaya ilişkin şu değerlendirmeyi yaparlar:

---

[21] Çağatay Okutan, Bozkurttan Kurana MTTB, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.133

[22] "Gençliğin Görüşü", Gençlik, Temmuz 1961, sayı:11, yıl:5, s.1

[23] 1961 Anayasası'na evet oyları % 60, hayır oyları ise %40 civarında çıkmıştır. Mete Tunçay'a göre "ilerici" güçlerin olanca desteğine karşın 1961 referandumunda ret oylarının %40'lara yaklaşması, anayasa içeriği ile ilgili değildir. Darbenin onaylanıp onaylanmaması ile ilgilidir.

"Büyük Türk Ulusu... Kurduğun yeni düzenle, artık bu topraklar üzerinde hiç kimse senin mutluluğun için çırpınan evlatlarını şehit edemeyecek, bilim yuvalarını kapatamayacak, bilginlerini susturmaya yeltenmeyecek, basını zindanlara atmayacak, kimseye ayrı işlem yapmayacaktır. Herkes kanun önünde eşit olarak, tarafsız bir yönetim altında yaşayacak, emeğin hakkını alacak ve adil bir vergi ödeyecektir. Ulusal değerlerimiz düşüncesizce israf edilmeyecek, planlı bir ekonomik kalkınmanın ve kültürel kalkınmanın sağlanması ile geleceğe güvenilir adımlarla yürünecektir".[24]

MTTB, 27 Mayıs hükümet darbesine olan bağlılığını Genel Başkan Cafer Karadağoğlu döneminde tekrar gündeme getirmiştir. 27 Mayıs darbesini "Milli Devrim" olarak nitelendiren öncüllerine göre dönemin MTTB başkanı, biraz daha ileri giderek 27 Mayısı bir "ülkü"[25] olarak nitelendirir ve bu ülkünün dışında kalan herkesi gençlik olarak ihtar edeceklerini bildirir. Türk gençliğinin hiçbir yabancı siyasi arzunun esiri olmayacağını, bunların arkasından gitmeyeceğini, tam aksine Türk gençliğinin ordusuyla "kucak kucağa" olduğunu belirtir. Karadağoğlu, gençliğin devrim için görevini yapmış olduğunu, bundan sonra yapılacak gösterilerin ülkeye ve gençliğe yarar sağlamak yerine zarar vereceğini belirterek artık gösterilere son verilmesini istemiştir.[26]

MTTB başkanı bu açıklamaları yaparken, diğer öğrenci grupları boykot ve işgallere devam etmektedir. Mecliste öğrenci olayları üzerine konuşan Adalet Partisi Genel Kurul Üyesi Gökhan Evliyaoğlu'nun gençleri "sürü" olarak nitelendirmesi üzerine MTTB başkanı, kendilerinin miting ve sessiz yürüyüşleri durdurduklarını ancak bu tip saldırıları da cevapsız bırakmayacaklarını bildirmiş ve olay hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur.

[24] Gençlik, a.g.s., s.1. İstanbul Radyosunda Cuma günleri yayınlanan "Gençlik Saati" programından.
[25] Ülkü, 28 Mart 1960
[26] Milliyet, 29 Mart 1963

"Müslüman Zihinler" Üzerine Düşünceler

Dostoyevski ilk romanı olan "İnsancıklar"ı yirmi dört yaşındayken yazdı. Bu roman üzerine yayınlanan eleştiriler ve değerlendirmeler romandan kat be kat fazlaydı. 23 yaşında askeri mühendislik okulunu bitiren Dostoyevski ülkesinde hiçte para kazandırmayacak olan bir mesleği yani yazarlığı seçmişti. Yazar olmak için mesleğini terk eden Dostoyevski Balzac çevirdiği, Schiller'in kitaplarını yayınlamayı düşündüğü zamanlarda bir kenarda sessizce yazdı İnsancıklar'ı. Belki para kazanırım ümidiyle, kitabının el yazmalarını edebiyatçı arkadaşı olan Grigoroviç'e verdi. Arkadaşı kitabı okuyup beğendi ve kendisini edebiyatın kapısına yeni bırakmış olan Dostoyevski'nin bu romanını bir başka yazar arkadaşı olan Nekrassov'a verdi. Bu iki yazar roman kahramanları olan orta yaşlı bir katip ile onun uzaktan akrabası olan genç kadının yalnızlıklarla dolu hikayesinde etkilendiler ve gece yarısı Dosto'nun kapısına dayandılar. Ve bir edebiyat devi yazı hayatına böyle girmiş oldu. Aslında her başarı hikayesinin/söyleminin altında bir çok aşama yatar.

Dostoyevski'nin başarısına giden yolda başladığımız yazımıza altı ülkede yapılan ve muhtemelen emperyalistler tarafından dünyanın dört bir yanında en nitelikli eserler arasında gösterilecek olan bir eserin değerlendirmesine çalışacağız. "Müslüman Zihinler" olarak çevrilen kitabın yazar Riaz Hassan. Çünkü bizimde başardığımız işleri görebilmemiz için birilerinin bizi uyandırması gerekli.

"Müslüman Zihinler" üzerine yapılan bu saha çalışması 2 aşamalı olarak gerçekleştirilmiş. Birinci aşama 1997 ile 2000 yılları arasında Endonezya, Pakistan, Mısır ve Kazakistan'da 4000'den fazla kişiyle yapılırken araştırmanın ikinci aşaması 2002-2004 yılları arasında Malezya, İran ve Türkiye'de ki 1945 kişiyle görüşülmüş. İngilizce olarak

hazırlanan anket formu profesyonel çevirmenler tarafından Urduca,Arapça, Endonezce, Rusça, Kazakça, Farsça, Malayca ve Türkçe'ye çevrilmiş. Araştırmaya bu yedi ülkenin seçilmesinde de bazı temel kriterler geliştirilmiş. Endonezya ve Malezya Güneydoğu Asya İslam'ını temsil ettikleri için, Pakistan Güney Asya islam'ını, Türkiye ve İran ise Arap olmayan Ortadoğu İslam'ını temsil ettikleri için seçilmiş. Mısır Ortadoğu'da ki konumundan dolayı seçilirken, Kazakistan ise komünizmden etkilenen Batı Asya İslam'ını temsil ettiği için araştırma kapsamına alınmıştır. Altı Müslüman ülkede yürütülmesi ve yaklaşık 6000 kişiye anket uygulanması anketin güçlü yanı.

Araştırma Türkiye hariç diğer altı ülkede köklü sosyal bilimler araştırma merkezleri veya akademisyenler yardımı ile yapılırken, Türkiye'de İstanbul'da bir araştırma şirketi tarafından yapılmış. Anket Türkiye'de Ankara, İstanbul ve İzmir'de uygulanmış. Aslında Türkiye'de "Müslüman Zihinler" üzerine yapılan bir araştırmada Konya, Kayseri, Malatya gibi iller olmadan sağlıklı bir sonuca ulaşmanın mümkün olmadığını düşünenlerdenim. Ayrıca Türkiye verilerinin temiz olup-olmamasında ikinci dikkat edilmesi gereken nokta anketör olarak seçilen şirketin yapısıdır. Türkiye'de bir çok genel ve yerel seçim öncesinde kamuoyuna servis edilen ve gerçek seçim sonuçlarının yanına bile yaklaşamayan araştırma sonuçları bu işin ülkemizde nasıl yapıldığı ile ilgili kamu vicdanında ciddi soru işaretlerine sebep oluyor.

Araştırmanın amacı incelenen toplumların yönetimini etkileyen bireylere ve gruplara odaklanmış. Müslüman meslek sahipleri çoğunluğu üniversite eğitimine sahip, profesyonel mesleklerde çalışan şirketlerin yönetimlerindeki aktif kişilerden oluşmuş. Hassan'ın araştırma bulgularına göre modern İslami söylemlerde, inananların İslami öz imgeleri çoğunlukla gerek betimleyici gerekse analitik olarak Müslüman dinselliğinin doğasını ve kolektif İslami hareketlerin karakterini açıklamak için kullanılıyor. İslami bilinç, derinlerde muhafaza edilen dinsel inançlara ifade kazandıran sembolik bir evren olduğu öne sürülüyor.

Hassan'ın bulgularına göre pek çok İslam ülkesinde din Müslüman kimliğinin özü olduğu için dinsel bağlılıkta bu kimliğin hem kanıtı hem de ifadesi olarak ortaya çıkıyor ve dinsel bir rönesans birçok İslam ülkesinde ortaya çıkmakta. Müslümanlığı dışarıdan bilimsel metodlarla incelemeye çalışan birçok sosyal bilimci gördük ve bunların bir çoğuda İslam ülkelerinde nelerin olduğunu değil nelerin olmasını istediklerini yansıtıyordu. Dünya sisteminin lordlarının Müslüman milletler üzerinde yürüttüğü bir çeşit ideolojik savaş türüydü bu.

Yazara göre kitabın amaçları arasında modern Müslümanların dinsel bilinçlerine yeni ve ampirik temelli açılımlar sunmakta var. Kitapta Müslüman dindarlığının doğası ve yapısı, cihadın anlamı, islamın kamusal rolleri, Müslümanların küfre yönelik tutumları,

Müslüman bilinçte örtünme ve toplumsal cinsiyet, küreselleşme sorunları, Müslüman hayırseverliği, sicil toplum karşılıklı kuşkular incelenmiş. Tabiî ki kitapta en ağırlıklı bölüm cihad kısmına ayrılmış. Batının ve ABD'nin emperyalist ve işgalci tutumları karşısında Müslüman bireylerin ve toplumların özgürlük savaşları olarak sürdürülen cihadlar yadsınmakta. Mesela yazar "dinsel bilinç"i şöyle tanımlar; inananların dinsel davranışlarını ve pratiklerini yönlendiren ve oldukça derinlerde tutulan dinsel inanç ve görüşlerin oluşturduğu sembolik bir evrendir. Ve bu sembolik evren içerisinde Müslüman aktivistleri diri tutan en önemli etken cihad'dır.

"Çağdaş Müslüman dünyada İslami ruh, Müslüman toplumların ekonomik ve teknolojik ilerlemesi yoluyla bu medeniyetlerin geçmiş görkemini yeniden inşa etmekten çok batı hegomonyasına karşı direniş ve İslami dava hareketleri ile ifade buluyor" tespitinde bulunuyor. Bu tespitine kısmen katılıyoruz ancak eksik buluyoruz. İslam dünyasının ve Müslüman bireylerin savumacı refkleksler göstermesinin tek nedeni batının saldırgan, işgalci ve aşağılayıcı tutumudur. Eğer batı saldırgan, işgalci ve emperyalist politikalar izlemeseydi Müslümanlar neden savumacı olacaklardı, neyi savunacaklardı. Ancak şimdi emperyalistlerin saldırıları karşısında ilk önce vatanlarını savunmak zorundalar. Müslüman toplumlar vatanlarını özgür kıldıklarında yeni bir medeniyetin de inşasını kuracaklardır.

İslami bilincin, derinlerde muhafaza edilen dinsel inançlara ifade kazandıran sembolik bir evren olduğu öne sürülüyor. Türkiye ile ilgili verilere gelince, mesela Türkiye'nin "%99 müslüman"dır söylemine karşılık Türkiye'nin Müslüman nüfusu "%96" olarak gösteriliyor. Hangi verilere dayanarak böyle bir istatistik kullanıldığı ise belirtilmiyor. Ayrıca Hassan bu Müslüman nüfusunun %80'inin sunni-hanefi olduğunu iddia ederken Alevilerin oranını ise abartılmış ve haddinden fazla şişirilmiş bir biçimde "%16" gibi çok yüksek gösteriyor. Devletin bile resmi kurumlarının Alevi nüfusu hakkında ortaya koyabildikleri net rakamlar yokken nasıl oluyor da bu kadar yüksek bir Alevi nüfusunun varlığı iddia edilebiliyor. Bu rakamlar yazarın marifeti mi yoksa yazara danışmanlık yapan araştırma şirketinin mi? Acaba araştırma şirketinin sahibi veya ortakları Alevi mi? çünkü Türkiye'de bu kadar yüksek oranda Alevi yaşadığı iddiası ideolojik ve temelsiz bir iddiadır ve Alevilerin bazı kesimleri tarafından ısrarla bu yüksek oranlar tekrarlanır. Batıcı sosyal bilimciler tarafından heteredoks İslam olarak itibar gören Alevilik ve benzeri inanç grupları ile ilgili istatistikler araştırmaya konu diğer İslam ülkelerinde de abartılmış mıdır? Buda araştırmanın dayandığı bilimsel temelleri ciddi anlamda sıkıntıya sokar. Ayrıca ankette "Allah'ın varlığına olan inanç" kısmında Allah'ın gerçekten varolduğuna inananların sayısı Türkiye'de %87 olarak gösteriliyor. Peki bu aradaki fark nedir. Araştırmaya göre %9'luk fark hem müslümanım demekte ama Allah'ın varlığına kesin olarak inanmamakta. Bu ciddi bir çelişkidir.

Gene anketimize göre İslam'ın temel inançlarından olan ölümden sonraya inanmaya ise katılımcıların sadece %71'i inanıyor. Burada ki fark ise yüzde yirmi beşe çıktı. Nasıl oluyor da Müslümanlık iddiasındaki bilinçli bir birey temel iman esaslarımızdan olan ölümden sonraya inanamaz?

Anket kısmında bazı yüzdeliklerin toplamı yüzde yüzü geçerken bazıları ise yüzde 95'lerde kalmakta, eksikler ve fazlalıklar için ayrıca bir açıklama da yapılmamakta buda toplamların yeniden değerlendirilmesi gerektiğini gösteriyor. Ayrıca tercüme hatalarıda var.

Çalışmanın kadim önyargıları besleyici bulguları da var. Bunlardan bazıları, Müslüman toplumlarda kadınlara ve gayri Müslimlere karşı ayrımcılık yapıldığı ile ilgili olanlardır. Yazar diğer bütün batılı ve batıcı sosyal bilimciler gibi Müslüman toplumların hep olumsuz yanlarını öne çıkarmakta, Müslüman bireyleri hep güçsüz ve zayıf yanları ile baskı altında tutmakta. Buda psikolojik ve asimetrik savaşın başka biçimidir. Bu tezine örnek olarak Pakistan'da uygulanmakta olan had cezalarını örnek gösteriyor ve bu kanunların kadınlara zulmetmek ve aşağılamak için kullanılan bir alet haline geldiğini söylüyor. Buna ilave olarak İslam kanunlarının yeryüzünde uygulama biçimlerinin hedeflenen İslami toplumu doğurmayacağına bilakis tam tersine günahı ve günahkarlığı gizli mecralara çekeceğini iddia etmekte. Örneğin Pakistan'da zina kanunları yayınlandığından itibaren toplumda zinanın artmış olmasını, İran'da alkol yasaklamasından sonra alkol tüketiminin arttığını iddia eder. Türkiye'de de batıcı-laikler tarafından yıllardır söylenen bir yalan olan alkol tüketiminde Konya'nın birinci olmasıda bu türden bir iftiradır. İkinci bir Oliver Roy vakasıyla karşı karşıyayız. Ancak Oliver Roy siyasal islamın teorisini yaparken Riaz Hassan sosyal bilimlerde daha makbul bir yöntem olan saha araştırması ve anket uygulama metodunu kullanıyor. Dolayısıyla diğerine göre daha bilimsel olma iddiasında.

R. Hassan bir şey daha yapıyor. Batılı ve batıcıların İslam'ın siyasal dilleri arasında radikalizmi tasnif etmek amacıyla araçsallaştırdıkları selefilik söylemine ek olarak onun bir adım daha ötesini "selefebalik" olarak icad ediyorlar. Yazara göre selefebali bilinç şiddet içeren, itici ve herkesin gözü önünde uzun zamandır büyümekte olan toplumsal tümörlerin yan ürünleridir. Selefebali bilinç için ise İran'da bir kız yurdunda yangın çıkar. Bu yangından kızların başlarının açık olarak çıkmalarını engelledikleri için yanarak ölmelerine neden olanları selefebali olarak tanıtır. Artık zihinlerde hiç unutulmayacak son derece vahşi ve son derece cani bir eylem olan başları açık yangından kaçmaktansa başları kapalı yangında yanmalarına neden olacak birer prototip olarak üretirler. Artık ne söylediklerinin ne önemi olabilir ki! Böyle bir olayın iftiralığı bile sorgulanmadan kitlelere kabul ettirilir. Selefebalik olarak nitelendirilen

gruba atfedilen özellikler şu şekilde sıralanır; modern dünyadaki iktidar kurumlarına ve İslami miras ve geleneğine son derece yanabcılaşma, üstünlükçü bir püritenlik, ötekine karşı tepeden bakan kibir, İslami geleneklerin ve Müslüman söylemlerin eleştirel değerlendirmelerine karşı olmak, dinsel metinlerde metne katı bir bağlılık, İslami metinleri toplumsal yaşamın en önemli düzenleyicisi olarak görmek, evrensel ahlaki değerlerin inkarı ve modern dünyanın belirsizliğinin reddi. Bu özelliklere baktığımız zaman her birinin ayrı ayrı farklı dini hareketlerde yoğunlaştığını görebiliyoruz. Ancak yazar dünya sistemi karşısında akredite olmak istiyorsanız bu tutumlardan uzak durun mesajı verilmekte. Bu mesajda bazı yapılarsa anında karşılık bulmakta ve x ülkede kendi cemaatinin yaptırdığı bir okulda öğretmenlik yapanlar en büyük cihadı işler, o ülkelerde piknik yaparken gölde boğulan ya da trafik kazasında ölenleri en büyük şehid ilan eden bazı cemaatler Mavi Marmara'da katledilenlerin şehidliklerini sorgulayabilmekte.

Araştırmanın sonuçlarına göre kendi tabirine göre "İslamcı köktenciler", diğerleri tarafından devletin Müslümanların ekonomik, siyasal ve ahlaki refahını sağlayamamasından endişeli, eğitimli ve bilgili insanlar olarak görülürken aynı eğitimli ve bilgili insanların "kadın düşmanı ve ataerkil" tutumları bilinçlerinin altına işlediği anlatılıyor. Paradoksal bir biçimde eksiden olduğunun tam tesine, artık kendi batıcı emperyalist ve işgalciliklerinin karşısında olan İslami duruş sahibi bireyler eğitimsizlerden ve alt gelir gruplarından oluşmamakta. Bu da emperyalistlerin politika yapıcılarına bir mesajdır. Bundan sonra mercek altına alacağınız kişiler eğitimli ve yüksek gelirli bilinçli İslamcılar olmalıdır deniyor.

Sosyal bilimlerde baskın bir okuma biçimi de dindarlığın nasıl gösterilmesi gerektiği konusunda dikkate değer bir ortaklığın olduğudur. İki sosyal bilimci Stark ve Glock farklı dinler tarafından buyrulan dindarlığın çok sayıda ve farklı ifadelerini içinde toplayabilen beş ana boyutun varolduğunu iddia ederler. Buna göre ideolojik, ritüelistik, deneyimsel, düşünsel ve sonuçsal dindarlıklar vardır. İdeolojik boyut, dindar bir kişinin uyması gereken temel inançlar anlamına gelir. Ritüelistik boyut dindar kişinin uymadı gereken ibadetleridir. Bunlar genel ve toplumsal ibadetler olduğu gibi bireysel ve kişisel ibadetleri de içerir. Deneyimsel boyutta ise inanılan dinde kişinin tanrıyla veya diğer kutsallarla kurduğu özel ilişki anlatılır.

Yazarın genel değerlendirmesinde ise bir çok Müslüman ülkesinde rönesansın bir biçimde gerçekleştiği ve hala gerçekleşmeye devam ettiği yönünde. Kanıtlar tüm toplumsal sınıflardan gelen Müslümanlar arasında güçlü bir dinsel bağlılık olduğunu gösterirken bu bağlılık İslami inançlara, ritüellere, dine düşkünlüğü ve deneyimsel dinselliği güçlü bir bağlılıkla kendini gösteriyor. Ayırca din Müslümanların gündelik

yaşamlarında da etkin bir rol oynuyor. İslami teoloji faydalı bir şekilde günlük yaşama uygulanabilen pragmatik bir yönle kendini gösteriyor. Buna ek olarak Müslüman dindarlığı toplumsal olarak inşa ediliyor. Kazak dindarlığı diğer ülkelerinkinden çok farklı iken, Endonezya, Pakistan, İran ve Türkiye'de dindarlık güçlü bir şekilde kutsal metinlere bağlılıkla eşdeğer gidiyor.

Sonuç olarak keşke bu tür niteliksel araştırmaları Müslüman sosyal bilimciler yapsalar ve yorumlasalar. Ne tür bir amaca hizmet edeceği belli olan böylesi çalışmaların yerine kendi sorunlarımızı, güçlü ve zayıf yanlarımızı ortaya koyan, fırsatlarımızı ve tehditlerimizi bize gösteren yol aydınlatıcı çalışmalar yapılsa. Bu çalışmalar sistemli ve planlı bir biçimde ortak bir havuzda toplanarak küresel dünyadaki Müslüman aktivistlere yol gösterse. Kendi tarihimize ait olan, kendi bilinç dünyamızı büyütecek ve besleyecek, müslüman gençliğe vizyon ve misyon belirleyecek çalışmalar "kendi akademisyenlerimiz" tarafından bildiğimiz sebeplerden (fişlenmek, korku) dolayı çalışılmamakta. Umarız bu boşlukları dolduracak nitelikli çalışmaları yapmaya niyetli, derdi olan, hedefi olan insanlar akademisyen yapılır ki bu tür çalışmalar ortaya çıkabilsin.

MTTB, Tevfik İleri ve Sol

Tevfik İleri sadece Ankarada bir İmam Hatip Lisesinin adı değil. Tevfik İleri ismi 1933 yılında MTTB genel başkanı olması ile duyulmaya başlanmış, Adnan Menderes hükümetinde Milli Eğitim Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı yapmış ve Yassıada'da yargılanmış Türk siyasi hayatının önemli isimlerinden birisi. Onu anma töreni vardı ve MTTB eski genel başkanları, Tevfik İlerinin oğlu, gelini, yengesi ve seçkin bir kitlenin katıldığı mütavazi bir tören vardı.Benim için geceye damgasını vuran ve geceyi dahada değerli kılan yanı MTTB 46. dönem başkanı (1962-1965) Edip GEYİK ve 47. dönem başkanı ve eski milletvekillerinden Rasim CİNİSLİ'ninde özellikle 60 darbesi ile anlattıkları kişisel tarihleriydi.

Rasim Cinisli uzun uzun Tevfik İleriyi anlattı. Onu anlatırkende MTTB Genel Başkanlığı dönemindeki özel bilgileri ve yakın tarihin çok önemli ayrıntılarını anlattı. Bu konulardan en önemlisi Ahmet Kaya'nın şiirlerinden hatırlayacağınız ve Cağaloğlunda bulunan eski MTTB genel merkezi bugünkü Halk Eğitim Müdürlüğü binası önünde heykeli bulunan ve özellikle solcular tarafından 60 darbesi öncesinin devrim şehidi olarak lanse edilen Turan EMEKSİZ'in nasıl öldürüldüğünü anlattı. Cinisli Turan Emeksiz'in öldürülme olayına bizzat şahit olduğunu, polislerin Beyazıd caminin minarelerinde olduklarını, olayın ise kalabalığın tam ortasında meydana gelen bir karıncalanma sonucunda meydana geldiğini dolayısıyla faillerin polisler değil solcuların bizzat kendileri olduğunu iddia ediyor. Bu iddianın doğru olma payı gerçekten çok yüksek. Çünkü solcular mazlum konumunda olmaktan zevk alarak, ezildik/dövüldük/işkence gördük edebiyatlarından kendi yandaşlarında nefret ve kin uyandırma için sıkça kullandıkları bir yöntem olduğu için. Turan Emeksizi de kendilerinin öldürmüş olmaları

normal. Ölümler her zaman solculara yarar. Solcular ölü sevicileridir. Bir gösteride, bir eylemde, bir olayda birisinin ölmesi solcular için bir kayıp değil büyük bir kazanım, büyük bir başarıdır. Bunun için kendilerine bir tarih, bir destan yazabilmek için en önde gelenlerini bile zamanı gelinde ortadan kaldırırlar suçuda polise, derin devlete, amerikaya atıverirler. Bir sonraki gösteride bakarsınız kandırılmış gençler ellerinde pankartlarla kendilerine yeni bir kahraman yaratıvermişlerdir.

Darbe sonrasında generallerin kendisini ünlü bir milliyetçi hocanın muayenehanesinde nasıl üstü örtülü tehditlerini anlattı. Ve daha bir sürü önemli bilgiyi paylaştı. Rasim Cinisli gerçekten çok hoş bir insan ve çok mütavazi bir kişiliğe sahip. Anlatırken usul usul ve tek tek konuşuyor. Dikkatlice seçiyor kelimeleri. sözün ağzından çıkmadan beyninin damarlarından süzgeçten geçtikten sonra çıktığını görebiliyorsunuz.

MTTB'nin bilinen tarihine göre 60-65 yılları arasında birliğin solcuların elinde olduğudur. 46. Dönem başkanı Edip GEYİK bu tezi reddetti ve kendi genel başkanlığı döneminde böyle bir şeyin olmadığını söyledi. Kendi kişisel tarihinden de örnekler verdi. Adnan Menderes'le makamında yediği bir öğlen yemeğini (5-6 dilim ekmek ve zeytinden ibaret) ve öğlen yemeğinde öğrenci yurdunun kapatılan mescidi için Menderes'in verdiği talimatı örnek gösterdi. Menderes mescidi kapatan yurt müdürünü arattırarak geyik "ikindi namazını o mescidde kılacak" talimatını nasıl verdiğini anlattı. Geyik'in görevden ayrılmak istediğinde İnönü'nün kendisini arayarak makamına çağırdığını ve görevi bırakmaması için kendisine rica ettiğinden bahsetti. Bence bunlar MTTB'nin yazılmamış mahrem tarihidir. Çok önemlidir. Geyik'ten sonra söz alan Rasim Cinisli ise Edip geyik döneminde İstanbulda Yüksel Çengel gibi bir solcunun başkan olduğunu, Yaşar Özdemir, Suphi Baykam gibi isimlerinde tescilli solcular olduğunu belirterek tartışmaya yeni bir boyut kazandırdı.

Mısır, Müslüman Kardeşler ve Hasan El- Benna

Darbeyle Gelen Darbeyle Gider

11 Şubat 2010'da Mısır Devlet Başkan Yardımcısı Ömer Süleyman tarafından yapılan resmi açıklama ile Mısır'da fiili olarak Mübarek dönemini bitti. 11 Şubat sürecinde yaşananlar sonrasında Mısır'da ve dünyanın bir çok yerinde Mübarek2in gitmesi sevinçle karşılandı. Ancak iktidarın yeni sahipleri olan Yüksek Askeri Konsey üyelerinin aynı zamanda halk ayaklanması öncesi ve sırasında da hem askeri hem de yürütmenin başında yer alan kişiler olması soru işaretlerinin doğmasına yol açtı. Örneğin Yüksek Askeri Konseyin Başkanlığına getirilen Mareşal Muhammed Hüseyin Tantavi'nin 11 Şubat öncesi Savunma Bakanı görevini yürütüyor olması, Konseyin üyesi olan Ahmet Şefik'in de 11 Şubat öncesinde Başbakan olarak görev yapması Mısır'da bundan sonra nelerin olacağını yakından takip etmemizi zorunlu kılıyor. Muhammed Hüseyin Tantavi bazı kaynaklara göre "Mübareğin finosu" ve "değişime dirençli" olarak tanıtılıyordu.

Mübarek'in istifası, hem İran İslam devriminin (11 Şubat 1979) 32. yıldönümünde hem de Mübarek'i düşüren protesto dalgasının en önemli aktörlerinden olan İhvan-ı Müslimin'in kurucu lideri Hasan el-Benna'nın şehadetinin yıldönümünde (12 Şubat 1949) gerçekleşti. Bu anlamda Mübarek'in gidişi tarihte anlamlı bir zaman dilimine denk geldi.

Mısır'da meydana gelen bir değişimin Ortadoğudaki tüm denklemi değiştireceğine kesin gözüyle bakılıyor. Çünkü Mısır bölgede en büyük nufüsa ve en donanımlı askeri güce sahip. İslam Dünyası açısından özel bir öneme sahip Filistin meselesinde de

kilit rolü olan bir devlet. Hatırlanacağı gibi İHH ekibini Refah sınır kapısından içeriye sokmayan hatta zor kullanarak İHH gönüllülerini tutuklayan Mısır polis kuvvetiydi. Bu bakımdan İsrail'in bölgede uyguladığı şiddet politikalarının ve zulümlerinin geleceği açısından da Mübarek'in devrilmiş olması önem taşıyan bir başka nokta. Bölgede Mısır entelektüel ve bilimsel gelişimiyle de diğer ülkelerden bir hayli önde. Müslümanlar açısından da El-Ezher gibi köklü bir İslam bilimi üniversitesinin varlığı da onun önemini biraz daha arttırıyor. Suudi Arabistan'ın kurucusu Kralı Abdulaziz'in kendi oğullarına verdiği en önemli tavsiyenin "Mısır'ın rolüne dikkat etmeleri" olduğunu da hatırlarsak Mısır'ın konumunu daha da anlamlandırabiliriz.

Mısır'ın Makus Tarihi

1805'den itibaren Mısır yönetimini ellinde tutan Mehmet Ali Paşa hanedanlığına son verildi. Bundan sonra Cumhuriyet rejimi adı altında aslında askeri bir yönetim kuruldu. Ülke uzun dönem İngiliz işgalinde kaldı. İngilizler kendi politikaları doğrultusunda kolayca kullanabilecekleri kukla yöneticiler atadılar. Arap Milliyetçiliğinin Mısır'da gelişmesi sonrasında İngiliz işgaline karşı bağımsızlık hareketleri başladı.

Mısır Ordusu 1952 yılında Hür Subayların gerçekleştirdiği askeri bir darbe yaptı. İktidarın başına Devrim Komite Konseyi adına ilk başlarda General Necip getirilmesine karşın herkes iktidarın gerçek sahibinin Albay Nasır olduğunun farkındaydı. Nasır Mısır'ı demir yumrukla yönettikten sonra yerine Enver Sedat geçti. 1952'de Cemal Abdünnasır liderliğindeki Hür Subaylar Mısır'da Kral Faruk'u devirdikten sonra 1970'lere kadar sosyalizmden ilham alan devletçi ekonomik ve sosyal politikalar uyguladılar. Büyük toprak sahiplerinin siyaset ve ekonomide oluşturdukları dengesizliklere tepki olarak Abdunnasır, toprak reformu yaparak bir kişinin sahip olabileceği arazi miktarını sınırladı ve araziler topraksız köylülere dağıttı.

Mısır, özellikle 1978-1979 Camp David sonrasında dünyada ABD'den en fazla dış yardım alan İsrail'den sonra ikinci ülke haline gelmiştir. Bunun bir tek nedeni vardı. O da İsrail'in başına bela olmamasıydı. Çünkü, 1973 savaşı Mısır'ın güçlenmesi halinde Arap ülkelerine liderlik edebileceği ve İsrail'in başına bela olabileceğini göstermişti.

Cuma Namazının Gücü; Mübarek Cuma

Mısır olayları da gösterdi ki Cuma namazlarında toplanan cemaatin yaşadıkları ülkenin sosyal değişimlerini gerçekleştirmede çok önemli bir yere sahip olduğunu gösterdi. Mısır olaylarında "Öfke Günü" olarak başlayan protestolarda en büyük sosyal

mobilizasyon Cuma namazlarında toplanan kalabalıklar tarafından gerçekleştirildi. Aynı şekilde Türkiye'de de 28 Şubat dönemi hatırlandığında Cuma namazlarında tıoplanan kitlelerin gücünü görmüştük. Özellikle halkın taleplerine karşı bir duruş olarak zorla uygulamaya sokulan ve asıl amacı İmam Hatip'lere gençlerin gitmesini engellemeye çalışan kesintisiz sekiz yıllık eğitim yasası tasarı aşamasındayken ülke çapında protestolar Cuma namazları sonrasında tüm Türkiye'de yapılıyordu. Gene başörtüsü protestoları, Filistin protestoları hep Cuma namazları sonrasında büyük kitleler tarafından gerçekleştirildi. Bu alanda henüz bilimsel ve sosyolojik bir çalışma yapılmadı. Ancak neredeyse 200 hafta boyunca insanlar İstanbul'da Eyüp Sultan Camiinde ve bir çok Anadolu kentinin merkezi camilerinde Pazar sabah namazında uzunca bir süre bir direniş kültürü geliştirdiler. Türkiye Cumhuriyeti Tarihinde en büyük sivil toplum ve sivil itaatsizlik eylemleridir bunlar. Ama bu alanlarda yazıp-çizen olmadığı için henüz üzerinden 10 yıl bile geçmemiş olmasına rağmen unutulmaya yüz tuttular.

Mısır olaylarına dönecek olursak Hüsnü Mübarek'in son konuşmasında Mısır halkına yaptığı hizmetleri ve protesto gösterilerinde hayatını kaybedenler hakkında duyduğu üzüntüyü dile getiriyordu. Gene Hüsnü Mübarek, Mısır halkının duygusallığına gönderme yaparak Mısır'da öleceğinin altını çiziyordu.

Öte yandan konuşmanın ikinci ve ana temasını oluşturan kısmı "geçiş sürecine ait yol haritasını belirleyen" genel ifadelerden oluşuyordu. Hüsnü Mübarek halkın ve özellikle gençlerin taleplerine cevap verebilmek için "anayasal değişikliklere" öncelik verecekleri, bu değişim sürecine de Anayasanın 88. Madde, 189. Madde, 93. Madde ve 179. Madde'nin de içlerinde bulunduğu altı maddenin değiştirilmesi ile başlanacağını belirtmişti. Hüsnü Mübarek açıklamasının son bölümüne "Mısır halkı olarak bizler kendi ayaklarımız üzerinde duracağız" sözleri ile başlayıp, "birlik ve beraberlik", "ulus bilinci", "ulus onuru", ve "tarihsel miras" kavramlarına vurgu yaparak, dışarıdan gelen herhangi bir diktayı kabul etmeyecekleri sözleri ile bitirmiştir.

Hissi ve ateşli hayalcilik duygularınıza gem vurun ve aklınızın mantıklı görüşlerine kulak verin.

Akıllarınızın yararlı ışınlarım, iç duygularınızdaki ateş korlarıyla ateşleyin. Hayal dünyanızdakileri ve idealciliğinizi gerçeğin ve realitenin gösterdikleriyle dizginleyin.

Gerçekleri yukarılara fırlayan ve ışıklar saçan hayalperestliğin ışığında değerlendirin.

"Bin Şu Uçağa gerizekalı"

"Cesaret Bulaşıcıdır" diyordu bir düşünce adamı. Gerçektende Tunus'ta başlayan olaylar Mısır'da devam ederek bütün ortadoğuya yayıldı. En kanlı olaylar şimdilik Kaddafi'nin liderliğindeki Libya'da sürüyor. 70'li yıllarda Kaddafi'nin Başbakan olarak atadıkları Türkiye'yi ziyaret ettiklerinde İslamcılar tarafından kahraman olarak karşılanıyordu. Çünkü Kaddafi "Yeşil Kitabı" kaleme almış ve görünürde anti-emperyalist ve anti-siyonistti. Ancak zaman gösterdi ki onun gücü sadece Libya haklına yetti. Ortadoğuda olaylar kolay sona ermeyecek gibi görünüyor. Ama birçoğunu bekleyen son Tunus Lideri Bin Ali'nin ülkesini terk etmek zorunda kaldığında uçağa binmekte tereddüt geçirdiğinde diğer bütün arap saltanat sahipleri gibi batılı kadını tarafından tarihe geçen şu cümlelerle bindirildi uçağa; "Bin şu uçağa gerizekalı".

Kurtlukta Düşeni Yemek Kanundur

Kemal Tahir'in Kurt Kanunu romanının özetidir "kurtlukta düşeni yemek kanundur" sözü. Bu söz Tunus'un devrik liderine eşi tarafından söylenen sözle ilk emarelerini gösterdi. Ancak Kaddafi'nin oğlu tarafından dile getirilen "Libyayı Türklere ve İtalyanlara" terk etmeyeceğiz sözü çok anlamlı bir yere oturuyor aslında. Bunu daha sonra tartışacağız.

İhvan-ı Müslimin sözcülerinden Eşref Abdülgaffar süreçle ilgili değerlendirmesini de şöyle yaptı; "Mevcutla yetineceğiz. Eski kanunlarda bulunan şeyler bizim için yeterli. Bizim taleplerimiz tamamen ulusaldır. Milli taleplerdir, dinle ilgili bir talebimiz yok. Son dönemde Hüsnü Mübarek'in kendi varlığını devam ettirebilmek için değiştirdiği maddeleri değiştirmek istiyoruz. Yapmak istedikleri şeyler için bu anayasayla oynuyorlar. Biz anayasayı bütünüyle değiştirmek istemiyoruz, temel maddelerinin aynı kalmasını istiyoruz" dedi.

Müslüman Kardeşler Tarihi Bir Diriliş Hareketidir

Nil Deltasında küçük bir kasaba olan Mahmudiye'de doğan Hasan El-Benna İngiliz işgali altında büyüdü. Babası bir saat tamircisiydi ve Benna'da babasından saat tamirciliği işini öğrendi. Bununla birlikte Mısır'da devam edegelen geleneksel İslami eğitimini de ailesinin yanında aldı. El-Ezher'de okumamasına rağmen Benna bir çok İslami kitaba imzasını attı. Benna, sünni bir eğitimle yetişti ama mezhepler arası rekabete her zaman karşı çıktı ve Müslümanların önceliğinin işgalci İngilizlerden kurtulmaları üzerine yoğunlaşmalarına çalıştı.

1923 yılında ailesiyle birlikte Kahire'ye taşındıktan sonra öğretmen okuluna ve Dar'ul-Ulum kolejine kayıt oldu. 1927'de İngiliz işgali altında olan İsmailiyye'ye öğretmen olarak atanır. Benna burada İngiliz işgalinin Mısır halkını nasıl zor durumda ve fakir bıraktığını gözlemler. Ve buradan çıkardığı sonuç Mısır'da İslami yenilenmenin önkoşulu İngiliz işgalinden kurtulması olduğuna karar vererek mücadele çizgisini bu yönde yoğunlaştırır.

Benna, 1929 yılında altı arkadaşıyla beraber gerçek İslami anlatıp, Müslüman dünyasını her açıdan İslami yola sokmak için Müslüman Kardeşleri kurar; *"Çocukluğumdan beri kendimi bir amaca adadım. İnsanlara İslam'ın gerçeklerine ulaşmaları için rehberlik etmek. Arkadaşım olan bazı ulemayı, insanlara İslam'ın doğrularını öğretmek için çabalarını iki misli arttırmaları için cesaretlendirmeye çalıştım. Toplumda yüksek mevkileri işgal eden insanlarla konuşup onları İslam davası için çalışmalara zorladım. Ancak ciddi çalışma ve çalışmaları organize etmek konusunda istediğimi elde edemeyeceğimi anlayınca İslam'a gerçek aşk ve sorumluluk duygusunu paylaştığım arkadaşlarıma ve biraderlerime döndüm. 1928 Martında Hafız el-Hamid, Ahmed El-Hossary, Fuad İbrahim, Abdurrahman Hasab-Allah, İsmail Ezz ve Zaki Al-Maghraby ile Kardeşleri kurduk".*

Ahlaki ve sosyal reforma çağrıları yapan İhvan'ul-Muslimin 1929'da dört şubeden, 1932'de 15 şubeye, 1938'de 300, 1948'de ise 2000'den fazla şubeye sahip olmuştur. "İslam inanç ve devlettir, kitap ve kılıçtır., bi hayat tarzıdır" diyen Benna 1935 yılından itibaren Mısır sınırlarını açarak bölgesel bir güç olabilmek için Filistin, Suriye ve Lübnan'da da şubeler açtı. Müslüman Kardeşler Mısır'ın tamamını kapsayacak ciddi çalışmalar yaptılar. İzci kamplarında Mısır gençliği işgalci İngilizleri vatanlarından çıkarmak için eğitimler alıyordu. Müslüman Kardeşler pek çok okul, hastane, cami ve fabrika kurdu. Müslüman kardeşler sadece dini ve siyasi bir hareket olmanın çok ötesinde devlet içerisinde devlet olmuş ve toplumsal tabanını ciddi anlamda arttırmıştır.

Hasan El-Benna, Reşit Rıza'nın hayatını kaybetmesinden sonra ona ait olan El-Menar dergisini 1940 yılında çıkarmaya tekrar başlar. El-Menar'ın yayın hayatı uzun sürmez ve bir yıl gibi kısa bir zaman dilimi içerisinde dergi kapatılır.

Hasan El-Benna 20 yıllık mücadele dolu yaşamında Mısır'ın 3 binden fazla köyüne gitti, 17 bin konuşma yaptı, 30 bin toplantıya katıldı ve 1000'in üzerinde makale yayınladı. 1933 yılından itibaren Müslüman Kardeşler'in mesajını geniş kitlelere ulaştırabilmek amacıyla bir çok gazete ve dergi çıkardı. Müslüman Kardeşler'in ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları amacıyla da çeşitli fonlar oluşturarak ekonomi alanında da modern dünya sistemine bir başkaldırı başlattı.

Ey Müslümanlar!.,

İslâm Dâvasının baştan sona kadar yegâne gayesi: insanların kalplerini temizleyen, ruhlarını yücelten bir bağla; Allah ile insanlar arasında hakikî bir irtibat kurmaktır. Beşeriyete yaratıcısını doğrudan doğruya tanıtmaktır.

Hasan el-Benna

Mısır-İsrail Savaşında Müslüman Kardeşler

Mısır İsrail savaşında Müslüman Kardeşler'in büyük katkıları oldu. Bu savaşta yıldızı parlayan Cemal Abdul Nasır Özgür Subaylar hareketini kurar ve bu harekette Müslüman Kardeşler tarafından da desteklenir. Ancak iktidarda olan Başbakan Nukraşi Paşa Müslüman Kardeşler'in temsilciliklerinde silah bulundurulduğu gerekçesiyle İhvan'ın yasaklanmasını isteyince Nukraşi Paşa öldürülür. Sonuç olarak Müslüman Kardeşler'in bir çok üyesi tutuklanır, işkence görür ve Kardeşlerin lideri Hasan el-Benna'da polis tarafından göz hapsine alınarak yakın takibe alınır. Ve üstad Hasan el-Benna son çocuğunun doğduğu günde 43 yaşında ömrünün baharında 12 Şubat 1949'da şehid edilir.

Müslüman Kardeşlerin Gayesi

Müslüman Kardeşlerin "gayesi" teşkilat tarafından düzenli aralıklarla yapılan toplantılar sonrasında kamuoyuna deklare edilmişti. Buna göre; *"Müslüman Kardeşler, kuruluşundan başlayarak toplumdaki eğitim, ekonomi ve sosyal adalet alında İslami çözümler bulmayı hedeflemiş ve bu amaçla da devlet ve dinin birbirinden ayrı olmadığı İslami bir ulusla Müslüman birey, Müslüman aile, Müslüman ulus ve Müslüman devlet hedeflemiştir. Ayrıca sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmak için İslami prensipler üzerine bir ekonomik model önermiştir".*

Müslüman Kardeşlerin deklare ettiği bu bildiri sonrasında Mısır'da hükümetin tutumu daha da sertleşti. Ancak bu bildiri Mısır ekseninde sınırlı kalmadı dünyanın çeşitli yerlerindeki tüm Müslümanları etkiledi. Bu anlamda islamın modern ulus-devlet talebi ve 19. yüzyıl başlarında batılılar tarafından empoze edilen din-devlet ayrımı anlayışına karşı çok önemli bir adımdı.

Müslüman Kardeşlerin söylemleri modern dönemler için yeni şeylerdi. Çünkü Fransız İhtilali sonrasında Batıda gelişen laisizm henüz İslam dünyasında kök bulamamış ancak devlet elitleri tarafından baskıcı yöntemlerle din-devlet ayrımı tezi dayatılmaya başlanmıştı. Her ülke bu tecrübeyi farklı biçimde ama aynı reflekslerle göğüsledi. Müslüman Kardeşlerin din işleri ve dünya işlerinin ayrımını esas alan laik uygulamalara itirazı olduğu kadar etnisite esas alınarak yeniden yapılanan ulus-devlet anlayışına da itirazı vardı. Hasan el-Benna'ya göre "bütün insanlar ve onların hareketleri ancak

Allah'ı bilmekle düzelecek" olmasına rağmen, bütün İslâm Ümmeti geçmiş milletleri helak eden şeyleri yapmaktaydılar. Doğru düşüncelere sahip olsalar da kendilerine batıcı işgalciler tarafından dayatılan işleri yapıyorlardı. Bu durumdan kurtulmanın yolu da Müslüman Kardeşler gibi teşkilatlara ihtiyaç vardı; *"Bunun içindir ki biz Müslüman Kardeşler, İslâm ümmeti'nin Allah'ın emirlerine boyun eğen bir millet olmasını istiyoruz. Bu da ancak müslümanların Allah'ı bilmeleriyle kalplerinin Allah'a tamamen bağlanmasiyle gerçekleşecektir."*

Müslüman Kardeşlerin Özellikleri

Hasan El-Benna, Mısır dahil bölgede tüm ülkelerin yöneticilerine bir mektup gönderir. Bu mektupta yasaların İslami yasalara uydurulması, halifeliğin yeniden kurulması, rüşvete son verilmesi, tüm resmi eylemlerin İslami kural ve eylemlere uygun olarak yapılması, el-Ezher mezunlarının askeri ve idari yerlerde iş verilmesi, kadınların İslami esaslara uygun davranması, kumarın ve içkinin her türlüsünün yasaklanması, erkek ve kız öğrencilerin bir arada okumalarına bir son verilmesi daha bir sürü konu işlenir. Hareketin lideri Hasan el-Benna tarafından ülke liderlerine bir mektupla gönderilen bu davet çok önemlidir. Artık Müslüman Kardeşler Mısır sınırları içerisinde kalan bir hareket olmak istememektedir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyetinde hilafetin ilga edilmesinden sonra Müslüman kitlelerin lider boşluğunu doldurmak içinde harekete geçmiş bulunmaktadır.

Müslüman Kardeşler gerçekten sıkı bir dini eğitimle birlikte sosyal ve siyasi bilinçlenme konusunda da kendilerini yetiştiriyorlardı. Kendi davetlerinin bazı özellikleri şu şekilde sıralıyorlardı;

-Sürtüşme ortamından uzak kalmak

-Asilzade ve aktif kişilerin koruyuculuğuna sığınmaktan uzak durmak

-Siyasi parti ve kuruluşların ötesinde kalmak

-Atılan adımları kademeli atmak

-Verimli çalışma yönünü seçmek

-Gençliğin bu davaya özel ilgi duyması

-Davetin hem kırsal kesimde hem de kentlerde hızla yayılmasını sağlamak.

Müslüman Kardeşler'in İslam Algısı

Müslüman Kardeşler kendi yapılarının ortaya koymaya çalıştıkları İslam algısının amaç ve araçlarının İslam'ın kendisi olduğunu ifade eder. Kardeşler hiçbir konuda İslam düşünce ve pratikleri dışında olan akımla ilgisi ve ilişkisi olmadığını ve olama-

yacağını söyler. Müslüman Kardeşler toplumda farklı farklı İslam algılarının olduğuna inanır ve toplumdaki bu İslam algılarını şu şekilde tasnif eder;

Müslüman Kardeşlere göre İslâm'ın temel ilkelerinin ana beyni ve belirleyicisi, Allah Tebâkere ve Teâlâ'nın Kitabından sonra Resulullah (s.a.v)'in Sünnet'idir, İslâm'ı sahabe nasıl anlamışsa; değerli, üstün ve örnek şahsiyetlerin oluşturduğu tabiîn (rıdva-nullahi teâlâ aleyhim ecmaîn) nasıl yorumlamışlarsa aynen öyle anlamak ve yorumlamak gerekir.

a) Bir kısım insan İslâm'ı, sadece kabukta kalan ve sadece ibadetler tarzındaki biçimiyle anlarlar, başka hiçbir şey yapmazlar. Eğer o ibadetleri yaparlarsa veya yapan kişileri görürlerse bütün dünyanın kendilerinden olduğunu sanırlar. Doyum noktasına ulaşırlar. İslâm'ın özünü elde ettiklerine tam inanç beslerler, iman ederler. Müslümanların en büyük kalabalıklarını bu grup teşkil etmektedir.

b) Bir kısım insan da var ki, İslâm'ı en yüksek ahlâklılık ve taşkın ruhanîlik olarak görürler, İslâm'ı akim ve ruhun hoşuna giden felsefi besin kabul ederler. Bu iki güç sayesinde, kasıp kavurucu ve karanlık bulutlar içinde yüzen maddeciliğin kirinden uzak kalmak biçiminde anlarlar İslâm'ı...

c) Bir bölümü de kendi anladığı İslâm'ı, İslâm'daki böylesine pratik ve dinamik kavramlarla heyecan noktasında durdurmaktadırlar. Başka noktalara göz değdirmeyi hiç arzulamamaktadırlar. Kendi algıladıkları noktanın dışında geliştirilmiş düşünceler kendilerini hiç duygulandırmamaktadır.

d) Müslüman halkın bir grubu da İslâm'ı, dededen miras kalmış bir tür inanç sistemi, onlardan ayrılmanın ve daha ileriye gitmenin kesinlikle olamayacağı klasik davranışlardan ibaret olarak algılarlar.

Müslüman Kardeşler Teşkilatını İnsanlar Neden Yanlış Anlamıştır

Hasan el-Benna gerçekte bir tek İslam inancı olmasına rağmen uygulamada ve sosyal yaşamda birden çok İslam algılarının varolmasından dolayı insanların Müslüman Kardeşler'i de yanlış anlayabildiklerini söyler. Müslüman Kardeşleri ısrarlı bir biçimde, kendi söylem ve eylemleri dışında değerlendirenleri de şu şekilde tasnif eder;

a) Bir grup insan Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nı bir vaaz ve irşad cemaati biçiminde algılamışlardır. Bütün uğraşılan; halka vaazlar vermek, dünya lüksünü kötülemek, el etek çektirmek, ahiret hayatını şirin göstermek ve ölümden korkutmaktır.

b) Bazı insanlar da Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nı bir tasavvuf akımı olarak be-

timlerler. İnsanlara zikirlerini, çırpınışlarını, ibadetleri sanat gösterileri biçimine dönüştürmeyi ve beraberinde getirdiği dünya zevklerinden soyutlanma ve sade hayat duygusu öğretmeyi amaçladığını düşünürler.

c) Bir takım insanlar da onları fıkıhla ilgilenen teorisyen bir cemaat sanırlar. Bütün uğraşıları, bir demet ahkâmın kenarında takılıp kalmaktadır.

d) İnsanların çok azı Müslüman Kardeşler Teşkilatı'yla kaynaşmış, onlarla iç içe olmuşlardır. Sadece işitme düzeyinde kalmadıkları gibi, Müslüman Kardeşler'in algıladığı İslâm'ın üzerine kendi algıladıkları İslâm'ı kabul ettirmeğe çalışmamışlardır.

Hasan el-Benna'ya göre yalnızca bu dördüncü gruptakiler önyargılarından uzak bir biçimde teşkilatı anlamışlardır. Müslüman Kardeşlere göre İslâm'ın temel ilkelerinin ana beyni ve belirleyicisi, Allah Tebâkere ve Teâlâ'nın Kitabından sonra Resulullah (s.a.v)'in Sünnet'idir, İslâm'ı sahabe nasıl anlamışsa; değerli, üstün ve örnek şahsiyetlerin oluşturduğu tabiîn (rıdva-nullahi teâlâ aleyhim ecmaîn) nasıl yorumlamışlarsa aynen öyle anlamak ve yorumlamak gerekir.

Müslüman Kardeşlerin Temel Dayanak Noktaları ve Hareket Yöntemi

Müslüman Kardeşler üzerine yapılan tüm çalışmalara baktığımızda bu hareket hakkında öne çıkan en önemli konu başlığının teşkilatın çok sıkı ve sağlam bir örgütsel yapıya sahip olduğu yönündedir. Teşkilat kendi hareket tarzı konusunda bir karar aldığında bu yeni stratejik karar çok hızlı bir biçimde en üstten en alta kadar çok hızlı bir biçimde yayılıyor ve benimseniyordu. Bu bağlamda teşkilatın ana karakteristik özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

"1— Selef yanlısı dava adamıdırlar: Çünkü onlar, yeniden İslâm'a dönülmesine, yani Allah Teâlâ'nın Kitabı'nın ve O'nun Resulünün katışıksız asıl belirleyicisine davet ediyorlar.

2— Ehl-i Sünnetçi düşünce biçimine sahiptirler.

3— Tasavvufun hakikat olduğuna inanmışlardır: Çünkü onlar hayır düzeninin esasının; nefis temizliği, kalp duruluğu, dinî yaşantının sürekli olması, ayrıca halkın iltifatından uzak kalmak, sevdiklerini Allah Teâlâ'nın sevdiği için sevmek, nihayet güzel değer yargıları yaşatmak olduğuna inanırlar.

4— Siyasî yelpazede yerlerini alırlar: Zira onlar, içerde yönetimin sürekli yenilenmesini, dışta da müslüman ülke halkının diğer ülke insanlarıyla siyasi ilişki içinde olma konusundaki bakış açısının değiştirilmesini arzularlar. Bunun yanında, ülke halkının onurlu ve insana değer verme ilkelerine göre eğitilmesini, bir de en uzak boyutlarına

kadar milliyetçiliğe hırslandırılmasını isterler.

5— Sportif kulüpler kurarlar: Çünkü onlar vücutlarına fazla ilgi gösterdikleri gibi, sağlam vücutlu ve inanmış insanın kaba vücutlusundan daha güçlü olduğunu da bilirler.

6— Bilimsel ve kültürel amaçlı lokaller açarlar: Çünkü İslâm, ilim arayışı içinde bulunulmasını, her inanmış erkek ve kadına görev olarak yüklemiştir, öte yandan kardeşlerin kurduğu dernekler, gerçekte birer eğitim ve kültür veren okul niteliğini taşımaları yanısıra hem bedeni, hem de aklı ve ruhu eğiten yüksek okul hüviyetindedirler.

7— Ekonomik alanda şirketleşmeye giderler: Zira İslâm inancı, malın akıllıca yönetilmesini ve malı yönlendirenin iyi kazanç sağlamasını özendirir.

Ne zaman sizin içinizden, Müslüman Kardeşler Teşkilatı elemanları olarak, nefislerini moral açısından iman ve inançla, düşünce açısından ilim ve kültürle, fizik yapı olarak eğitilmiş ve sportif özellik kazanmış biçimde hazır duruma gelen üçyüz kadar topluluk çıkarırsanız. Evet böyle yapılandığınız anda, sizinle birlikte azgın deniz dalgaları arasına dalmayı bile benden isteyiniz. Sizinle göklerin derinliklerine dalış yaparım. Yine o zaman sizlerle her inatçı ve diktatör otoriteye karşı savaş ilan edebilirim. Eğer Allah Teâlâ müsaade ederse bunları elbette yapacağım. Hasan el-Benna

8— Sosyal çıkmazlarda çözüm önerirler Zira onlar, müslüman toplumun dertlerine özel ilgi gösterirler. Derhal çözüm yollarım ve böylece Mısır toplumunun o sıkıntıdan kurtulmasını sağlayacak öneri paketi hazırlarlar".

Kardeşler Teşkilatı'nın amacı, kuşkusuz, inanmış insanların içinden ve İslâm'ın en gerçekçi ilkeleri sayesinde yepyeni bir genç kuşak oluşturması biçiminde sınırlandırılabilir. İçinde yaşadığı toplumu, bütün hayat görüntülerinde, İslâm'ın en gelişmiş boyasıyla boyamaya çalışır. Araçlarına gelince, bu amaç için kullandıkları araç, halkın genel anlamda geleneklerini değiştirmek, ayrıca bu davaya sımsıkı sarılmaları, bu davanın üzerine kapanmaları ve nihayet yaşantılarını onun değer yargılarına göre ayarlamaları açısından başkalarına örnek olsunlar diye davet elemanlarını İslâm'ın bu ilkelerine göre yetiştirmektir. Bu elemanlar, araçlarının sınırları içinde, esas hedefe doğru çok büyük yol almışlardır. Bununla ilgili olarak Hasan el-Benna şöyle der; "Hissi ve ateşli hayalcilik duygularınıza gem vurun ve aklınızın mantıklı görüşlerine kulak verin. Akıllarınızın yararlı ışınlarım, iç duygularınızdaki ateş korlarıyla ateşleyin. Hayal dünyanızdakileri ve idealciliğinizi gerçeğin ve realitenin gösterdikleriyle dizginleyin. Gerçekleri yukarılara fırlayan ve ışıklar saçan hayalperestliğin ışığında değerlendirin".

Halifelik ve Müslüman Kardeşler

Halifeliğin kaldırılmasına en çok üzülenlerin başında Osmanlı fesini başından hiç çıkarmayan Hasan el-Benna gelmekteydi. Ona göre halifelik kaldırılmamalıydı. Çünkü halifelik İslam birliğinin tek sembolü olduğu gibi İslam toplumları arasındaki organizasyonu sağlayan önemli bir kurumdu. Halifelik kurumu öyle bir İslâm kurtuluş sembolüdür ki, bütün müslümanlar onun durumunu düşünmek ve onun şerefli kılınmasıyla ilgilenmek zorundaydı. Modern dönemlerde Müslüman toplumlar arasında meydana gelen bölünmeler ve savaşlar bir biçimde dini otorite eliyle sonlandırılmalıydı. Hatta sonlandırmanın çok ötesine gidilerek bir takım ciddi organizasyonlar kurulmalıydı.

Halifeliğin kaldırılmasından sonra İslam birliği ve Müslüman toplumlar arasında gerek kültürel, gerek sosyal ve gerekse ekonomik tam bir yardımlaşma koordinasyonu bulunması zorunluluğuna inanan Hasan el-Benna böyle bir yapının oluşturulabilmesi için dernekler kurulmalı, şölen ve kurultaylar düzenlenmelidir. Ayrıca Filistin sorunu da ümmet bilincinin gelişmesin ve yerleşmesinde kritik öneme sahip konulardan biriydi.

Hasan el-Benna'nın Gerçekleştirmek İstedikleri

Hasan el-Benna ve Müslüman Kardeşler gerçekten çok sistematik ve profesyonel çalışan bir teşkilattı. Hedeflerini ve amaçlarını bütün baskılara rağmen açıklayabiliyordu. Sistem tarafından sürekli baskı altında tutulmalarına rağmen ısrarla yeraltına inmiyorlardı. Toplumun İslamileştirilmesinde kendi metodolojileri olabildiğine barışçıldı. Tepeden inmeci devrimler yerine bireyden başlayarak gelişen bir dönüşüme inanılıyordu. Bu bakımdan tüm sosyal çalışmaların öncelikli hedefi devleti ele geçirip toplumu değiştirmek değil, bireyi dönüştürerek sosyolojik ve siyasal bir dönüşüm yapmaktı. Teşkilat kendi yapılanmasını da dört aşamalı olarak şu şekilde açıklıyordu.

> 1) Her şeyden önce düşüncesiyle, inancıyla, ahlakıyla, şuuruyla, hareketiyle ve bütün tasarruflarıyla İslâm'ı yaşayan bir fert istiyoruz.
>
> 2) Bütün bu sayılanları tatbik eden bir aile istiyoruz. Bunun içindir ki erkek kadar kadına da önem veririz. Gençler kadar ihtiyarlara ve çocuklara da önem veririz. Bizim aile anlayışımız işte budur.
>
> 3) Bu islâmî esaslardan ayrılmayan müslüman bir toplum istiyoruz. Bunun içindir ki davamızın her eve girmesine, sesimizin her yerde işitilmesine, ve düşüncemizin köykente varmasına çalışırız. Bu yolda baş vurmadık hiçbir çare bırakmıyacağız.
>
> 4) Şu insanları camilere götüren, milleti islâm yoluna sevk eden müslüman bir nizam, güçlü bir iktidar istiyoruz.

Entelektüalizm ve Yakılan Ceset Arasında Bir Adam; Roger Garaudy

98 yaşında, neredeyse bir asra şahitlik ederek bir insan ayrıldı aramızdan. Roger Garaudy hayata yanlızca şahitlik etmedi aslında, bizzat yaşamın, kavganın her zaman en ön saflarında olarak yaşamın akışına müdahale etmeye çalıştı. Yaşamın akışına müdahale etmek elbette zor bir iş, sabır ister, çile ister, bedel ister, zaman ister ve en önemlisi kararlı bir yürek isterdi.

Sıkı bir Katolik olarak katıldı önce yaşamın akışına. Bu onun bir tercihi değildi, babasından kalan bir mirastı ve o bu mirası uzun müddet taşımadı omuzlarında. İlk fırsatta babasının mirasıyla yollarını ayırdı. Düşündü, sorguladı, yargıladı herşeyi ve bu yargılamalar onun yollarını komünizme çıkardı. Heyecan doluydu, tutku doluydu. Keskin inançlıydı. İnandığı bir değer varsa, gerilerde yer alamıyordu, "kavganın göbeğidir benim yerim" diyenlerdendi ve komünist Parti'de çok önemli yerlere geldi. Fransız Parlâmentosu'nda milletvekili, Millet Meclisi Başkan Yardımcısı, Milli Eğitim Komisyonu Üyesi ve Senatör olarak görev yaptı.

Katoliklikten komünistliğe geçerken değişik bir çeşni yaptı düşünce dünyasında. Hiçkimsenin kolay yoldan benimseyemeyeceği ve akli bir temele oturtamayacağı biçimde Hristiyanlıkla marksizmin birbirinin tamamlayıcısı olduğunu iddia etti. Fransız komünistleri hatta dünya Komünistleri onu çok sevdi, çok önemsedi, çok büyüttü. Onun Marksizm hakkındaki tezleri uzunca bir dönem tartışıldı, üzerinde çokça konuşuldu. Hala bazı nostalji meraklısı Marksistler onun ihtida etmeden önceki düşüncelerine sımsıkı bağlıdırlar.

Fransa "bizim yüz akımız" diyordu onun için. Öğrenci hareketleri içerisinde sesi en gür çıkanlardandı. O da diğer öğrenciler gibi haykırıyordu; Le patron a besoin de toi, tu n'as pas besoin de lui! (Patronun sana ihtiyacı var, senin patrona ihtiyacın yok!)

Garaudy'nin yaşamında bir çok fırtınalar esmiştir. Ama bana kalırsa en ibretlik olanı 1939'da askere alınınca, Vichy hükümeti tarafından Kuzey Afrika'daki kamplarına sürgün edilir. Vichy rejimine karşı o kadar sert bir tavır takınır ki bu yüzden idama mahkum edilir. Cezası kurşuna dizilerek idamdır. Ve böyle bir cezadan tabiri caizse paçayı yırtar. Hem de sudan gerekçelerle. Tamamen ilahi bir elin yardım ve takdiriyle.

70 yaşına gelmiş koca bir çınarken şereflenir İslam'la. Bizim camia "sarı saçlı mavi gözlülere", sonradan ihtida edenlere bayılır, onları yere göğe sığdıramaz, garip bir övüntü duyarlar bu durumlardan. Garaudy'de çabucak sevilir İslami camiada. Ancak Garaudy, bütün İslam dünyasında sonradan ihtida etmesinin Müslümanlara tattırdığı garip hazdan dolayı değil dinamik bir zihne, entelektüel bir akla sahip olmasıyla ün kazanır.

Müslüman olduğunda ilkin Siyonistlerin hışmına uğradı. Soykırım yoktur demedi aslında, soykırım iddiaları güçlü değildir dedi. Bu bile yetti Siyonist hışmına uğraması için. Tahammülleri bu kadarına bile olamazdı zaten.

Garaudy'nin İslam algısında özellikle fıkıh algısında katılmadığım yönler var elbette; sünnet gelenektir ve hadislerin birçoğu Emeviler devrinde uydurulmuştur. Hayrettin Karaman'a göre Garaudy'nin ilginç içtihatları vardır. Bu ilginç içtihatları şöyle sıralar Karaman Hoca; kadına mirastan iki kat pay verilmelidir, hırsızlar artık elleriyle çalmıyorlar, kafalarıyla çalıyorlar dolayısıyla ceza da ona göre verilmeli, namaz şekil ve hareket değildir o halde belirli bir biçimde kılınmayabilir, içki kesin olarak yasaklanmamış sadece zararlarından bahsedilmiş, kadının örtünmesi de gelenek meselesidir. Garaudy'nin ilk okumada ve derinliğine yorumlanmadığı zaman kolayca reddedebileceğimiz ve geleneksel görüşleri teyit etmeyen birçok görüşü var elbette. Örneğin ona en çok itiraz bütün büyük dinlerin aynı şeyi söylediğini ifade etmesine ve dinlerarası diyaloğun bir zaruret olduğuna ifade etmesine yöneltilir.

Bir yanda; *"Ben İslâm'a bir kolumun altında **'Kitâb-ı Mukaddes'**, ötekinin altında **'Marks'ın Kapital'**i ile geldim. İkisini de bırakmamaya kararlıyım."* Derken, diğer yandan insanlığın kurtuluşunun modern zamanların sorunlarına gerçekçi çözümler üretebilmiş bir İslam yorumundan olacağının altını çiziyordu. Yeni bir İslam yorumuyla insanları, toplumları kültürel intihardan döndürmekti bir amacı da. Piyasa tektanrıcılığının hüküm sürdüğü bu acımasız dünyada ekonomi planında tek sahibin Allah olduğu, siyaset planında tek hükmedenin Allah olduğu ve kültür planında tek bilenin

Allah olduğu bir İslam düşüncesi sorunların çözümüydü. Yeter ki İslam dünyası entegrizmlerden kendini kurtarsın.

Entegrizm'in her türlüsü, dini, siyasi, milli, sınıfi, kabilevi ve ailevi "kültürel bir intihardır." diyordu. Entegrizm yani, dini ve siyasi olsun bir inanç hakkında mutlak bir doğruya sahip olma iddiasında bulunmak. Sadece Batı dünyasında değil İslam dünyasında da entegrizmler vardı. Onun üzerinde önemle durduğu İslam dünyasındaki entegrizm çeşitleri ise: Suud entegrizmi, İran entegrizmi, selefi entegrizm, şia entegrizmi, harici entegrizmi. Entegrist bir zihin, kendi içine kapanık ve diyaloga kapalıdır, onun bütün söylemleri monolog kabilindendir. Aykırı herhangi bir ses, nefes ve fikir rahatsız eder onu. Her an saldırıya geçmek için siperde bekler, bildiği tek şey hücum, sadece hücum. Tekamüle karşı hareketsizlik, modernizme karşı gelenek, tarafsızlığa karşı dogmacılık.

İslamcılık eleştirileri çok güçlüdür Garaudy'nin. Ona göre İslamcılar çağımızın en büyük sorunlarından biri olan işsizlik sorununa karşı çözümü, kadınları iş hayatından çekmek ve onların işlerini erkeklere vermektir. Dolayısıyla bu durum, İslamcıların programlarında günümüzün sorunlarına karşı bir çözümün olmadığının açık göstergelerinden biridir. İslamcılığı entegrist boyutta yaşayanlar için çözüm kaynaklara dönüştü ve bu kaynaklara dönüşte on asır öncesinin Abbasi halifelerinin bir tebası gibi yaşatmaktı. İslamcılık ne zaman ki soyut tahlilleri geçmeye başlarsa batıcı düzenlerin yapay sorunlarına bile çözüm bulacak hale geleceklerdir.

Garaudy'e göre İslam'ın yaratıcı ruhu zaman içerisinde çökertilmiştir.

Fransız basını Garaudy'nin vefatından sonra yakılmasını kendisinin vasiyet ettiğini iddia etse de bizce bir Müslümanın böyle bir vasiyeti olamaz ve umarız ki olmamıştır. Ancak ailenin Hristiyan fertleri Garaudy'nin yakılmasında ısrar ettiler ve 18 Haziran'da yakıldı büyük ustanın cenazesi. Bir grup Müslümanda cenaze namazı kıldı Paris'te.. Müslümanlarda sessiz kaldı cenazesinin yakılmasına. Şaşırdılar ve sustular. Bu susuş karşısında haklı olarak soruyordu bir yazar, komünist hareketin önemli bir ismi Ali Rıza Yörükoğlu yurtdışında cesedini yaktırmış, küllerini Büyükada'dan denize serpiştirmişti, Leyla Gencer'de cesedini İtalya'ya da yaktırmış cesedini ve küllerini Boğaz'a atmıştı. Ve bu duruma acaip tepkiler üretenler Garaudy için sustular.

"Krematorium denilen özel cenaze yakma fırınları vardır. Bu krematorium`larda, gerçekte, hindularda olduğu gibi bir yakmak yerine, yüksek ateşte kavurmaktan söz etmek daha doğru olur. Çünkü, cenazeler, özel tabutlarda getirilip, 1200 dereceleri bulan yüksek hararet fırınlarına konulmakta ve o yüksek hararette, cesed, 15-20 dakika içinde kor haline gelerek kavrulmakta ve geriye 10-15 gramı geçmeyen bir kül kalmakta ve o da, cenazenin yakınlarına bir şişe içinde verilmektedir..." böyle sonlandı "kendi yarınından kuşkulu adam"ın dünya serüveni.

ZAMANIMIN İNSANLARININ BÜYÜK KAYGISI[1]

Roger Garaudy'ye

Kötülüğe:

Sadece insandır zamana çarpan Yutar onu kötülük kendi girdabında

Olup bitmiş bir zamandan bahsediyorum şimdi

Bambaşka,

Eski bir zamandan

Durmadan kuşkular dans eder kanında

Yoruyor sevinç onu durmadan

Onu kemiriyor kızıl gök

Kalbinde barıştırır çiçeği ve ölü ormanı

Deniz ziyadesiyle zor

Kara ziyadesiyle nankör

Gözleri yağ topluyor

Arzusu aç

Sevgiden ve kinden

Kavşaklara çarpıyor bakışları

Aklın, budalalığın

Deliliğin ve dehanın kavşaklarına

Sanki fırtınada bir kaya

Ve bir horoz tencerede

Trampleni üstünde bir bilgin

Kötek yemiş bir çocuk

Kendi yarınından kuşkulu bir adam

Anlayın beni, düşünesiniz istiyorum
Kolay değil neşeli de değil pek çok şey

Hafıza da çok kırılgan basiret de
Nereden geldiğini ve
Nereye gittiğini bilmeden
Baş tacı eder katı adaleti,
Zenginliğe ve fakirliğe nokta koyan
Eski faziletleri
Yirmi yaşında olduğunun farkında
Gelecekte yaşlanacağının da
Biliyor ki geçip gitmeyecek
Bütün hasadın üstünden göğün geçmesi gibi.
Yeniden dirilmek için
Yarınları kör

Gün kurşundan beyninde henüz ışımada
Tozdandır kemikleri, elinin ayası aydan
Küçücük bir mekân milyar kere ölüm
Tedbir kesin bir ağırlıktır ona
Karanlık varlıklar hayatının efendileri
Uyuduğunda uyanamamaktır korkusu

Geleceğin insanları dünü görmelisiniz
İlkbaharsız ölen ölülerden söz ediyorum size
İyiliğe:

Aynadan aynaya gidiyordu yalnız adam
Akşamların çölünü gölgesiyle şenlendirmeye
Geleceğin insanları bugünden bahsediyorum
Şu andayım, sizi buna inandırmak istiyorum
Yaşayanların korkunç kalabalığı içindeyim
Kendine geldi bu kalabalık
Milyonlarca kolunun ucunda elleri umutlu
Bizzat kendisiyle besleniyor
Cesaretiyle yüreğiyle.
İtimadından ağırlaşıyor
Hafifliyor çalışırken
Ve uzun iş dakikaları
Yarının saadetiyle dolup taşıyor
Yarının açlığıyla
Havanın bir çağrısıyla çiçek açacak taşlar
Gözler doğacak gözlerin dalgalarından
Artık yalnız adam yok
Öz sırrıyla örtünmüş adam yok artık
Gökte yarının bugünü var
Müşterek düşünceleriyle taçlanmış insanlar.
Kuşun tüyleriyle,
Acının kendi gözyaşlarıyla dostluğu gibi dost
Anlayın beni zira her şey anlaşılır oluyor
Yarın bütün hayatın merkezi olarak kalıyor
Elbette tahripler, enkaz
Dikenler ve hayal kırıklıkları oldu
Boş eller, terle ve hınçla dolu alınlar

Sebepsiz cinayetler, işkenceler
Ve kötülük yapanın iğrenç sırrı
Ve öpüşme bilmez aç ağızlar, boş gözler oldu
Fakat sevdik kahramanlarımızı şehitlerimizi
Onlara yegane hakimlerimiz adını veriyoruz
Yarının yüce düşlerinin azametinde onlar
Savaşlarında uyanışın rengine sahipler
Ölümden şafakları giyinerek çıkarlar
Yeniden doğan, heybetli kardeşlerimiz onlar
Onlar ki sefaleti reddettiler
Köhne silâhlarla öldüren sefaleti
Çocuksuz bir kadın gibi gözüktü onlara savaş
Güneşin altında ve yerin üstünde insan
Kardeşleri olsun istediler
Kaynaktan kaynağa bağsız bir çelenk
Ve hislerinin berraklığından günü seziyorlardı
Yönünü kaybeden insandan başkası değil
Yaşamak tek sığmak ve tek kaçış

Roger Garaudy'ye, bu şiir kendisine ithaf edildi, fakat henüz düzeltilmedi, işlenmedi - bu şiir tamamlanmadı. En içten sevgilerimle.

Paul Eluard

1962. Havana. Fidel Castro ile Küba Üniversitesinde felsefe eğitimi reformunu tartışırken. Garaudy bu reformu yapmakla görevlendirilmişti.

Helsinki.1955,Sartre'la görüşürken.

Helsinki.1955,Sartre'la görüşürken.

Garaudy'nin Sainht-John Perse için söylediği gibi "yaşantısı ikiye bölünmüş insanlar"dık

Sömürgeciliğin Meydan Okumasına Müslümanların Tepkileri

Osmanlı İmparatorluğu'nun 20. Yüzyılın başlarında yıkılması sonrasında imparatorluk bakiyesi altındaki topraklar batılılar tarafından işgal edildi. Müslümanların yaşadığı topraklar ulus-devlet anlayışına göre işgalciler tarafından masa başlarında yeniden çizildi ve gelecek yüzyılda Müslümanların birlik ve beraberliklerini bozacak politikalar üretildi. Müslüman entelektüeller ve ulema içerisinde bu sinsi politikaların gelecekte nelere mal olabileceğini görebilen nitelikli beyinler işgalci batılı politikalar karşısında Müslümanların izzet ve şereflerini yeniden kazanabilecekleri çıkış noktaları aramaya başladılar. Aslında bu arayış yeni yüzyılın başında dünya dengelerinde meydana gelen paradigma değişiminin bir dayatması ve zorunluluğu olarak Müslümanların gündemine girmişti.

19 yüzyılda İslam'ın bahtı tersine dönmüştü ve İslam ve batı arasındaki güç dengesi taraf değiştirerek Avrupa lehine değişmişti. Avrupa yayılmacılığı Müslüman topraklarında sömürgecilik ve emperyalist tutumlarda birlikte ilerliyordu. Sömürgeciler Müslümanların sadece topraklarına göz dikmemişti, onların kimliklerine ve birliklerine de saldırıyorlardı. Müslümanların dini, siyasi, kültürel kimliklerini ve tarihlerini tehdit eden bu gelişmeler siyasi, iktisadi ve ahlaki açıdan müthiş gerilimlerin yaşanmasına neden oluyordu. Bu dönemde Müslümanların savunmada oldukları topraklara bir göz atarsak 20 yüzyılda Müslümanların seyrini daha net görebiliriz.

Kuzey, Batı ve Orta Afrika, Lübnan ve Suriye'de Fransız'lar, Filistin, eski Ürdün, Trablus, Irak, Arap Körfezi ve Hint Alt Kıtası İngilizler, Malezya, Burunei ve Singapur'da gene İngilizler, Endonezya'da Hollanda!

'lılar Müslüman topraklarını işgal etmişlerdi. Yüzyıl başlarında ise Türkiye ve İran üzerinde oynanan oyunlar artıyor ve Osmanlı'nın yıkılmasıyla birçok Batılı devlet topraklarımızı işgal ediyorlardı. Aslında Müslüman topraklarında bireylerin batıya ve batıcılara karşı oluşmaya başlayan tepkileri red ve yüzleşmeden hayranlık ve taklide kadar çeşitlilik gösteriyordu. Ama genel görüş Batılıların işgal ve istila hareketleri yeni bir Haçlı Seferi olarak algılanıyordu. Avrupa'dan gelen meydan okuma ve saldırı İslam inancını ve ümmet bilincini tehdit eden saldırılar olarak algılanıyordu.

Müslüman toplumları işgalcilerin nasıl gördüğü, işgalcilerin ise Müslümanları nasıl gördüğünü en iyi anlatan yazılardan bir tanesi Goldschmidt'e ait olan Mısırlılarla ilgili bir anlatısıdır;

"İngilizler tarafından görüldüğü kadarıyla Mısırlılar, düşük rütbeli bir Fransız subay, kendisiyle övünen bir korkak, sarıklı bir Müslüman fanatik, tahrikçi, pazarda kirli kartpostallar satan pis bir Afrikalının gösterişli bir parodisiydi. Mısırlılar da İngilizleri soğuk kalpli, dışlayıcı, paragöz ve güç delisi olarak görüyorlardı" diyordu.

Aslında iki tarafında birbirlerine bakışları tarihsel sorunların bir uzantısı olarak olumsuzdu. Ancak yükselen batılı ve batıcı güçler kendi tutumlarını zararsız gösterme mücadelesinde bir adım öne geçmişti. Bütün bu işgal ve istila hareketlerine karşı üç tepki Müslümanlar tarafından geliştirildi.

Ret ve Geri Çekilme

Müslüman bilincin zorluklara ve baskılara karşı onurlu bir duruş sergilemesini sağlayan ve direnme kültürünü oluşturan en büyük öğretilerden birisi hicret veya cihaddı. Müslüman bireylerin özgürlüklerinin olmadığı toprakları terk veya Müslüman öznelerin yaşam alanlarını genişletmek amacıyla cihad. Müslümanlar Hıristiyanları 19. Yüzyıla kadar farklı bir bakış açısıyla değerlendirirken 19. Yüzyıl sonrasında egemenlik alanlarının değişmesiyle birlikte onları kendi vatanlarını işgale yeltenen haçlılar olarak algıladılar. Müslümanların Hıristiyanlara karşı bakış açılarında meydana gelen bu köklü değişim durup dururken olmadı tabiî ki. Bu ikili karşılaşmada Müslümanların nüfuslarının fazla olmasından dolayı hicret önlerinde bir imkan olarak durmuyordu. Bununla birlikte batıcı istilacıların askeri techizatlarındaki üstünlük ve silah gücünün karşısında da yapılan savaşlar kaybedilmeye başlayınca cihad'da zora giriyordu. Ama Müslümanlar bütün bunlara karşı yılmadı ve yeni direniş odakları icad ettiler. Bu 20. Yüzyıl İslami hareketlerin oluşmasında çok önemli bir noktaydı. Eğer cihad veya hicret batılı istilacılar karşısında onları engellemek için yetersiz kalıyorsa batının bütün kültürel değerlerinin ihracına karşı yeni, özgün ve etkili direnç noktaları oluşturulma-

sıydı. Bu süreçte Müslüman bireylerin kendi özbenliklerini ve özbilinçlerini yeniden kurgulamada tarihe önemli bir rol atfedildi. Bu ilkeye dayanarak İslam'ın bağımsızlıkçı yorumlarında batıyla olabilecek en küçük işbirlikleri bile düşmanla ittifak anlamına gelebilecek şekilde yorumlandı. Modern batılı kurumlar, eğitim tarzı ve yaşam biçimi kınandı ve reddedildi. Çünkü bütün bunlar Müslüman bireylerin varoluşlarına karşı bir saldırı ve dayatma olarak önlerine sürülüyordu.

Laiklik ve Batılılaşma

Bir kısım Müslümanlarda batılıların istilacı tutumları karşısında yeniden güçlenmek için Avrupa kurumlarını ve eğitimini taklit etmek niyetindeydiler. Böyle düşünenlerin bir çoğu Avrupa üstünlüğünü kabul etmeli, onu üstün yapan eğitim sistemini ve bilimsel bilgiyi öğrenmeli ve buna göre bir karşı duruş sergilenmeliydi. Bir çok entelektüel Avrupa bilgisi ve teknolojisi üzerine inşa edilen askeri, iktisadi ve siyasi modernleşme programlarını geliştirmek için Batıya yöneldiler. Batının askeri ve teknik gücüyle başa çıkabilmek amacıyla eğitimli ve modern bir orduyla birlikte çağın gereksinimlerine uygun bir bürokrasi kurmaya çalıştılar. Dil, bilim ve siyaset alanlarında eğitim almaları için planlı ve sistemli bir biçimde, bir çok İslam ülkesinde devlet projesi olarak, Avrupa'ya genç ve zeki öğrenciler gönderdiler.

Ancak bu tür talepler toplumun tabanından gelmiyor, devleti yönetenlerin bürokratik uygulamaları olarak sürdürülüyordu. Bir müddet sonra halk bu devlet projelerine karşı da direnmeye başladı ve taklit yoluyla olacak batılılaşmaya karşı reaksiyoner hareketler doğmaya başladı. Müslüman halkları modernleşmek adına devlet eliyle ve çoğu zamanda bir dayatmayla yürütülen bu çalışmalarda hedeflenen askeri, idari ve eğitsel amaçlar bir türlü gerçekleşemedi. İktidar ve halk arasındaki pergel açıldı ve iktidar yalnızlaşarak halktan koptu. Bu kopuş sonrasında halkta kendi mecrasına çekilerek kendisini var kılan öz değerlerini kendine özgü biçimde yeniden üretti.

İslami Modernizm

Batılı meydan okumaya karşı geliştirilen bir tepki biçimi de İslami modernizmdi. İslami modernleşmeciler ilk aşamada İslami gelenekçilerle laik reformcular arasında bir noktaya kendilerini yerleştirmeye çalıştılar. İslami modernistlere göre de batı başarılıydı ancak Avrupa sömürgeciliğine karşı bir tutumunda geliştirilmesi zorunluydu. Batının gücüne erişebilmek için batının siyasi ve askeri gücünü oluşturan kaynaklar benimsenmeliydi.

İslami modernistler batıya karşı ikircikli bir tutum içerisindeydiler. Bir yandan batının Müslüman topraklarında yaptığı yıkımı görüyorlar ama diğer yandan da onun ortaya koyduğu medeniyetin parlaklığını. Mısır'da Cemaleddin Afgani ve Muhammed Abduh, Fas'ta Allal el-Fasi, Tunus'ta Abdulaziz es-Salabi, Cezayir'de Abdülhamid bin Basid, Hindistan alt kıtasında Seyyid Ahmed han ve Muhammed İkbal gibi ıslahatçılar İslam'ın modern bilimler ve batılı düşüncelerle olan ilişkisini tartıştılar. İslam ve Batılı düşüncenin seçici bir terkibinin kabul edilebilirliğini ve gerçekliğini tartıştılar. Geçmişi körü körüne taklit etmeyi ve yüceltmeyi yanlış buldular. İçtihad'ın işlevsel hale getirilmesini ve Müslümanların yaşadıkları dünyaya uygun cevaplar üretebilmelerin gerçekliğini tartıştılar. Müslüman toplumların yüksek kültürel ve ahlaki durumlara erişebilmeleri amacıyla hukuki ve siyasi ıslahatları tartıştılar. Bir çok eleştiri de aldılar, övgüde. Eleştirilerinde topuzun ucunu kaçırdıkları da oldu geleneksel kurumlara fazlaca yüklenmeleride.

Mesela Muhammed İkbal, Almanya ve İngiltere'de eğitim görmesine rağmen geleneksel İslami eğitim modellerinden de geçmişti. İkbal, batı'dan bir takım bilgileri alırken körü körüne bir taklitçilik içerisinde almadı. İkbal, batının dinamik ruhu, entelektüel geleneği ve teknolojik başarılarına hayranlık duymasına rağmen sömürgecilik, emperyalizm, kapitalizm ve marksizme karşı durdu, laikliğin ahlaki çöküntülerine aman vermedi.

Sonuç yerine;

Müslüman bireyler ve entelektüeller modernizmin saldırılarından sonra post-modernizmin ve küreselleşmenin saldırılarıyla yeniden karşı karşıya kaldılar. Küresel işgal politikaları ve küresel imha eylemleri batılılar tarafından bu yeni dönemde dinleri adına değil de daha belirgin olarak kapitalleri adına yapılıyor. Bu durumda Müslüman bireyleri bekleyen en büyük tehlike de dünyevileşme olarak gelişiyor. Dünyevileşme çok sinsi bir biçimde Müslüman bireylerin bünyelerine giriyor ve çoğu zaman da dünyevileşmeyi meşrulaştırabilmek için bizzat İslam'dan devşirilen siyak ve sibakına bakılmadan, tefsirlere ve siyerlere bakılmadan uydurulan anlamlar kullanılıyor. Dolayısıyla Müslüman bireyler bu yeni süreçte kendilerine geçmişlerinden de yeterince faydalanarak yeni stratejiler geliştirerek, adil bir dünya düzenin kurulabilmesinin yegane şartının kendileri olduklarını bilimle, felsefeyle, sanatla, teknolojiyle ortaya koymalıdırlar.

İki Sembol İsim (Yücel Çakmaklı Ve Halit Refiğ), İki Sembol Sinema Akımı (Milli Sinema ve Ulusal Sinema)

Milli Sinema ve Ulusal Sinema tartışmaları özellikle yetmişli yıllarda ülkemizde iki farklı sinema akımının yönelimlerini belirleyen isimlendirmeler olmuştur. Milli Sinema denilince Yücel Çakmaklı, Ulusal Sinema denilince de Halit Refiğ akla gelir. Ne yazık ki bu iki usta yönetmenide yakın zamanda kaybettik. Her iki yönetmeninde dünya görüşleri, sanat anlayışları ve sinemayı yorumlama biçimlerinde farklılıklar olsa da en büyük ortak özellikleri sinemayı Türk toplum yapısının dokusuna uygun bir araç olarak kullanmaya çalışmış olmalarıdır.

Yücel Çakmaklı, milli sinema kavramını ilk olarak 1964 tarihinde Tohum dergisinde "Milli Sinema ihtiyacı" başlıklı yazıyla ortaya koymustur. Sinema olarak gösterilen yapıtları sert bir dille elestiren yazıda, estetik kaygılardan uzak, tamamen ticari kaygılarla çevrilen ve amacın sadece para kazanmak oldugu melodramlar, taklit usulü çevrilen filmlerin yeterli olmaması elestirir. Çakmaklı bu yazısında ilk defa olarak ta milli sinemanın ana özelliklerinin çerçevesini çizer. Ona göre manevi degerleri her seyin

üstünde tutan Müslüman Türk milletinin, Anadolu gerçeklerini yansıtan filmler milli sinema olarak isimlendirilecektir. "Birleşen Yollar" filmine baktığımız zaman, Türk ve Müslüman olmanın erdemleri hatırlatılır, maddi olan zevklerin ve ihtiyaçların dısında insan gerekliliklerinin olabilecegi vurgulanır. Şule Yüksel Şenler'in "Huzur Sokağı" romanından sinemaya uyarlanan "Birleşen Yollar", fakir Müslüman erkek ve zengin kız ardında dönen bir aşk hikayesi üzerine kurulan, aşkın imkansızlastığı noktada maddi olanın reddedilerek manevi olanın yüceltildigi bir filmdir. İslamcı kesimin bir bölümü, bu dönemde çevrilen filmlerin konu ve içeriklerinin bir bölümünde dinsel imgeler taşımasının yeterli olmadığını, asıl olanın sinemayı islami kimlige büründürecek olan özün yansıtılabilmesi oldugunu belirterek milli sinemayı elestirmişlerdir. Her zamanki gibi bu eleştiriyi yapanlar ortaya bir şeyler koyma başarısını gösterememişlerdir.

Milli sinemanın babası olarak anılan Yücel Çakmaklı, 1937 yılında Afyon'da dogmustur. Sinemaya olan ilgisi sayesinde sinema ile ilgili dönemin tek fakültesi olan İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'ne kayıt yaptırır. 1963 yılında editörlügünü Tarık Bugra'nın yaptıgı Yeni İstanbul gazetesinde yazmaya baslar. 1963-1970 yılları arasında 50'ye yakın filmde yönetmen yardımcılığında bulunur. 2002 yılında verdigi bir röportajda Bülent Oran'ın yönetmen Yücel Çakmaklı hakkında söylediği sözler oldukça anlamlıdır:

"Çocuklugu ve ilk gençliginde aldıgı altın tecrübelerle Türk sinemasının en otantik yönetmenlerinden biri olmaya hak kazandıgı söylenebilir. Yücel Çakmaklı muhafazakar kesimin fedakâr ve rakipsiz bir sinemacısıdır. Birçok ilke imza atan ve çok degisik konuları filmlestiren çalıskan bir yönetmendir. Ne yazık ki büyük orijinalitesinin hiç kimse farkında degil gibidir.Kadir kıymet bilmeyen sag kesimin yeterince üstünde durmadıgı bir sinema adamıdır. Asırı tevazuu yanlıs yorumlanmaktadır. Umarım bu büyük tevazuun ve sabrın mükafatını görür" demistir.

Milli sinema anlayışının temel savı, milli düşüncelerin ve milli bakış açısının sinema diliyle aktarımıdır. Öyleyse buradaki milli düşünce ve milli bakış açıları kavramları nasıl tanımlandırılacak ve bu tanımlar üzerinde nasıl bir ortak görüş benimsenecektir. Bu gerçekten zor bir durumdu. Çünkü bu kavramların içlerini doldurabilmek için bütün bilgi disiplinlerinin harmanlanması gerekecekti. Burada iki unsur öne çıkmak zorundadır. Birincisi gerçektir, ikincisi bu gerçegi yorumlayan kisinin metot ve üslubudur. Burada gördüşümüz sey sinemanın sübjektif bir bakıs açısının ürünü olan sanat eseri olmasından dolayı bakıs açısının merkezi rolüdür. Zaten milli sinemacıların da, olayların yorumlanısı, tespiti ve çözümlenis asamasında uygulanan milli yöntem ve bakıs açısının milli sinemayı doguracagını ifade ediyor olmaları da bu yüzdendir. Peki sinemanın milli oluşunun temel ölçüsü olarak kabul edilen milli bakış açısından

ne anlaşılmaktadır. Millet denilen olgu, sosyal ve doğal çerçevesi içerisinde sürekli bir hareket ve devinim içindedir. Bu devinimler değişik açılardan ekonomik, siyasi, askeri, sosyal, ahlaki, dini olarak baskın bir sekilde görülebilir veya biz bu baskın hareketlerine göre yorumlayabiliriz. Bir milletin tarihi, bu maddi ve manevi aksiyonun tarihi olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla bir milletin bakıs açısı bu kolektif eserlerde beliren, açıkça müsahede edilebilen ve ancak ona has diyebilecegimiz kültür formlarından, kılavuz ideallerinden, aksiyomatik temelleri ve aksiyon üslubundan meydana gelir. Milli sinemacılar, bu milli bakış açısını sinema filmlerine yansıtılmadıgı takdirde sonuçlarının acı olacagına inanmaktadır. Batı kültürünün Türkiye'de savunulması, kültür açısından; Türk kültürünün tamamen sakatlanması, milli bakıs açısının tahrip edilmesi, politika açısından; Türk politikasının Avrupa politikasına baglanması, ekonomi bakımından; Türkiye'nin bir sömürge ülkesi halinde tutulması, sosyal bakımdan; Türkiye'nin azınlık altında ezilmesi ve milli açıdan da; Türk milletinin Avrupa milletleri içinde eriyip gitmesi anlamına gelmektedir. Aslında buradaki bakıs açısı *"neden milli sinemaya ihtiyaçvardır?"* sorusunun da bir cevabı niteligi tasımaktadır.

Yücel Çakmaklı'nın milli sinema anlayışına yeniden dönecek olursak, tarihi bir birikim sonucunda Türk toplum yasamında meydana gelen yasayış biçimine, köklerine baglılığı yeni formlarla birleştiren çagdaş bir anlatım görebiliriz. İlim, sanat ve din bağlamında üç temele oturan milli sinemayı, tarif ederken, isleyeceği muhteva olarak Selçuklu ve özellikle Osmanlı yaşayısını gördüğünü, milli kültürün sinema diliyle yansıtılması gerektiğini, bu ideal dönemlerden tarihi bir birikim sonucunda toplumda meydana gelmis olan öz değerleri bularak sinemada yansıtmak olarak belirlemiştir. Bütün konuşmalar teorik olarak milli sinemanın ne olması gerektigi konusunda yoğunlaşırken milli sinemacının niteliklerinin ne olması gerektigi konusu gündemde fazla kalmamıstır. 1973 yılında yapılan "Milli Sinema" toplantısında Çakmaklı kendi milli sinema anlayışına göre en uygun Türk filmleri olarak Refig'in "Fatma Bacı" ve "Bir Türk'e Gönül Verdim" filmlerini göstermesi bir baska ilginç yöndür.

Çakmaklı kendi yaptıkları filmleri ticari kaygı gözetmeksizin, *"Müslüman halkımıza saldıran,gençligi en zayıf halkalarından yakalayarak sömüren, iktisadi, ahlaki ve fikri sorunlar karsısında beyinleri felçli hale getirmeye karsı bir durus"* oldugunu söyler. Bugünkü insanımızın temel sorunlarını, ezikliğini, kendi öz benliğinden uzaklaştırılmasını, mevcut kapitalist düzenin çıkmazlarını, doğurduğu bunalımları anlatmayı gerçek amaçları olarak ifade eden Çakmaklı, tüm sorunların çözümü için, sağlıklı bir hayatın yasanabilmesi için islam nizamının işlenmesinin filmlerde teklif edildigini söyler. Kendisi ile yapılan bir röpotajda muhabirin, "sinemanın dini yönünü ele alalım, bu konuda bir araştırma yaptınız mı?, dini otoritelerden sinemanın zararlı olmadıgına dair bir fetva aldınız mı?" sorusuna Çakmaklı, peygamberin iki hadisinin

kendileri için belirleyici oldugunu söyler. Birinci hadis, "*düşmanın silahıyla silahlanın*" ikinci hadis "*Kötülük karşısında susan dilsiz şeytandır.*" Düşmanın silahıyla silahlanın hadisi islamcı camianın en çok sevdigi ve kullandıgı hadislerin basında gelir. Bu hadis o kadar çok yerde ve farklı alanlarda yorumlanmıştır ki aslında modern hayatta dini meşrulaştırma ve gerçekleştirmenin dayanaklarından birisi haline gelmiştir. Düşman ve silah her zaman degişmektedir. Çakmaklı da dünyada sıcak savaşların yaşanmadığını, kültür savaşlarının yaşandığını, sinemayı da bir kültür silahı olarak algıladığını birinci hadisinde bu amaca hizmet ettigini açıklamaktadır. Aslında düsmanın silahı ile silahlanmak, düşman gibi olmak, düşman gibi düşünmek ve onun ağzıyla konuşmak mı olacak.

Yücel Çakmaklı cenazesi

Türk sinemasına islami açıdan ne katabileceklerinin sorulması üzerine Çakmaklı, mevcut sinema piyasasını göz önüne alırsak çok şey katabiliriz demektedir. Milli sinema çalısmalarının en büyük katkıları 1990'lı yıllarda ortaya çıkmış ve Türkiye'nin hemen hemen her yerinde "*milli örf ve adetlere uygun*" kanallar kurulmuştur. 1976'li yıllar milli sinema anlayışının ciddi toplumsal destek bulduğu yıllardır. Bu döneme Çakmaklı'ya destek kısa zamanda Gölge dergisinden gelir. Çakmaklı ile paralel düsünen Ahmet Ugur isimli bir yazar "*Sinemayı Fethedelim*" başlığıyla sinemanın savaş çağında öldürücü ve diriltici bir silah özelliği taşıdığını belirtir. Necip Fazıl'ın "*sinema, ruhun emrine girdiği vakit büyük bir imkan ve inşa planı olur*" sözünü aktaran yazar, artık sinemanın fethedilmesinin zamanının geldiğini söylemektedir. Fetih Grubu'nun Gençlik Köprüsü'nün başlattığı "*mutlak fikrin tebliği harekatını*" zirveye çıkarmaya yeminliyiz dediğini ve bunun desteklenmesi gerektiğini belirtir. Burada da görüyoruz ki sinema dini tebliğ için bir araç olarak görülmektedir. Tek kisilik ordu Çakmaklı'nın başlattığı yol islami camiada genişleyerek devam etmiştir. Örneğin milli sinema tartışmalarının zamanla genişleyerek basın-yayın alanında da islami model arayışlarının tohumunu atmıştır. Mesela "*İletisim Alanında Davet Yolu İçin Model*" olarak ortaya çıkan tartışmalar manidardır.Yazıda örnek Müslüman gazeteci, İslami basın, yazar, yayınevi, kitabevi gibi kavramların anlamları İslami içerikle yeniden doldurulmaya çalışılmaktadır. Gazetelerin, dergilerin, broşür ve kitapların fertler ve toplumlar üzerinde -uzaysal ve zamansal boyutlarına genişleyerek- etkisinin ve kritik rolünün olduğu anlatılan yazıda milli sinema yapıcılarının özellikleri anlatılmasa da örnek Müslüman gazetecilerin vasıfları anlatılmaktadır.

Milli Sinema ve Yücel Çakmaklı'dan sonra Halit Refiğ'e ve Ulusal Sinema'ya da değinebiliriz. Halit Refiğ'in Ulusal Sinema anlayışına varması Türkiye şartlarında kolay olmadı. Düşünsel ve toplumsal bir sancı sonunda Ulusal Sinemaya ulaşan Refiğ bu süreci anlatırken 60'lı yıllarda Amerika'nın sağ eliyle sağcıları sol eliyle solcuları kontrol eder hale geldiğini gördüğünü belirtir. Aslında Refiğ'den önce Kemal Tahir görmüştür bu süreci ve Refiğ'de ciddi anlamda ondan etkilenmiştir. Refiğ der ki

"Mao, Guevera, Stalin, Enver Hoca...bunların hepsi ayrı bir parçalayıcı unsur, ayrı bir bölünme. Bu bölünmelere karşılık bölünmeden parçalanmadan yana olmayanlar için birleştirici ne olabilirdi. Tekrar Atatürk'e sarılmak. Atatürk'e sarıldığın zaman isim, resim olarak değil ilkelerde, düşüncelerde sarılmak. O zaman karşımıza ne geliyor, Hakimiyeti Milliye geliyor, Kuvayı Milliye geliyor. İşte oraya geldiğin zaman, sen enternasyonel sola yakın olan gerçekçilikten ulusal sinemaya gelmiş oluyosun"

Refiğ bu düşünceleri dile getirdikten sonra sol çevrelerden ciddi eleştiriler alır. Çünkü onu eleştiren solculara göre enternasyonel sinema gerçekçi sinama olmalıdır. Sinemada gerçeği yansıtacaksınız çünkü gerçek, sınıf çatışmalarından doğar. İçerisinde sınıf çatışması olmayan sinema da solcu sinema olamaz. Refiğ ise kendisini solcu sinema yapmadığı için bu şekilde yapılan eleştirileri çok sığ bulur ve gerçekliğin her toplumda farklı şekillerde ortaya çıktığını anlatmaya çalışır. Yani İtalyan toplumsal gerçekliği ile Amerikan toplumsal gerçekliği, Çin toplumsal gerçekliği ile Türk toplumsal gerçekliklerinin farklı olduğunu belirtir. Bu tartışmalar Onun ulusal sinema arayışlarının çizgilerininde belirlendiği zaman dilimleridir.

Halit Refiğ sinemadaki bu arayışlarını önce halk sineması tabiriyle yapmaya calışır. Daha sonra ise 1967-68 yıllarında Ulusal Sinema kavramını kullanmaya başlar. Ulusal Sinemanın beyaz perdeya yansıyan ilk bilinçli çalışması da "Bir Türke Gönül Verdim" olur. Bu film bir Alman kadınının Müslüman olma sürecini anlatır ve filmin afişinde de seccade üzerinde dua eden başörtülü bir kadın vardır. Böyle bir içeriğe ve afişe sahip bir sinema filmi elbette zamanın solcuları tarafından şiddetle eleştirilecekti ve eleştirildide. Aslında Refiğ'in amacı Milli Sinemacıların yapmaya çalıştığı gibi İslam dininin güzelliklerini anlatmak değil Türklerinde kendine özgü gerçeklikleri vardır, buda onlardan biridir tezini ortaya koymaya çalışmaktı.

Ulusal Sinema anlayışına girişen Refiğ, Türk romanının ustalarından Kemal Tahir'den fazlasıyla etkilenmiştir. Refiğ'in ulusal sinemasına mana veren Kemal Tahir'dir. Çünkü Kemal Tahir'de zamanın solcularının tersine Türk toplumundaki sınıf ilişkilerinin klasik Marksist yorumdan farklı olduğuna inanıyordu. Bunu da ilk romanı olan, Malatya cezaevinde yazmaya başladığı Sağırdere'de ortaya koymaya çalışır. Klasik Marksist görüşe göre Türk köylerinde de batı feodalitelerinde olan ilişkiler aynen vardı. Türk

köylerinde de artı ürünü alan baskıcı ağalar vardı. Bunun karşısında da alınterini ve emeği temsil eden ezilen köylü sınıfı vardı. Refiğ, Kemal Tahir'in hiçbir zaman soldan dönmediğini, Marxı reddetmiş insan olmak istemediğini ancak Türk toplumunu da onlar gibi görmediğini belirtir. Ulusal sinema Halit Refiğ ve Kemal Tahir ikilisinin bir karışımı olmuş. Bunun nedeni Refiğ'in Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı romanının TRT için çekmesi istendiğinde, Refiğ bu çalışmanın kendi ulusal sinema anlayışında varabileceği son nokta olduğunu söyler. Çünkü, Yorgun Savaşçı Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu konu alan bir Kemal Tahir romanı ve bu romanı filmleştirmesini isteyenlerde bizzat devlet görevlileri. Yani ulusal sinemanın amaca ulaşmasının ve olgunlaşmasının üç göstergeside mevcut. Refiğ filmi çeker ama filmi göstermek nasip olmaz, sonra da ulusal sinema lafını telaffuz etmemeye başlar.

Milli Sinema ve Ulusal sinemanın çoğu zaman aynı anlama geldiği ve aynı amaca hizmet ettiği konusunda kafa karışıklığı olabiliyor. Ancak Refiğ ulusal sinemanın milli sinemadan tamamen ayrı bir anlayışın ve arayışın ürünü oladuğunu çok sert bir biçimde açıklar. Milli Türk Talebe Birliği Sinema Kulübü tarafından 1973 yılında Milli Sinema açık oturumu yapılır. Ve oturumda da bu iki sinema anlayışı kuramcıları tarafından masaya yatırılır. Refiğ MTTB'nin böyle bir oturuma kendisini davet etmelerinin tek nedeninin Refiğ'in solcularla kavgalı olması ve ortak düşmana karşı ortak tavır almak için kendini kullandıklarını söyler. Ve devamla MTTB tarafından düzenlenen bu oturumu organize edenler için;

"çok kaypak ve kalleş bir gruptu. Bizi kullanmak istediler...bizi kullandılar. Yani siz solcu olarak tanındığınız halde solcu gurplar tarafından dışlanmaktasınız, horlanmaktasınız, kötü muamele görmektesiniz, kucağımıza gelin, bize katılın teklifiydi o". Halit Refiğ MTTB tarafından düzenlenen ve herkesin kendi fikirlerini özgürce tartışıp konuşabildiği bir sempozyum için fazlasıyla ağır konuşmuştur. Oysa Refiğ aynı toplantıda kendi fikirlerini net ortaya koyduğunu da ifade etmiştir. MTTB'lilerin "kaypak ve kalleş" olduklarını ise 1974'de İsmail Cem'in TRT Genel Müdürü olduğu zaman TRT tarafından kendisinden bazı projeler yapmasını teklif etmeleri ancak 1974'de AP iktidarında Nevzat Yalçıntaş'ın TRT Genel Müdürü olduğu dönem kendisine hiç proje teklif edilmediğinden dolayı söylediğini ifade eder. Daha önce kendine yanaşmalarını ise Yücel Çakmaklı ve ekibinin kendilerini kabul ettirebilmek, legalize ettirebilmek olduğunu söyler. Refiğ ulusal ve milli kelimelerinden ne anladığını da şöyle ifade eder;

"Ben ulusal kelimesini kullanırken çok bilinçli olarak milli kelimesini değil de ulusal kelimesini seçtim.ulusal kelimesi milli kelimesine göre laik bir özellik taşır. Yani ben ulusal kelimesini kullanmakla aslında dini konularla ilgilensem bile laiklik konusunda taviz vermeyeceğimi belirtmek istedim. Onlar milli kelimesini kullanırken dini anlamda kullandılar. Yani milli meseleler toplumumuzun milli meseleleri söz konusu değildi. Orada söz konusu olan İslam ahlakı meselesiydi. Benim İslami değerlere karşı bir düşmanlığım yok ama benim için öncelikli olan islami yaşam şeklinin islami yaşam şeklinin reklamının yapılması değil."

"İslamın düşmanı olan Batı benimde düşmanımdır" diyen Halit Refiğ'le, Osmancık'ı Minyeli Abdullah'ı çeken Yücel Çakmaklı'nın ortak yönleri, bakış açılarında birleştiği noktalar olsa da yapmaya çalıştıkları amacı aynılaştırmak Yücel Çakmaklıya haksızlık olur.

Röportajlar

Serkan Yorgancılar'la MTBB Üzerine

Bir öğrenci hareketi olmanın ötesinde, yakın dönem toplumsal ve siyasal yaşamında farklı bir yeri olan Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)'nin dönüşüm süreçlerini ve yansımalarını Serkan Yorgancılar'la konuştuk.

Milli Türk Talebe Birliği, kuruluşu Osmanlı Devleti'nin son yıllarına denk gelen, kapatılmasına yol açan 12 Eylül 1980 hükümet darbesine kadar aralıklarla faaliyetleri birkaç kez durdurulsa da Cumhuriyet tarihi boyunca varlığını sürdüren ilk ve en önemli gençlik örgütlerinden biridir.

Erken dönem Türk milliyetçiliğinin ilk gençlik örgütlerinden biri olması nedeniyle de ayrıca önem taşımaktadır. 1960'ların ortalarına kadar ağırlıklı olarak dönem hükümetlerinin politikaları paralelinde milliyetçi çizgisini korumuş, kısa bir süre Türkçü-İslamcı anlayışı savunsa da, 1960'ların sonlarında daha belirgin bir biçimde İslamcı anlayışa yönelmiş ve Türkiye'deki İslami hareketin sonraki yıllarda güçlenmesinde ve bu hareketin kimi politik aktörlerinin yetişmesinde önemli roller üstlenmiştir.

1980 sonrası "milli görüş hareketi" içerisinde yer alan ve bu geleneği izleyenler arasındaki görüş ayrılıkları sonrası kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi içerisinde politika yapan birçok kişi MTTB geleneğinden gelmektedir. Bunlar arasında Başbakan Recep Tayip Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül en çok dikkat çeken simalardır.

Bir öğrenci hareketi olmanın ötesinde, yakın dönem toplumsal ve siyasal yaşamında farklı bir yeri olan Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)'nin dönüşüm süreçlerini ve yansımalarını Serkan Yorgancılar'la konuştuk. (Asım Öz)

MTTB'nin ideolojik dönüşümünü ele aldığınız Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği(Vadi Yayınları, 2008) kitabınızın MTTB ile ilgili diğer çalışmalardan farkı nedir?

Türkçülükten İslamcılığa MTTB kitabımızın asıl amacı ve diğer çalışmalardan belirgin olan farkı İslamcılığın tarihsel bir bakış açısıyla sosyolojik bir çözümlemesini yapmaktı. Cevabını aradığımız soru İslamcılığın varoluşunu oluşturan, onu etkileyen, dönüştüren olguları tarihsel bütünlüğü içerisinde ele almaktı. Ve bunu yaparken de kendime örnek olarak MTTB'yi aldım. Çünkü Talebe Birliği hem geçmişte yapıp-ettikleri ile hem de bugün aktörlerin yaşıyor olması ve çok önemli yerlerde olması diğer yapılardan ayrılır. Sonuçta MTTB hiçbir oluşuma sahip olmamış bir başarıya ulaşarak cumhurbaşkanı, başbakan, meclis başkanı, onlarca bakan, binlerce bürokrat, belediye başkanları çıkarmıştır içinden. Birliği hala önemli kılan etkenlerin başında gelir söylediğim şey. Bugünkü İslamcılığı anlamanın yolunun yakın tarihimizde olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda üzerinde konuştuğumuz İslamcılık Cumhuriyet Türkiye'sinin bir ürünüdür. Söylemleri, yapılanması ve gerçekleştirmeye çalıştıkları ile Osmanlı İslamcılığından ayrılır. Bende diğer kitaplardan farklı olarak bunları ortaya koymaya çalıştım.

İlk dönem MTTB'den başlayacak olursak MTTB'nin oluştuğu siyasi ve toplumsal ortam nasıl bir konjonktürün ürünüydü?

1916 kuruluş yılı olarak kabul ediliyor. Bu dönemlere ait elimizde çok fazla bir şey yok. Çünkü İTC'nin gençlik örgütlenmeleri var (Osmanlı Genç Dernekleri), daha sonda ise Tek Parti iktidarının Halkevleri altında örgütlenmeleri var. Birbiri ardı sıra kurulan bu yapılanmalar resmi ideoloji dışındaki oluşumlara yaşam hakkı tanımıyor. Dolayısıyla MTTB'de bu dönemlerde çok aktif olamamıştır. Balkan Savaşları, Osmanlının Çöküşü ve ardından Kurtuluş Savaşı yılları zaten Osmanlı gençliğine savaş alanlarından fazla bir şey sunamamıştır. Ülkede tek üniversite İstanbul'dadır. Dolayısıyla Anadolu'da üniversite gençliği yok.

MTTB uzun tarihi boyunca faşizan bir milliyetçilikten, ılımlı bir muhafazakarlığa oradan solculuğa sonra da İslamcılığa beşiklik etmiş bir harekettir. 1950'li yıllara kadar bazen Hitler'i övecek kadar faşist, yerli malları haftaları ve "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyaları düzenleyecek kadar da Türk milliyetçisidir. Kapalı olmasına rağmen 1945 ünlü Tan Gazetesi baskınından sorumlu tutulacak kadar anti-komünist iken 1960-65 yılları arasında "Ordu Gençlik El Ele" kampanyaları düzenleyecek kadar darbeci-solcudur. 1965 sonrasında ise gerçek rengini almıştır.

MTTB'nin öğrenci hareketleri içindeki yeri nedir?

Kapatılmadan öncesi (80 öncesi) ve kapatıldıktan sonrası (80 sonrası)MTTB'yi diğer öğrenci hareketlerinden ayıran ciddi farklar vardır. 80 öncesini düşünürsek MTTB'nin rakibi solda FKFK'ler daha sonra radikalleşerek teröre bulaşan radikal solcular var, sağda ülkü ocakları var, yeni yeni oluşmakta olan tarikat/cemaat gençliği var. Solcular ve milliyetçiler arasındaki bölünmeler, fraksiyonlaşmalar, aşırı şiddete bulaşmalar, cinayetler, sonradan kahramanlık olarak alkışlanan asker kaçırmalar, banka soygunları yok. Bu büyük bir avantaj ve Birlik bu avantajını iyi kullanmasını bilmiş. Üniversitelerin bile olmadığı küçük kasabalarda ciddi örgütlenmiş. Çok büyük organizasyonlar yapacak güçleri var. Ekonomik durumları iyi. Kültüre yatırım yapmışlar. Sosyal alanlardaki boşlukları doldurmaya çalışmışlar. Çokta başarılı olmuşlar.

1980 darbesi ile kapatıldıktan sonra MTTB'liler uzun bir süre sessiz kalmışlar. Ama MTTB'lileri hemen hemen bütün sağ partilerde aktif siyaset yaptıklarını görüyoruz. Ama asıl MTTB iktidarı AKP'nin seçim zaferiyle olmuştur diyebiliriz.

MTTB Türk Ocakları'nın bile kapatıldığı bir ortamda kapatılmıyor. 1936'da kapatılıyor. Bunun sebebi nedir?

3. Türk Ocaklarının kapatılması 1931. Kapatılmasının çeşitli nedenleri var. Mesela Türk Ocakları 1927 yılında yapılan kongresinde "Cumhuriyet, milliyet, muasır medeniyet ve halkçılık mefkurelerini takip eden Türk Ocağı, mefkureleri tahakkuk ettirmekte olan Cumhuriyet Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraber" kararını alarak CHP ile ilişkilenmiş. Ama bu yıllarda MTTB kapatılmıyor, çünkü hem Türk Ocakları kadar örgütlü ve güçlü değil, hem de muhalif bir duruşu yok. Türk Ocaklarının kapatılmasından 4 yıl sonra 1936'da Tek Parti'den izinsiz olarak Hatay Mitingi düzenlenir ve miting sonrası kapatılır. Tevfik İleri'ye göre 1936'da Birliğin kapatılması büyük bir muammadır. Birlik Hatay Mitingi ile kendilerinin bağımsız hareket edebilecek bir yapı olduklarını göstermeye çalışmış olabilir. Ama Tek Parti buna asla izin vermezdi vermedi de. Türk Ocaklarının kapatılmasında baskın görüşlerden birisi Ocağın Orta Asya'da ki Türkler üzerindeki çalışmalarından rahatsız olan Sovyet baskısıdır. MTTB ile ortak kapatılma gerekçesi dış siyasete karışmaya kalkmaları olabilir.

MTTB 1930'lu yıllarda Kadro hareketine muhalif. Bu yıllarda Nazım Hikmet, Muhsin Ertuğrul üzerinden muhalefetlerini yaygınlaştırıyorlar. 27 Mayıs sonrasında çok kısa bir süre de olsa sol Kemalist grup eline geçiyor MTTB. Sol ile ilişkileri nasıl bu yapının?

Evet, MTTB'nin solla olan ilişkisi çok merak edilen konulardan biri. 1932'de Kadro dergisi ile yaptıkları polemik ilginçtir. Kadro dergisi Kemalizm'in sosyo-ekonomiğinin teorisini yapmak gibi bir görevi vardı ancak dergi kapandıktan sonra derginin tüm yazarlarını radikal sol grupların içerisinde görüyoruz. MTTB'nin ilk yıllarında sistemle sorunu olduğunu iddia edemeyiz. Mesela Tevfik İleri der ki; "İstaklal marşı çalarken hazırola geçme ve ayağa kalkma adetini biz yerleştirdik. Postane gibi halka açık yerlere gider ve İstiklal Marşı çalmaya başlayınca üçer beşer kişilik gruplar halinde ayağa kalkar ve etrafımızdakileri de kalkmaya zorlardık" diyor. Tarihin ilginçliğine bakın ki 80 ihtilalinin gerekçelerinden biri de Konya'da yapılan ünlü Kudüs Mitinginde MTTB-Akıncı ve İslamcı gençliğin İstiklal Marşı'nda ayağa kalkmamasıdır.

60-65 yılları arasında Solcu öğrencilerin bir dönem MTTB'yi ele geçirdiklerini görüyoruz. TMTF-TMGT radikal solcu gençlerin kalesi. 65 sonrasında MTTB ideolojik ve düşünsel bir tercih yapmış ve İslamcılaşmaya başlamıştır. Dolayısıyla sol, Birlik için

dış güçlerin maşası, Anadolu insanına yabancı bir fikir akımı ve insanları dinsizliğe götüren bir düşünce olarak görülüyor.

Necip Fazıl 1940'lı yılların ikinci yarısındaki MTTB'yi değerlendirirken "terbiyeli rejim gramafonu" ifadesini kullanır. MTTB her zaman iktidarlarla içli dışlı bir yapıda olmuş olmasını nasıl değerlendirmek gerekiyor?

Necip Fazıl 40'lı yıllarda söylediği sözü 65-75 yılları arasında geri almış. Bu dönemde MTTB kendisini "öz babamızdan daha ziyade manevi babamız" olarak nitelendirir. Bu da N. Fazılın fazlasıyla hoşuna giden bir durumdu. Necip Fazıl'da bu gençliği öve öve bitiremez. Akıncılar ve Akıncı Güç kurulduğu zaman MTTB'yi miskinler olarak eleştirir ve desteğini oradan çeker. Ama bütün bunlara rağmen kimsenin reddetmeyeceği bir gerçek var ki Necip Fazıl ve N. Erbakan bu gençliği çok derinden etkilemiştir. Ben, dünyadaki her gücün altında Yahudi parmağı arayan bir zihniyetle ülkemdeki her yapılanmanın devletle ilişkilendirilmesini reddedenlerdenim. Her muhalif oluşumun altında devlet parmağı aramak geçmişin paranoyakça yaklaşımlarından. Yeni İslamcı gençliğin bu tür eski - geçmiş - irrasyonel tezlere kapılmaması gerekir.

MTTB'nin milliyetçilikten kopmaya başlamasının en bariz göstergelerinden biri de amblem değişikliği. Yani bozkurt sembolünün değişmesidir. MTTB'nin sağcılıktan kısmi kopuşu nasıl bir süreç izler?

Birliğin sağcı-muhafazakarlıktan bilinçli bir İslamcılığa geçişi 65 sonrası dönemde başlamıştır. Sağcılıktan kopuşunu tetikleyen çok çeşitli sebepler vardır. Baskın sebeplerse bana göre tercüme faaliyetleri ile gençlerin İslamı yorumlama ve anlama biçimlerinin değişmesiyle oluşmaya başlar. Daha önce İslam, devletin de etkisiyle kamusal alandan elini çekmişti. Ancak İslami tercüme faaliyetleri sonucunda din-devlet-toplum ilişkileri başka boyutları ile tanımlanmaya başladı. Bu yeni tanımlamalar zaten sorunlu olan din-devlet ilişkilerini yeniden gündeme getirdi ve çatışmacı bir boyut kazandırdı. MTTB'liler bugün reddetseler de şeriat devleti kurmak gibi açık bir amaçları vardı. Özellikle Milli Gençlik dergisinde şeriat konusu defalarca kapak olmuş. Ama tüm kapaklardaki özlemler ya İran üzerinden, ya Lübnan, Afganistan üzerinden dile getirilmiş. 80 öncesi İslamcı gençlik Afganistan sorununu kendi dertleri edindikleri kadar Türkiye'nin sorunlarını dert edinselerdi İslamcılık bu topraklarda bu kadar yabancı olma-

yacaktı. MTTB'nin sağcılıktan kopuşu bir süreçtir. Tek bir olaya, tek bir kişiye bağlanamaz. Ama sağcılıktan kopuşu hızlandıran siyasi ve fikri oluşumlar da vardır. Siyasette Milli Nizam- Milli Selamet Partileri ile başlayan süreç Diriliş ve Büyük Doğu'nun da etkisiyle fikri bir boyut kazanmış. Bugün yaşayanlar içerisinde Erbakan'ının harekete olan katkısını reddedenler bir hayli fazla da olsa geçmiş onları yalanlar.

1960'lı yıllarda MTTB ile Mücadele Birliği arasında yaşanan sert ayrılığın nedenleri nelerdir? Bu noktada MTTB ile Akıncılar ve Akıncı-Güç arasındaki ayrılıların doksanlı yıllarda farklı İslamcılık kollarının oluşumunda nasıl bir etkisi olmuştur?

80 öncesi İslamcı gençlik daha bir bütünlük arz ediyor. 80 sonrası parçalanmışlık yok orada. 80 sonrası İslamcılık daha bir renkli, daha bir çeşnili görünümde. Çok farklı söylemler var, farklı hareket tarzlarına ve yapılanma biçimlerine sahipler. Açıkçası ben 80 sonrası İslamcılığını daha gerçekçi, daha yerel, vizyon ve misyon sahibi, altından kalkamayacağı laflar etmeyen, değişime ve yeniliklere açık, bu topraklara ve bu insanlara yabancı olmayan bir hareket olarak görüyorum.

MTTB'nin 1970-80 arasında yaşanan silahlı çatışmalardan uzak duruşunun nasıl açıklarsınız?

MTTB'nin silahlı çatışmalara girmemek gibi özel bir politikası var. Bunda da kısmi olarak başarılı olduğunu görüyoruz. Silahlı çatışmanın yerine sosyal-kültürel çalışmalara ağırlık vermenin daha doğru olduğuna inanıyorlar. Ama solcular ve milliyetçiler tarafından MTTB binalarına, teşkilatlarına ve gençliğine bir çok saldırı olmuştur. Erdoğan Tuna, Sedat Yenigün gibi isimler şehit edilmiştir. MTTB bu saldırıları bile cevapsız bırakmış. Bundan dolayı da çok eleştirilmiş. Eleştirenlerin başında Necip Fazıl var. Sonra da kopmalar başlıyor zaten. Akıncılar kuruluyor.

Darbe dönemleri MTTB'yi nasıl etkilemiştir?

60 Darbesinde solcuların elinde olduğu için "Ordu millet el ele" eylemleri yapacak kadar, Köyleri devrimleri anlatmak amacıyla üniversite gençlerini gönderecek kadar darbeci. 60 darbesinde Adnan Menderes'le Yassı Ada'da yargılananlardan biri de MTTB tarihinde önemli bir yeri olan eski başkan Tevfik İleri'dir. MTTB eski başkanlarına bırakın sahip çıkmayı darbenin taşeronluğuna soyunmuş.

12 Mart muhtırasında sessiz sedasız. 80 darbesinde ise tüm sivil toplum kuruluşları gibi kapatılmış. Çok Partili yaşama geçildikten sonra her darbede bir MTTB'linin hem devletin tepelerinde olduğunu hem de yargılandığını görüyoruz; 60'da Tevfik İleri, 80'de kitlesel olarak, 28 Şubatta İsmail Kahraman, 27 Nisan e-muhtırasında T. Erdoğan ve Abdullah Gül.

Son MTTB'nin Mehmet Akif'e bakışı nasıldır?

Mehmet Akif yaşamı ve eserleri ile MTTB için sembol bir önderdir. İslamcılar Mehmet Akif'in özellikle Safahat kitabını başucu eser olarak görürken, gene M. Akif tarafından yazılan İstiklal Marşı'nı yıllarca aynı sıcaklıkla karşılamadılar. Bu sorunlu bir yaklaşımdı. İstiklal Marşında ayağa kalkmamak, hazırolda durmamak bir direniş, sisteme bir başkaldırı olarak algılandı. Oysa aynı Mehmet Akif her fırsatta övgüler düzülen büyük bir "İslam Şairi" olarak görülüyordu. İslamcılar tarafından örneğin İstiklal Marşı'nda "kahraman ırkıma bir gül" mısrası hiç bir zaman Akif gibi İslamcı/ümmetçi görülen bir şaire yakıştırılmadı. Ama bu olumsuzluklara rağmen MTTB'liler kendilerini her zaman Akif'in idealize ettiği "Asım'ın Nesli" olarak gördüler.

MTTB'deki muhafazakar bakiye hakkında neler söylenebilir? Bu gün MTTB içinden yetişen siyasetçilerin İslamcılıktan muhafazakarlığa dönüşleri bu yapının başından beri muhafazakar olduğunu ifade eden Bozkurt'tan Kur'an'a kitabının yazarı M.Çağatay Okutan'ın görüşlerinin doğrulandığı anlamına gelir mi?

MTTB başından beri muhafazakâr deyimi zorlama ve gerçek dışı bir genellemedir. 65-80 dönemini nasıl muhafazakarlıkla açıklarsınız? İslam Devletinden, şeriattan bahseden bir hareket neyin muhafazasını yapmakta. İktidardaki MTTB'liler her ne kadar birliğin İslamcılığı ile olan kısımlarını yok saymaları, unutturmaya çalışmaları ve birliğin sadece yumuşak karnını göstermeye çalışsalar da bu böyle değildir. Kendi istikballeri adına MTTB'ye bunu yapma hakları yok. Bugün farklı bir yerde duruyor olabilirsiniz, başka şeylere de inanıyor olabilirsiniz ama geçmişiniz her zaman önünüze gelecek. Onlar MTTB'ye bir şeyler verdiler ama MTTB'de onlara çok büyük bir gelecek verdi. MTTB'den Yeni- İslamcı gençliğin alacağı en büyük ders "büyük konuşmamak" olmalıdır. Kur'an bize geçmişe bakıp ibret alın derken Firavuna kadar gitmemiz gerekmiyor.

Söyleşi için teşekkür ederim.

Röportaj: ASIM ÖZ • Haksöz-Haber

"Umran Dergisi Milli Görüş'ü Serkan YORGANCILAR'LA Konuştu"

Necmettin Erbakan'la özdeş olan Milli Görüş nasıl bir tarihsel süreçte ortaya çıkmış siyasal bir harekettir?

60 ihtilalinin üzerinden henüz 10 yıl bile geçmemişti. Toplumsal hafıza da acılar hala diriydi. Siyasetin ve toplumsal yaşamın üzerinde askeri vesayetin izleri duruyordu. Böyle bir zaman diliminde İslami terminolojinin kullanılarak siyasete katılmak bir riskti. Erbakan bu riski aldı. Demirel'in Adalet Partisi'nin tutumu artık Türkiye'de bilinçlenmeye başlayan İslami kesime hitap etmiyordu. CHP'de temsil edilen sol ve anarşik sol siyasi bir projesinin olduğunu iddia ediyordu. Sağdan soldan, Sovyetlerden Marx'dan devşirmede olsa bir söylemleri vardı. Ancak, dindarların siyasete karşı soğukluğu ve ilgisizliği vardı. Durup dururken oluşmuş bir ilgisizlik ve soğukluk değildi yalnız bu. Baskı ve tahakküm sonucunda dindarların kendilerini kenara çekmek ve gözden uzak kalmak gibi bir duruşları vardı.

Erbakan'ı ilk olarak yerli otomobil üretilmesiyle ilgili ortak bir konsorsiyum oluşturulması hareketinde öncü olarak görüyoruz. 60 ihtilali hemen sonrasında Erbakan'ın başlattığı hareket MBK'de de ilgi görüyor ve kendisini oraya davet ediyorlardı. Ve daha sonra 1967'de Erbakan tarafından verilen "İslam ve Kadın" konferansı ve "İslam ve Bilim" konferansları var. Birinci konferans o yıllar için islam ve kadın konusunda çok ilerici şeyler söylüyordu. İkincisi de Anadolu insanının kendine olan özgüveninin arttırılmasında anahtar bir rol oynuyordu. Milli Görüş hareketinin düşünce serüvenin başlangıcı bu olaylardır. Son derece yerli, son derece halkçı ve bir o kadar da manevi değerlere bağlı bir hareket olarak bu tarihlerde oluşmaya başlıyor. Ayrıca Milli Görüş tarihsel bir zorunluluktan kaynaklanmıştır. Türkiye'de ki İslami düşünce bu yıllarda

yeni bir hareket tarzına doğru evrilmeye başlıyordu. Geleneksel ve muhafazakar söylemeler sorgulanıyor, daha devrimci ve değişime yönelik siyasi dozu da yüksek söylemler doğmuştu. Erbakan öncü olmasaydı başka birisi çıkacaktı siyasi sahaya.

Geleneksel ve muhafazakar söylemlerin ortaya çıktığı bu vasatta Milli Nizam Partisi'nin ortaya çıkmasını art niyetli bir girişim olarak okuyan yaklaşımlar var: Bağımsız İslamcı muhalefetin sistem içinde tutulması şeklinde bir zamanlar ağırlık kazanmış olan bu yaklaşım hakkında ne söylersiniz?

Bir kere Milli Görüş hareketinin ortaya çıkışını "Türkiye'de sistem muhalifi İslamcılar var, bunları sisteme entegre etmenin yolu da onları siyasete çekmekten geçer" şeklinde okuyamayız. Ancak biliyoruz ki her şeyi komplo teorileriyle açıklayan, kendilerinden başka herkesin ortaya çıkışını sistemin ve egemen güçlerin derin ilişkileriyle açıklayan bir çok akım var İslami camia içerisinde. Bunları ikna etmek imkan dahilinde değil.

Milli Nizam kurulduğunda İslami camiada henüz yeni yeni kıpırdanmalar meydana gelmeye başlamıştı. Tercüme faaliyetleri 70'lerin başında ve ortalarında yoğunlaşıyor. Dolayısıyla islami dünya görüşünün muhafazakarlıktan ayrışması bu tarihsel dilim içerisinde başlıyor. Sistem içerisinde olmak, sistem dışarısında kalmak, sisteme entegre olmak, sistemden bağımsız olmak 90'lı yıllara kadar bolca tartışılır, öğrenci evlerinin en popüler konuları arasında gelirdi. Peki sonra ne oldu? O insanları sistemi Milli Görüş mü entegre etti, yoksa farklı dengeler sonucunda sistemi entegre olmanın faydalarını mı gördüler? Ayrıca MNP döneminde de sonraki dönemlerde de bağımsız duruşlarını bozmadan ayakta kalabilen yapılarda vardı.

Siyasi hayatının başlarında Erbakan'ın öncelikle AP içinde kendisine yer aramasının sebebi nedir?

1969 seçimlerinden önce Erbakan Konya'dan AP milletvekilliği için başvuruda bulunuyor. 817. Sıradan Adalet Partisine aday adaylığı kaydını yaptırıyor. AP Genel Başkan Yardımcılarından İsmail Hakkı Tekinel, Demirel hakkında masonluk iddialarında bulunan birinin değil aday olmasını partinin önünden bile geçemez diyerek önce Erbakan'ın aday adaylığı başvurusunu reddediyordu. Ancak bu açıklamaya rağmen gazeteler bir gün sonra Erbakan'ın adaylık başvurusunu ilan ediyorlar. Erbakan aday adaylığı döneminde AP'yi neden tercih ettiğini de "AP'de ki masonlarla mücadele edeceğim" diyerek açıklıyordu. AP Genel merkezi çok sert ve suçlayıcı bir açıklama yaparak, aşırı solun CHP'ye musallat olduğunu, Erbakan'ı kastederek de aşırı sağın AP'ye musallat olmaya çalıştıklarını ancak partilerinin "fanatiklere" müsamaha göstermeyeceklerini söyleyerek Erbakan'ın adaylığını veto ediyorlardı. Gerçekten çok

kritik bir süreç ve karardır bu. Hem Erbakan için hem de Adalet Partisi için. İki tarafın açıklamaları da gayet net aslında. Erbakan AP içerisindeki yöneticileri mason olarak itham ediyor, AP'li ler de Erbakan'a fanatik ve aşırı sağ suçlaması yapıyorlar. Bundan daha önemli bir husus ta Erbakan'ı Odalar Birliği Başkanlığından polis zoruyla çıkartan ve başkanlığını yargı kararıyla düşürmeye çalışan Demirel'in partisine Erbakan'ın neden gittiğidir. Öyleyse Erbakan neden böyle bir durumda AP'den aday oldu. Sağ oyları bölmemekti amaç. Erbakan sağ oyları bölen ve bundan dolayı da CHP'yi iktidara getiren kişi olmak istemiyordu. Ayrıca Erbakan'ı Demirel'e karşı siyasi bir koz olarak siyasete girdiği tezini de AP'den adaylık başvurusu yaparak çürütmüş oluyordu. Seçmenlere "bakın ben AP'den şansımı denemedim, başka seçenek bırakılmadı" mesajını vermekti. AP'den adaylık taktiksel ve stratejik bir olaydı ve de çok başarılı bir hamle oldu. Bu hamle sonrasında AP içerisinde Demirel kendisine çeki düzen vermek zorunda kaldı.

Yani Erbakan'ın AP'den aday olması AP'yi de etkiledi diyorsunuz.

Kesinlikle etkiledi. Demirel parti içerisindeki dengeleri yeniden gözden geçirdi. Ayrıca parti içerisinde Sadettin Bilgiç başta olmak üzere diğer muhafazakarlar karşı da acil önlemler aldı. Demirel'e karşı "yeminliler grubu" oluşturuldu. Parti içerisinde muhafazakarlarla masonlar arasında kıran kırana bir mücadele oldu ve muhafazakarlar kaybetti. Ancak Demirel, milli ve manevi değerlere bağlı olduğunu ıspat etmek zorunda kaldı. Örneğin 69 seçimlerinde Konya'da Kuran'ı Kerim'lerin içerisinde kırat amblemi basarak bedava dağıttırdı. Demirel'in Erbakan karşısında aldığı en büyük önlemde bazı islami yapıları kendine tabi kılması oldu. "AP'nin Din ve Din Hizmetleri Anlayışı" isimili kitaba bakmamız bile yeter Erbakan'ın Demirel'i nasıl etkilediğini görmek için.

Bütün bunlara rağmen Erbakan'ın Milli Görüş hareketinin oluşumu bu tarihlerde net değil. AP içerisindeki hatta Millet Partisi ve YTP içerisindeki muhafazakar vekillerin de durumlarından rahatsız oldukları biliniyor. Ve bir dizi toplantılar gerçekleştiriliyor.

Evet haklısınız. Ankara'da Osman Yüksel Serdengeçti'den tutunda Prof. Osman Turan'a, Prof. Ali Fuat Başgile'e kadar bir çok önemli isim yeni bir oluşum kurulması çalışmaları içerisinde yer alıyorlar. Erbakan'ın öne çıkmasında bu toplantıların sonuçsuz kalmış olması da önemli bir etken. AP'de iplerin kopma noktası 1966'da 163. Maddaye itiraz ettiği için partiden ihraç edilen Osman Yüksel Serdengeçti ile başladı. Sonra Prof. Osman Turan ihraç edildi. Tam bu noktada milliyetçi ve mukaddesatçı vekiller Serdengeçti'nin evinde toplanarak yeni bir oluşum oluşturma kararı alırlar. Ortak hareket fikri daha sonra AP, TYP, CKMP ve MP'den yüze yakın vekil partilerinde kalarak ortak hareket kararında ittifak ederler. Bu karar da uygulanamaz. Daha sora Prof. Ali

Fuat Başgil'e teklif götürülür ancak o vefat eder. Son çare Osman Turan'ın başkanlığında bir oluşuma gitmektir. Ancak Osman Turan kararsız kalınca Serdengeçti "sen değil parti turşu bile kuramazsın" diyerek bu oluşumda atıl kalır. Bu sıralarda Erbakan'da bu görüşmelere dahil olmuş ve toplantılara katılmaya başlamıştı. MNP kurulmadan önceki en son hamle ise Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'ndan gelir. Başta Erbakan olmak üzere muhalif partilileri Millet Partisine davet eder. Ancak bu hareket te sonuçsuz kalır.

Bu yıllarda solun AP'yi dine ilişkin yaklaşımlarından dolayı eleştirmesi Erbakan'ın ayrı bir yol oluşturmasından sonra da devam etti mi?

AP'nin dini argümanları kullanma ve dini alana olan yatırımı tabi ki arttı. Demirel her gittiği yerde kaç tane İmam Hatip açtığından, ezanın kutsallığından, Kuran'ın yüceliğinden bahsediyordu. Ecevit'le birlikte kısa bir müddette olsa dine karşı CHP geleneği için daha ılımlı politikalar izlenmeye başladı. İsmet İnönü'nün katı tutumunu yeni CHP'de kısa bir müddet te olsa göremiyoruz. CHP doğru bir yol izleyerek Demirel'i dini konularda eleştirmemeye özen gösteriyordu. CHP'nin bu tutumu Demirel'e güç veriyor, sandıkta da oylar kendi lehine çıktığı müddette bir sorun kalmıyordu.

Milli Görüş ilk ortaya çıkış koşulları bakımından İslamcı bir hareket midir? Yoksa İsmail Kara'nın ifade ettiği gibi yetmişli yılların sosyo-politiği içinde İslamileşmek durumunda mı kalmıştır?

Milli Görüş'ün İslamcı bir çıkışının olmadığını iddia etmek zorlama bir yorum. O zaman milli görüş'ün çıkışı neydi, nasıl açıklıyacağız, neyle yorumlayacağız? Liberalist bir çıkışı mı vardı, kapitalist bir çıkışı mı vardı, yoksa devletçi ve muhafazakar mıydı? Bunların hiçbirini söyleyemeyiz. Erbakan daha siyasete girmeden Odalar Birliği başkanı olduğu zamandan beri mücadelesini "kozmopolit zihniyet, yahudilik ve masonluk"a karşı yaptığını söylüyordu. 1969'lar İslamcıların gündeminde Siyonizm ve masonluğun olmadığı günlerdi. Ya da 70'lerin Türkiye'sinde kendisini İslamcı olarak isimlendirenler mi vardı. İslami duruşları ve Müslümanca tutumları olanlar kendilerini hiçbir biçimde İslamcı olarak nitelendirmiyorlardı. Bugün kabul etmekte zorlansalar da "şeriatçıyız" diyorlardı. İslamcı olarak isimlendirmelerine de karşı çıkıyorlardı.

Buradan diyebiliriz ki Erbakan, dindarların o günkü bulundukları yerden birkaç adım daha öteden başladı mücadelesine. Çok yeni söylemler soktu dindarların gündemine. Nilüfer Göle'nin bile gördüğünü İsmail Kara'nın görememesini nasıl açıklarız bilemiyorum. Milli Görüş partilerinin tamamı laiklik karşıtı olmaktan ve şeriatı getirme teşebbüsünden dolayı kapatıldı. Bunu nasıl açıklarız o zaman. Milli Nizam Partisi

programı ve tüzüğü bile MNP'yi diğerlerinden çok net ayırmaya yeter. Ve MNP "kör dünyanın göbeğine hak yok İslam yazacağız" dediği için kapatılmış. İslamcı olmayan insanların ve hareketlerin söyleyebileceği bir slogan mıdır bu. Bunlara ek olarak Necip Fazıl'da "İmanlı Büyük Türkiye" mitingine gidiş nedenini bu hareketin şimdilik Büyük Doğu düşüncesine uygun bir yapı olduğunu söylüyor.

Dönemin cemaatleri hareketin ortaya çıkışı karşısında nasıl bir tavır alıyorlar?

Aslında bu soru Milli Görüş hareketinin Türkiye'de neden iktidara bir türlü gelemediğiyle doğrudan alakalı. Milli Görüş'ün batıcılarla ilişkileri, laiklik ve devletçilikle mücadeleleri hep incelenmiş ancak dini cemaatler ve Milli Görüş arasında ki bitmeyen rekabet çoğu zaman üzeri örtülmüştür. Milli görüşü bir türlü kabullenemeyen, onun dine ve dindarlara en büyük zararlar verdiğine inanan kadim düşmanları var. Ve bunlar Milli Görüş hareketine karşı batıcı/laik yapılardan daha sert ve acımasız. Milli Görüş'ün batıl olduğu konusunda "iman sabiteleri" gibi değişmez ve tartışmaya kapalı yargıları var. Milli Görüş karşıtı İslamcı cephe kimi zaman cemaat yapılanmaları kimi zaman tarikat kimi zamansa daha devrimci ve radikal islami söylemlere sahip hareketlerden geliyor. Bütün bu yapıların ortak eleştirisi Erbakan'ın liderliğinde, samimiyetinin sorgulanmasında, siyasetin kirliliğinde ve islami yapıları sisteme entegre etmede yoğunlaşıyor. Milli Görüşü "şirk"le itham edenler hala çok fazla.

Dini cemaatlerin tepkilerinden örnek verebilir miyiz.

Örneğin çok ilginçtir Milli Nizam Partisi kurulduğunda en sert tepki nurcu yapılardan geliyor. Demirel'den memnun nurcular MNP'nin kurulmasını ciddi bir tehdit olarak yorumluyorlar. Yalnız Bediüzzaman Said-i Nursi'nin avukatlığını yapan Hüsamettin Akmumcu ve Hüseyin Abbas bu grubun dışındadır. Mehmet Kırkıncı hocanın hatıratında, Bekir Berk'in hatıratında ve S. Arif Emre'nin hatıratında çok ayrıntılı biçimde bu karşıtlıkla ilgili örnekleri görebiliriz. Kırkıncı hoca diyor ki, "Allah korusun bu parti din namına kurulduğu için Müslümanları birbirlerine düşürür ve hizmetine zarar verir" diyor. Hatta bu grup MNP'nin kurulmasını fitneye sebep olacak bir hareket olarak değerlendiriyorlar. Tahiri Mutlu, Bayram Yüksel, Mustafa Sungur ve Tahsin Tola gibi isimlerinde katıldığı bir toplantıda MNP'ye katılacak isimlerin vazgeçirilmesi talep edilir. Gene Yeni Asya ve Mehmet Kutlular ekibi var. Onlarda her seçim öncesi milli görüşün desteklenmemesi Demirel'in desteklenmesi propagandası yaptılar/yapıyorlar. Bir de Süleymancı gruplar var. Oğuzhan Asiltürk'ün İçişleri Bakanlığı döneminde kendilerine ait bazı Kuran Kursu binalarını yıktırdığını iddiasıyla ona hakaretin her türlüsünü yapanları, hatta bazı MSP'li bakanları yumrukladıklarını bile biliyoruz. İskenderpaşa cemaati ve Mehmet Zahit Kotku bir biçimde partiye izin veriyor. ayrıca Süleymancıların lideri ve AP'de vekil olan Kemal Kaçar'da bir müddet sonra AP'den istifa ederek

partiye katılacağının sinyalini vermiş olsa da bu gerçekleşmiyor. Kaçar burada ünlü sözü "su göründü abdest bozuldu" sözünü söylemişti.

Erenköy cemaati ve Mahmud Sami Ramazanoğlu ise Milli Görüş'ü destekleyenler arasındadır. Ramazanoğlun'a göre milli görüşün yaptığı da bir cihattı. Bundan dolayı da damadı Ömer Kirazoğlu'nu ve Erbakan Hoca'dan birkaç gün sonra kaybettiğimiz Konya'mızın alimlerinden Tahir Büyükkörükçü Hocaefendiyi MSP'den aday olmaları talimatını verir.

Peki süreç içinde farklılaşmalar, kırılmalar yaşanıyor mu?

Sonuçta Milli Görüş siyasal bir parti ile dini cemaat örgütlenmesi karışımından oluşuyor. Hareket hem siyasal parti örgütlenmelerinde olan yapay ve dikey örgütlenmeleri barındırıyor hem de islami bir cemaatte olması gereken lidere itaat, biat gibi örgütlenmeyi de kapsıyordu.

1977 seçimleri öncesinde Korkut Özal ekibi Erbakan hocanın karşısına aynı HAS Parti olayında olduğu gibi ikinci bir liste çıkarıyor. Bu listeden iki kişi parti yönetimine girebiliyor. Birisi Mustafa Yazgan diğeri de vekil adayı olan Kadir Mısıroğlu. Sonra da Gündüz Sevilgen ve nurcu ekibi MSP'de yaşananları kitaplaştırarak hareketten ayrılıyorlar. Çok ağır eleştiriler var. Seçim öncesi yapılan bu tepkiler partiye zarar veriyor ve vekil sayıyı yarı yarıya düşüyor. Muhalifler bunu da kendi haklılıklarını göstermek için kullanıyorlar. Bir de bu olayları tetikleyen Yeni Asya grubu tarafından basılan "İşte MSP" broşürü var. Bu broşürde Korkut Özal'ın içki içtiği iddia edilen bir fotoğraf yayınlanıyordu. Bu broşür Yeni Asya'yı da bölmüştür. Hekimoğlu İsmail gazetenin bu tutumunda sonra bu grupla yollarını ayırır.

Bir de şunu soracağım Nurettin Topçu'nun hem Mehmet Zahit Kotku'ya hem de MNP'ye soğuk olmasının düşünsel ve siyasi sebepleri nelerdir?

Senin çalışman "Saatçi Musa" kitabında bu olayla ilgili güzel bir aktarım var. MNP kurulma çalışmalarında Erbakan Türkiye çapında islami düşünceye sahip 300'e yakın ismi Ankara'da istişare çalışmalarına davet eder. Nuri Pakdil, Sezai Karakoç, Said Çekmegil ve Hamido gibi bir çok isim vardır davetliler listesinde. Ancak yaklaşık 200 isim Erbakan'ın istişare toplantısına katılmadığını görüyoruz. Örneğin Mehmet Sılay kitabında Erbakan hoca'dan gelen davet mektubunu Nurettin Topçu'ya Ezel Elverdi'yle birlikte kendisinin götürdüğünü ve Topçu'nun bu mektubu okuduğunu ancak kendisini bağlayacak hiçbir cevap vermediğini söylerler.

Mehmet Zahit Kotku'nun islami duyarlılığı ve hassasiyeti diri tutan bir siyasi yapıya gönülsüz de olsa izin verdiği ve desteklediği biliniyor. Ancak vefatından sonra şeylik

makamına oturan rahmetli M. Esat Coşan'la Erbakan'ın arası hiçbir zaman iyi olmadı. Hatta Coşan, tarikat mensuplarının Refah Partisi'ni desteklememesi için BBP'yi ve ANAP'ı açıktan desteklediği de unutulmamıştır.

MNP hareketine kadar Türkiye'nin modernleşme süreci içinde dini muhalefet kendi başına ortaya çıkamamış olmasının reelpolitiği nedir?

Milli Selamet Partisi kalkınmacıdır, gelişmeden ve sanayileşmeden yanadır. Ağır sanayi ve kalkınma modelleri öne sürdüğünden dolayı eski ile yeni arasında "yeniden canlandırmacı" olarak nitelendirilebilir. Necmettin Erbakan hem iktidar ortağı olduğu dönemlerde hem de muhalefette bulunduğu dönemlerde önce ağır sanayiyle başlayan söylemini çağın gereklerine uygun biçimde sürekli yenileşmiştir. Her seçim öncesinde önüne bir Türkiye haritası üzerinde Türkiye sathında yapılacak fabrikaları ilan ederdi. Milli Görüş kalkınmacılığı tam bağımsızlık için gerekli bir durumdu. MSP döneminde sloganlaşmaya başlayan "makine yapan makina" sloganı hayata geçirebilmiş olsaydı Türkiye'nin sanayileşmiş ülkeler arasında yerini alması muhakkaktı. Ayrıca Erbakan sürekli olarak yerli harp sanayisinden de bahsetmişti. 70'lerin Türkiye'sinde düşünce ufukları dar olanlar için bunlar ulaşılmaz hedeflerdi. Milli görüşün kalkınmacı modeli yaşama geçirilebilseydi harp sanayi ve uçak sanayinde de ülkemiz bugün çok ileri düzeylere gelmiş olacaktı.

Milli Görüş'ün ikili bir hedef stratejisi vardı. Buna göre ön hedefleri; önce ahlak ve maneviyat, millet kardeşliği, devlet millet kaynaşması, temel hak ve hürriyetler, fikir ve inanç hürriyeti, aile ve kadın hakları ve basın meselelerinden oluşan daha çok bireye yönelikti. Ön hedefler bireyi inşa amacı taşıyordu. İkinci hedeflerde ise; anayasa, maarif meselesi, Anadolu'nun kalkınması, iktisadi nizam, sanayileşme davası, dış siyaset ve milli savunma başlıklarını kapsıyordu. Gerçektende bütünlüklü olarak değerlendirdiğimiz zaman Milli Görüş kabul edilir veya edilmez bir perspektif, bir model önerisi sunuyordu. Bu model önerisi yerelden küresele gidebilecek bir medeniyet tasavvurunu barındırıyordu.

Çok partili yıllara geçildiğinde kurulan ve Demokrat Parti'ye muhalefet eden Millet Partisi gibi yapılanmaların kapatılmasının İslamcı muhalefetin sağa yönelişinde etkili olduğu şeklinde değerlendirmeler var. Bu değerlendirmelerden yola çıkıldığında aslında MNP yeni bir durum değil, işin aslına dönmesi olarak da okunabilir. 1948'de kurulan Millet Partisi İslamcı bir hareket olarak anılabilir mi?

Millet Partisinden önce Milli Kalkınma Partisi var. Milli Kalkınma Partisi'nin kuruluşunda Hüseyin Avni Ulaş, Nuri Demirağ ve Cevat Rıfat Atilhan gibi isimleri görüyoruz. Nuri Demirağ tanınmış sanayicilerinden ve uçak sanayi kurmasına rağmen bu fabrikası bir şekilde baltalanmıştır. Partinin kuruluşunun ilginç bir hikayesi vardır. Yani o

dönem muhalif bir parti kurarak İnönü'yü iktidardan uzaklaştırma fikri taşıyanların sabahları dudakarında uçuklarla uyandığı darb-ı meselleri vardır. Bunu başka zamana bırakalım şimdilik. Demirağ kendi partisini "siyasi prensip olarak milliyetçi, iktisadi görüş olarak cemiyetçi-liberal ve içtimai görüş olarak ananeci" olarak tanımlıyor. Partisinin programında da içki, iffetsizlik gibi konuları toplum ahlakını bozan şeyler olarak tanımlayınca irticacı olarak damgalanıyor. Her ne kadar kendisini liberal olarak tanımlasa da "öç alma partisi" koyanlar vardı adını. Burada ki husus MKP'nin İslami bir söylemin olsa olsa en küçük bir cüzünü dillendirdiğini söyleyebiliriz. Ve ömrü de uzun olmamıştır. MKP üzerinde fazla araştırma ve kapsamlı çalışmalar yok. Dolayısıyla ne tür bir politik bilinç uyandırdı tam kestiremediğimiz için MNP'nin kuruluşu ile de doğrudan bir bağ kurmak zor. MNP'yi destekleyen Eşref Edip MKP'yi de desteklemişken, Büyük Doğu MKP konusunda soğuktur. Millet Partisi ise bir çok sosyal bilimciye göre İslamcı bir partidir. MP, parti tüzüğüne din ve dindarların durumlarının iyileştirilmesi ile ilgili bazı maddeler ekledi. CHP'nin katı laiklik uygulamalarını da sert biçimde eleştirdi. Mareşal Fevzi Çakmak partinin genel başkanıyken 1950'de vefat ederek öğrenciler tarafından organize bir merasimle defnedilir. Cenaze töreninde ezan aslına uygun olarak okunur, eğlence yerleri kapattırılır ve olaylar büyür. Menderes döneminde de parti kapatılır. Sene 1953.

Peki darbelerden nasıl etkilendi Milli Görüş hareketi?

Milli Görüş bütün darbelerde bedel ödeyen tek hareket. 12 Mart muhtırası sonrası MNP kapatılıyor. 12 Eylül sonrası MSP kapatılıyor. 28 Şubat sonrası Refah Partisi ve Fazilet Partileri kapatılıyor. Arka arkaya üç darbede de bedel ödeyen başka bir hareket yok.

Her darbenin sebepleri arasında da Milli Görüş var. 12 Mart muhtıracıları ülkede aşırı sağ cereyanların arttığını ve şeriat tehlikesinin bulunduğunu söylüyorlar. 12 Eylülcüler darbe gerekçeleri arasında 6 Eylül günü Konya'da yapılan ünlü Kudüs Gününde İstiklal Marşı'nda bir grup gencin ayağa kalkmadığını sebep gösteriyorlar. 28 Şubat'ta Sincan'da Kudüs Gecesi darbe sebepleri arasındaydı. İlginç benzerlikler var. Sonuçta Refah ve Fazilet partilerinin kapatılma gerekçeleri de irticai faaliyetlerin odak noktası olmak gibi boş iddialar. Milli Görüş, her darbeden ve partilerinin kapatılmasından sonra söylemini ve dilini gözden geçirdi. Her defasında biraz daha yumuşadı. MNP döneminde kullanılan dilin MSP'de kullanılmadığını, MSP ve Refah'ta kullanılan söylem ve dilin de Fazilet ve Saadet'te kullanılmadığını görüyoruz. Darbelerin sonrasında demek ki içeride bir gözden geçirme ve özeleştiri yapılıyor. Ancak Milli Görüş geleneğinde içeride konuşulanlar dışarıya aktarılmadığı için siyaset tarihçileri için bu değişimleri anlamada boşluklar var. Tabanın da bu değişimleri tam manasıyla

anlamlandırabildiğini düşünmüyorum. Kendimden biliyorum, Refah Partisi kapatılmasından sonra Fazilet Partisi için seçim çalışmalarında bir grup arkadaşımla kabullenmekte zorlandığımız kavramları içeren afişleri İzmir'de asmamıştık. İşin ilginç yanı bizi o gün hain ilan ederek pasifize edenlerin bir kısmı önce AKP'ye demir attılar, kalan kısmı da HAS Parti'ye.

12 Mart döneminde MNP'nin ve TİP'in kapatıldığını buna karşın MHP'nin kapatılmadığını biliyoruz. Özellikle TİP'in kapatılmış olması sol içindeki militarist yapılanmaların daha etkili olmasını sağlamıştır denilebilir mi?

70-71 yılları Türkiye'de sosyalizm adına silahlı örgütlenmelerin başladığı yıllar olarak görülebilir. Türkiye'de ki sosyalistler kendilerini dünyadaki diğer devrimci sosyalistlerin bir uzantısı olarak tanımlamaya başladılar. TİP'in amaçları arasında barışçıl yollardan "sosyalist devrim" gerçekleştirilmesi de vardı. Ancak solculara göre TİP kapatıldıktan ve parti yöneticileri hakkında kovuşturmalar başladıktan sonra radikal sol kontrolden çıktı. Artık radikal solun gündeminde Türkiye'de iktidar anayasal yollardan elde edilebilir mi ve korunabilir mi, ele geçirilse de muhafazası mümkün mü soruları vardı. Sol için TİP'in kapatılması aslında sadece yapmak istediklerini yapmak için bir araçtı. Bunu çok iyi kullandılar ve kendilerine bir mağduriyet mazoşizmi ürettiler. Bir çok gencimizi de ordan burdan devşirdikleri kof hayallerin peşine sürükleyerek militarize ettiler. Zaten dünya solu içerisinde devrimci şiddet ve devrim için faşizm her zaman vardı. TİP varken de silahlı şiddeti, kaosu, anarşiyi savunanlar vardı. TİP'in kapatılması onlara iyi malzeme verdi, onlarda bunu iyi kullandı. Günümüzde de Kürt sorununda buna benzer şeyler yaşanıyor.

İşaret parmağı öne uzatılarak havaya kalkmış bir yumruk amblemiyle 26 Ocak 1970 de bir siyasal parti halinde örgütlenen milli görüşün amblemleri sembolik olarak okunduğunda nasıl bir çıkarım elde edilebilir?

Milli Nizam Partisi'nin işaret parmağını yani tevhidi temsil eden hareketi sembol olarak kabul etmesi cesur bir girişimdi. Savcılar kapatma davasında bu parmak işaretini de kullanmışlardı. Milli Görüş'ün bütün partilerinin sembollerinde İslami vurguyu görürüz. Milli Nizam da işaret parmağı, Milli Selamette kulbu kalp şeklinde olan ve dik duran bir anahtar, Refah partisinde hilalin içerisinde bolluk ve bereketi sembolize eden başak, Fazilet Partisinde hilalin içerisinde beş çizgi ve kalp, Saadet partisin de ise gene hilalin içerisinde yıldızlar. Milli Görüş kavramındaki millilikte etnik milliyetçiliklere değil İslami olan millet kavramına göndermede bulunuyor. Bu anlamda hareket sembolikte olsa İslami terminolojiyi bir biçimde her yere sokuyordu. Mesela Refah Partisi'nin işareti de dört parmak kapalı baş parmak açık el işaretiydi. Refah muhaliflerine göre bu işaret "Allah bir avrat dört" anlamına geliyordu. Muhalifler bu

dezenformasyonu Anadolu'da çok iyi kullandılar ve o işaretin gerçek anlamı unutturuldu.

Millî Görüş'ün kurucusu olarak Erbakan'ın Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil vs isimlerle ilişkisinin gerilimli oluşunun sebepleri nelerdir?

Necip Fazıl Milli Görüş hareketi hakkında değişken bir yoruma sahip. Önce fazlasıyla övüyor, sonra da fazlasıyla sövüyor. Erbakan hakkında çok ağır eleştirileri var. Ancak ne Erbakan ne de Milli Görüş Necip Fazıl'ı bırakmıyor. Sezai Karakoç ise koskoca külliyatında tek satır etmiyor ne Milli Görüş'ten ne de Erbakan'dan. Dolaylı olarak bir çok yorum var ama doğrudan yorumlara ben rastlamadım. Sezai Karakoç'un da bu kadar uzak durması Milli görüş için bir kayıp olduğu kadar Sezai Bey içinde bir kayıptır. Nuri Pakdil için de aynı çeyi söyleyebiliriz. Aslında hepsi Erbakan'dan şikayetçi olmuşlar. Ve Milli Görüş içerisinde yer almamalarının en büyük nedeni olarak ta Erbakan'ı göstermişler. Bu isimlerin hepsi liderliğe oynayan isimlerdi. Dolayısıyla hiçbiri Erbakan'ın altında yer almak istemedi. Öncelikli sebep bu. Sonra da her üçü de Milli Görüş'e muhalefet etmelerini fikirsel temellere dayandırdılar. Bu sonuç hiçbirinin değerini azaltmaz da arttırmaz da. Ama Kısakürek, Pakdil ve Karakoç'un siyasi referanslarını oluşturduğu bir milli görüş çok daha güçlü olabilirdi.

Bu yıllarda şöyle bir durum da var: MNP halk desteği bakımından MHP'ye nazaran güçlü olmasına karşın aydınlar nezdinde çok güçlü değil. Bunu nasıl açıklarsınız?

İslamcı aydınlar Milli Görüş'e her zaman mesafeli durdular. MNP'nin kurucu kadroları içerisinde Erbakan dahil üç-dört akademisyen olmasına rağmen kamuoyu nezdinde bir aydın desteğinden hep mahrum kaldı. Kendini anlatamadığı gibi karşı taraftan gelen saldırıları da cevaplamada zorlandı. MHP'nin ise kendi aydınlarını üretebileceği mekanları her zaman oldu. Eğer Milli Görüş'ün aydın desteği MHP'nin ki kadar olabilmiş olsaydı İslamcılığın seyri çok daha farklı olacaktı.

1980 Sonrasında Milli Görüş ve RP ile bu yapıya mesafeli duran İslamcıların gerilimli ilişkisinin sonraki yıllarda özellikle doksanların sonundan itibaren belirsizleşmesini nasıl değerlendirmeli?

Milli görüş'ü Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en bağımsız hareket olarak görünler var. Milli görüşün ideolojik tutumu batılılaşma çabalarıyla başlayan İslamcılık akımlarının bir devamı niteliğindedir. 80 darbesi sonrasında diğer İslami yapılarda söylemlerinde ve dillerinde yumuşamaya gittiler. Sistem ve rejim problemlerini gündelik yaşama dair sorunlara çevirdiler. Biraz daha yerlileşerek Türkiye gündeminin sorunlarına cevap aradılar. Halktan kopuk ve halkı dışlayan uç söylemlerinin bir çoğunu terkettiler. Örneğin batılılaşmacılar halkı cahil görüyorlardı ve bu İslamcılar tarafından sert bi-

çimde eleştiriliyordu. Ama aynı İslamcılar söz konusu din olduğunda onlar da aynı tepkiyi ortaya koyup halkı dini konularda cahil ilan ediyorlardı. Toplumla aralarında bir mesafe oluşmuştu. Söylemlerin yerlileşmesiyle bu mesafe kapanırken Milli Görüş gibi hareketlerle de sınırlar yavaş yavaş ortadan kalktı.

Erbakan ve Milli Görüş'ü büyük oranda küçük burjuvazinin esnaf, tüccar, çiftçi ve sanayici kesimlerinin temsilcisi ve sözcüsü olarak ortaya çıkan bir hareket olarak değerlendiren yaklaşımların gerçeklik değeri nedir?

MSP halkın muhafazakar ve dini duygularına hitap ediyordu. Ayrıca ithal ideolojileri benimsemektense kendi toplumsal ve tarihsel ve kültürel köklerine arama kaygısındaydı. MSP dinsel muhafazakarlar, kasaba esnaf ve zanaatkarları ve Türkiye'yi kültür ve dış politikada farklı uygulamalara götürmeyi hedefleyen iyi eğitim görmüşlerden oluşuyordu.

Milli Nizam Partisinin 18 kişiden oluşan kurucular listesine baktığımız zaman kurucuların siyasete pekte uzak olmayan hatta bizzat siyasetin içerisinden gelen insanlar olduklarını görebiliriz. Kurucular kurulunun beş kişisi daha önce farklı sağ partilerde milletvekilliği ya da senatörlük yapmış kişilerden oluşuyor. Bunlar; Tevfik Paksu Maraş eski Senatörü, Süleyman Arif Emre Adıyaman eski milletvekili, Ekrem Ocaklı Gümüşhane milletvekili, Hasan Aksay Adana milletvekili, Fehmi Cumalıoğlu Kayseri eski milletvekilidir. Milli Nizam Partisi kurucularının mesleki dağılımlarına baktığımız da ise Tüccar, avukat ve mühendislerin sayıca çok olduğunu görürüz. Parti kurucularının mesleki dağılımında bir ilahiyatçı(Hasan Aksay), bir çiftçi(Ekrem Ocaklı, kendisini çiftçi olarak yazdırmasına rağmen eski milletvekilidir) ve bir emekli memur(Ömer Faruk Ergin) bulunurken beş tüccar(Tevfik Paksu, Tahsin Armutçuoğlu, Ömer Çoktosum, Nail Sürel, Bahattin Çarhoğlı), dört avukat(Haydar Aksay, S. Arif Emre, Ali Oğuz, İsmail Müftüoğlu), dört mühendis(makine mühendisi Necmettin Erbakan, inşaat mühendisi Hüsamettin Fadıloğlu, harita mühendisi Mehmet Satoğlu ve makine mühendisi Rıfat Boynukalın) ve iki doktor (Prof. Saffet Solak ve Fehmi Cumalıoğlu) bulunmakta. Parti kurucularının ikisi de profesör unvanı taşımakta. Partinin İstanbul il teşkilatına baktığımızda da mesleki dağılımlarda mühendislerin ağırlığı görünüyor. İstanbul teşkilatında bir armatör, iki mühendis, bir emekli yarbay, kuyumcu, edebiyatçı, ithalatçı ve mali müşavir gibi meslek grubundan gelen insanlar mevcuttur.

Milli Görüş Hareketi, modernizm-kapitalizm ve din ilişkisi, MNP-MSP ve RP çizgisi üzerinden okunduğunda nasıl bir manzara ortaya çıkar?

Milli Görüş anti-kapitalist ve anti-batıcı bir denemedir. Önce ahlak ve maneviyat derken modernizmin aşırı karcı ve hazcı dünya görüşünü reddediyor. Milli Görüşe göre

Irkçı emperyalizmin amentüsünün temel ilkeleri şunlardır; Biz üstün ırkız, dünyaya hakim olacağız, diğer insanlar bize köle olsunlar diye yaratıldı, büyük İsrail'i kuracağız, Mesih gelecek, bütün insanlar kölemiz olacak. Milli Görüş ırkçı emperyalizmin amentüsüne ek olarak faizci kapitalist nizamın beş sömürü mikrobunu da Faiz, haksız vergi, kambiyo, kredi dağıtımındaki adaletsizlik ve karşılıksız para basımı olarak gösterir. Milli Görüş batıcı kapitalist sistemin karşısında Müslüman milletler tarafından oluşturulacak sosyal ve ekonomik güçlerin ikame edilmesi gerekliliğini her daim diri tutmuştur. Örneğin 30 Ağustos 1990 tarihinde Fas'ta "İslami Uyanışın Bugünkü Meseleleri" konusunda düzenlenen bir sempozyumda Erbakan, halen dünyada iki mühim mesele oluyor diyordu. Birinci mesele komünizmin çökmesi ikinci mesele de kapitalizminde krize girmesiyle insanlığın yeni bir düzen arayışına girdiğidir. Siyonizm batılı cepheyle birleşerek İslam topraklarında kendi emelleri için işler yaparken İslam coğrafyası bu saldırılara anlamlı cevaplar vermelidir diyordu. Bunlar çok önemli söylemler.

MSP ile MHP üzerinden karşılaştırmalı bir okuma yapmanın mümkün olduğunu düşünüyorum. MHP içeride sol tarafından çok eleştirilmesine karşın burjuvazi ve dış güçler nezdinde itibarlı bir parti konumunda oldu. MSP ise hem burjuvazi hem de dış güçler nezdinde daima şüpheleri üzerinde taşıyan bir hareket oldu şeklindeki yorumlar dönemi anlamak bakımından dikkate alınabilir mi?

Yerinde bir tespit aslında. Türk solu kendinden başka tüm yapıları dışlayan ve suçlayan son derece faşist bir dile sahip. MHP'yi eleştirirken MSP'yi daha az eleştirmelerinin tek nedeni düşman cephesinin bir müddet daha genişlemesini istememeleriydi. Yoksa MSP'nin düşüncesine daha az düşman değildiler. MHP yapısı gereği sınıfsallaştırmalara karşıydı. Köylü millet partisinden Milliyetçi Harekete geçildikçe, şehirli ve eğitimlileştikçe sermayeyle aralarında teorik sorunları ortadan kalktı. MSP ise tam aksi bir istikamette yol aldı. Bir yandan kapitalizmi sorguladı, diğer yandan siyonizmi. Hem İslam Birliğinden hem Müslüman Ortak Pazar'ından söz etti. MHP gibi dar alanda siyaset yapmadı. Doğrudan dünya dengeleri içerisinde bir yer edinme savaşına girdi. Daha evrensel ve daha büyük söylemlerle mücadelesini sürdürdü.

"Milli Görüş"e anlam kazandıran kavramlar olarak 1970'lerde "Maddi ve Manevi Kalkınma", 1980 sonrası Refah Partisi döneminde "adil düzen", Fazilet Partisi döneminde hem küresel düzeyde hem de Türkiye'de yayılıp egemen olmaya başlayan "insan hakları" ve "liberal demokrasi" tezleri öne çıkmış olmasının anlamı nedir?

Kimine göre partilerin her kapatılmasından sonra Milli Görüş söyleminde bir yumuşama var. Bunu doğal olarak bir zafiyet ve geri adım olarak değerlendirenler var. Ama

bütüncül baktığımızda hareketin ve söylemin temel amacı zamanın ruhunu yakalamak. Yaşanılan anın sorunlarına gerçekçi çözümler üretmek. Hareketi ve yapılanmayı sürekli evrimleştirmek. Sonuçta siyasi bir partisiniz ve siyasetin gerektirdiklerinden yapmanız gerekenler de var. Kendinizi bu süreçten tamemen bağımsız göremezsiniz. İkinci olarak Türkiye'de ki islami yapıların hangisinin söyleminde düzçizgisel bir genişleme var. Hangi hareket geçirdiği evrimleri ve dönüşümleri kavramsallaştırmış, anlamlandırmış ve bu çıktıları cesur biçimde islami kitlelerle paylaşmıştır.

MSP bir kimlik partisidir ve kimlik kazandırıcı bir işlevi vardır. Milli Görüş, kimlik partisi olmakla birlikte kitleselleştiği ve kitlsel bir parti özelliği taşıdığı dönemlerde olmuştur. Hareketin söyleminde kimlik vurgusu daha ağır bastığı zamanlar hem bir içe kapanma olmuş hem de bunun sonucu olarak oy oranlarında düşüş olmuştur. Kitleselleştiği dönemler de de dışa açılmış, daha farklı gruplara ulaşmış ancak kimlik vurgusu söyleminde geri sıralara düşmüştür. Kitselleştiği dönemlerde ana vurgusu fakirlik, dini ve fikri özgürlükler, sosyal adalet gibi sloganları ön planda tutulmuştur. Milli Görüş, partililere bir kimlik kazandırdığı gibi ülke içerisindeki dengelerin oluşmasında da dolaylı rol almıştır.

Eğer böyle bir şey söz konusu ise Erbakan'ın 1970'lerde maddi ve manevi kalkınma kavramları etrafında şekillendirdiği "Milli Görüş" düşüncesini bugün AKP'nin daha da kavileştirdiği dolayısıyla bir tür evrilmesi olduğu çıkarımı nasıl değerlendirilmeli?

Ak Parti herşeyden önce kendini muhafazakar demokrat olarak tanımlayan bir parti. Milli Görüş muhafazakar bir hareket değil. Ama demokrat. Milli Görüş'ün "yeni bir dünya düzeni" var. Dolayısıyla kapitalizme ve siyonizme karşı. Ak Parti kapitalizmle barışık. Kapitalizmin insalcıllaştırılmasını savunuyor ve ortaya koyduğu sosyal politikalar da bunun uzantısı. Ak Parti'nin faizle bir sorunu yok. Irkçı emperyalizmle hesaplaşmak gibi bir politik tutuma sahip değil.

Bütün bunlara rağmen Ak Parti içerisinde siyaset yapanların özellikle Milli Görüş tezgahından geçenlerin duyarlılıklarının ciddi oranda aşındığını ancak tamamen kaybolmadığını söyleyebiliriz. Ak Parti içerisinde siyaset yapanları hatta siyasete soyunanların cv'lerine baktığımız zaman Milli Görüş kökenli olmak hala iyi bir referans olarak değerlendiriliyor. Hem Erbakan hem de Erdoğan iki parti arasında bir ilişkinin olmadığını her fırsatta söylediler. Rahmetli Erbakan hoca yaşamını sonlarına doğru Ak Partililere daha bir şefkatle yaklaştı. Ama AK Parti'nin politika yapıcıları Milli Görüş'le söyleminin örtüşmemesi için özel bir gayret sarfettiklerini düşünüyorum. Çünkü henüz daha yeni kurtulabildikleri bir itham "eski milli görüşçülük". Dolayısıyla bununla anılmak istemiyorlar.

Peki bu günden bakıldığında Erbakan'dan geriye kalan miras nasıl bir miras?

Cumhuriyet tarihinin en çok tartışılan ve de tartışılmaya devam edecek olan siyasi figürlerinden birisidir Erbakan. Erbakan asıl şimdi tartışılmaya başlanacak. Hem milli görüş hareketi içerisinde hem islami camialarda hem de Türki siyasal tarihinde. Milli Görüş içerisinde tartışılacak çünkü, karşılaşılan yeni durumlar karşısında yeni politikalar üretilecek ve herkes bu yeni politikalarına dayanak olarak Erbakan'ı almak zorunda. Dolayısıyla milli görüş içerisinde birden çok Erbakan algısıyla karşılaşmamız muhtemel. Erbakan Hoca'nın Hakk'ın rahmetine henüz yeni kavuşmuş olmasından ve genel seçimlerin yakın olmasından dolayı yakın zaman içerisinde parti içiresinde farklı bir ses çıkmayabilir. Ancak ilerleyen dönemlerde içerisinden şu anda bile 3-4 parti çıkmış olan bir hareketin sorunsuz ilerlemesini beklemiyorum. Erbakan Hoca'nın yerini doldurabilecek karizmatik bir lider sorunu yaşanacak. Ancak Milli Görüş Erbakan sonrasında ilk sınavını parti liderliğini babadan-oğula miras kalmaması konusunda başarıyla verdi.

Söyleşi için teşekkür ederim.

Milli Sinema ya da Allah´ı Arayan Sanat

Milli Türk Talebe Birliği'nin sinema algısı üzerine yetkin isim Serkan Yorgancılar ile konuştuk.

1970'li yıllarda başlayan bir milli sinema olgusu var. Sahiden milli sinema diye bir şey var mı?

Milli sinemanın öyle şümullü bir tarifini yapmak zor. Milli Sinema deyince çok ciddi bir manifestosu olan, çekim teknikleri olan, ciddi bir sanat felsefesi olan bir sinema akımından bahsetmiyoruz öncelikle. Milli sinemanın en önemli aktörü şüphesiz Yücel Çakmaklı"dır. Ona göre Milli Sinema, bir tepkinin, bir itirazın ve bir arayışın ürünü olarak kendisi tarafından çevrilen "Birleşen Yollar" filmi ile 1970"te başlayan bir akımdır. Bildiğimiz gibi bu film Şule Yüksel Şenler tarafından kaleme alınan ve edebiyatta bir dönemin başlangıcı olarak görülen "Huzur Sokağı" romanının sinemaya aktarılmış şeklidir ve başrolünü de Türkan Şoray oynamıştır. Toplumsal gerçekçi sinema anlayışına ve kozmopolit sinema anlayışına bir tepki olarak Türk milletinin beklentilerini karşılamak amacıyla çekilen bir sinema filmidir bu.

Milli Sinema denildiğinde bu ülkede İslami sinema akla geliyor. Böyle bir ilişki nereden kaynaklanıyor?

Aslında yapılmaya çalışılan şey dikkate alındığında, buna tabiî ki İslami sinema diyebiliriz. Ancak daha öncede belirttiğim gibi 1970 yılında Yücel Çakmaklı"nın "Birleşen Yollar" adlı sinema yapıtı gösterime girer ve İslami Sinema olarak adlandırılır. Çakmaklı, İslami Sinema tabirini kullanmayı uygun bulmaz, "Sinemamız ne kadar mükemmelleşse, fikri endişelerimiz ne kadar yoğunlaşsa, iç kıvamımız ne kadar artsa da böyle bir tabirin (İslami Sinema) altına girmem." demiştir. O, "Çirkeflerle dolu bir ortamda, yozluklar içinde yetişmiş bir nefisle ne kadar İslami sinema yapılabilir ki?" der. İslami Sinema tabirinin ancak İslam"ın topyekün yaşandığı toplumlarda kullanılabileceğini ifade eder. İslami Sinema tartışmaları Yücel Çakmaklı"nın "Minyeli Abdullah" ve Mesut Uçakan"ın 1990"da çevirdiği "Yalnız Değilsiniz" filmleriyle yeniden alevlenir.

Milli Sinema anlayışı bir tepki olarak mı ortaya çıktı? Mesela neyi eleştirdiler?

Milli sinemanın ilk tartışılmaya başladığı dönemler siyasi tarihimiz açısından çalkantılı dönemlerdir. Öğrenci hareketlerinin ve şiddetin zirvede olduğu dönemlerdir. Solcuların hem şiddet uyguladığı hemde mazlum konumunda şiddete maruz kaldıklarını işledikleri dönemdir. Bizim sol, mağduriyet mazoşizmini çok sever zaten. Neyse konumuza dönersek, Milli Sinemacıların dönemin mevcut filmlerine karşı eleştirileri vardı. Bunları iki başlık altında toplayabiliriz; Birincisi ideolojik ikincisi kültürel itiraz. Her ne kadar Yücel Çakmaklı kendisi ile yapılan söyleşilerde Milli Sinemanın ideolojik olmadığını sürekli dile getirse de Yücel Çakmaklı dışındaki herkese göre Milli Sinema ideolojiktir. Belirli bir amacı vardır. Ekonomik ve sanatsal kaygıların dışında topluma örnek figürler yaratma gibi bir rolü vardır. Sistematik bir İslamcılığın izlerini taşıma iddiasında olmasa da dini mesajlar bu filmlerde yoğun biçimde işlenmiştir.

Milli Sinema anlayışının ortaya koyduğu eserlere gelecek olursak, milli sinemanın temel konuları neler olmuştur?

Yücel Çakmaklı, milli sinema kavramını ilk olarak 1964 tarihinde Tohum dergisinde "Milli Sinema İhtiyacı" başlıklı yazıyla ortaya koymuştur. Sinema olarak gösterilen yapıtları sert bir dille eleştiren yazıda, estetik kaygılardan uzak, tamamen ticari kaygılarla çevrilen ve amacın sadece para kazanmak olduğu melodramlar, taklit usulü çevrilen filmlerin yeterli olmamasını eleştirmiştir. Çakmaklı bu yazısında ilk defa olarak, ta milli sinemanın ana özelliklerinin çerçevesini çizmektedir. Manevi değerleri her şeyin üstünde tutan Müslüman Türk milletinin, Anadolu gerçeklerini yansıtan filmler, milli sinema özelliği taşıyabilecektir. "Birleşen Yollar" filmine baktığımız zaman, Türk ve Müslüman olmanın erdemleri hatırlatılır, maddi olan zevklerin ve ihtiyaçların dışında insan gerekliliklerinin olabileceği vurgulanır. Şule Yüksel Şenler'in "Huzur Sokağı" romanından sinemaya uyarlanan "Birleşen Yollar", fakir Müslüman erkek ve zengin kız ardında dönen bir aşk hikayesi üzerine kurulan, aşkın imkansızlaştığı noktada maddi olanın reddedilerek manevi olanın yüceltildiği bir filmdir.

Milli Türk Talebe Birliğinin Milli Sinema ile bir ilişkisinin olduğunu biliyoruz. Bu ilişkiyi açıklar mısın?

MTTB için sinema, toplumla en çok iç içe, onunla en yakın ilgi kurmuş bir sanat dalı olarak, halkın devamlı değişen zevklerini, beğenilerini yansıtabilen bir oluşumdur. Bundan dolayı da "Kendi öz benliğimize dönüşte sinemanın oynayacağı yer basite indirgenmemelidir." inancını taşımaktadır. MTTB"ye göre toplumumuz uzun yıllar, Yeşilçam filmlerine, Hollywood tarzı romantik filmlere, İtalyan usulü Westernlere gebe kalmıştır. Bu gidişatı durdurmak amacıyla Türkiye"de bazı girişimler gereklidir ve bu girişim de Milli Sinema anlayışı ile çözülebilir.

Yani MTTB için sinema sadece sanat olmanın da ötesinde anlamlar taşıyor. İdeolojik bir yönü de var...

Tabii ki. MTTB kendi milli öz benliği doğrultusunda meydana getirilecek filmleri, sinemada milli kültürün yansıması olarak kabul etmiştir. Böylece halkın en basit günlük yaşantılarında, binlerce yıllık tarihimizin, fikir akımlarımızın da oluşturduğu kompleks düşünce tarzına kadar geniş bir yelpaze, sanatçının kendi öz benliği ile yoğrulmuş biçimde sinemaya yansıyacaktı. Bu amaçla "Milli Sinema Sempozyumu" düzenlemeye karar verilmiştir. 10 Mart 1973 tarihinde 4 yönetmen, Metin Erksan, Halit Refiğ, Duygu Dağıroğlu ve Yücel Çakmaklı ve iki sinema kuruluşu başkanı; Salih Diriklik ve Sami Şekeroğlu"nın katılımıyla sempozyum yapılır. Bu sempozyum bir çok tartışmaya sebep olur ve yeni açılımlar sağlar.

Peki Milli Sinema Sempozyumunda neler konuşulmuştur, yansımalar nasıl olmuştur?

Burada tartışılan en önemli konu solcuların "ulusal sinema" ekolü ile İslamcıların "milli sinema" ekolü arasındaki farklar, benzerliklerdir. Çakmaklı kendi milli sinema anlayışıyla Refiğ"in ulusal sinema anlayışı arasında çok fark olmadığına inanmakla birlikte Refiğ"den "milli sinemayı" tanımlamasını istemektedir. Ulusal sinemayı savunan Refiğ ve Erksan için "milli" kavramı muhafazakar öğeler içermektedir. Bundan dolayı "milli" kavramı yerine sürekli "ulusal" kavramını kullanmaktadırlar. Bu iki yönetmen, kavram konusundaki duyarlılıklarına rağmen yine de sol çevreler tarafından açık oturumda yaptıkları konuşmalardan dolayı eleştirilmekten kurtulamamışlardır. "Türkiye"de sınıflar yoktur, sınıflar oluşmamıştır" yaklaşımını savunmaları sol basında şiddetle eleştirilmiştir. Milli kavramı, ulusal kavramını kullananlara göre Türkçe bir kavram kabul edilemezdi. Milliyetçilik anlayışını tarihi olaylardan hareketle yorumlayan MTTB"liler ise Erksan"ı Türk tarihi ve kültürü içerisinde "ulusal" diye bir kavram olmadığını ilan edememekle eleştiriyordu. Ulus, ulusal kelimeleri ile milli, millet, millilik gibi kelimelerin bir birine zıt kültürlerin kavramları olarak görmek iki tarafın uzlaşamamasının temel sebebini oluşturuyordu. Bugün de solcular etnik

kimliğe dayalı siyaset yapma biçimlerini milliyetçilikle değil ulusalcılıkla açıklıyorlar.

Peki ulusal sinema ne oluyor burada?

Aslında Milli Sinemayı anlayabilmemiz için Ulusal Sinema anlayışını bilmemiz gerekir. Çünkü Milli Sinemanın bir çok öğesi ulusal sinemaya anti tez olarak ortaya atılmıştır. Ulusal sinema tartışmaları Halit Refiğ"in Yön dergisinde yayınladığı bir yazıyla başlar, ardından Metin Erksan"ın Ant dergisinde açtığı bir soruşturmaya müteakiben Onat Kutlar"ın Papirüs dergisinde verdiği cevaplarla devam eder. Bir yandan Batı kültür ajanlarının bu ülke halkına zorla kabul ettirmeye çalıştığı Batı hayranı, öykünmeci, ülkenin ulusal gerçekleriyle ilgisi bulunmayan, geleneksel sanat değerlerinden kopuk sanat anlayışı; diğer yandan ulusal gerçeklere dayalı Batıya öykünmeyen bilakis batı karşıtlığı içeren bir sinema anlayışıdır ulusal sinema.

Bu tartışmalarda ulusal sinemanın ya da milli sinemanın üzerinde ittifak edilmiş bir tanımlama yoktur. Sinemayı yapan kişinin kimliği filmin ulusal sinema mı yoksa milli sinema mı olduğu konusunda daha belirleyici görünmektedir. Çünkü ulusal sinemanın gerçek bir yapıt olması gerektiğini, Müslümanlık, Hıristiyanlık, ilericilik, gericilik tartışmaları içerisinde gerçekçiliğin buharlaşmaması gerektiğine de inananlar vardır. Ulusal sinema ülkenin sorunlarını yeri geldiğinde mizahla, yeri geldiğinde iğnelemeyle filme aktarmalı, "olması gerekenler budur" diyerek çözüm yolları da göstermelidir inanışı yaygındır.

Aslında burada tam bir toplum mühendisliği vardır. Tebliğ ya da ideolojik argümanlar doğrultusunda kaba mesajlar içeren filmler sanat ve estetik kaygılardan uzak olduklarından evrensel bir dil yakalayamamışlar, filmlerin çoğu saman alevi misali bir müddet etki gösterdikten sonra tarih olmuştur.

Milli Sinema Sempozyumunun sonuçlarına dönecek olursak...

Sempozyumda alınan kararlar ve sempozyum sonundaki sonuç bildirisi tarihsel açıdan çok önemlidir. Sonuç olarak, milli sinemanın başlıca görevi halkın öz değerlerini yakalamak ve sinema açısından bunu vermek olduğu, milli sinemanın toplumun dış görüntüsüyle ilgilenmek yerine bu değerlerin nasıl ve neden olduğunu araştırmak üzerine kurulması gerektiği, milli sinemanın, milli kültürün ve milli bakış açısının sinema diliyle aktarımı olması gerektiği, milli sinemanın gelişmesi için devletin yardımına ihtiyaç olduğu ve milli sinemanın çağımız Türk insanın dünya görüşünü yansıtan bir sinema olmak zorundalığı vurgulanmıştır.

Milli Sinemanın bugününe baktığımızda.

Milli sinema yan kollarını üretmeye başlamıştı. Milli sinema çalışmalarını yürütmek amacıyla kurulan Sur Film Şirketi, finansman sorununu çözmek için ilginç bir yola başvuruyor ve vatandaşlara hisse senedi satıyordu.

"Gönüldaşlarımız;

Bugüne kadar seks simsarlarının ve sapık ideolojilerin toplumumuzu köleleştirmek için el birliği ile kullandıkları sinemayı, fikir ve ruhun emrine vermek için çıktık. İnancımıza ve ahlakımıza karşı bir mitralyöz gibi kullanılan 20. asrın bu en korkunç keşfine, inancımızı ve ahlakımızı hakim kılmaya yeminliyiz. "Gençlik Köprüsü" ile başlattığımız İslam"ı tebliğ harekatını zafere ulaştıracağımıza inanıyoruz. Sur Filmcilik Organizasyonu"nu bu inançla kurduk. Ve bu inançla birleştik beş üniversiteli arkadaş! Gücümüzü sizden alacağız.hem de "Müslüman camia sinemadan ne anlar?"diyenlerin beyinlerini kurşunlamak için!"

Bu metin çok önemlidir ve Milli Sinemanın ne olduğu aslında burada çok net biçimde anlaşılabilir. Milli sinemanın 90"lı yıllarda tekrar yükselişe geçtiğini 2000"li yıllarda yeniden kuluçkaya yattığını görüyoruz. Bu ayrı bir söyleşinin konusu olabilir.

Teşekkür ederim, eklemek istediğin bir şeyler var mı?

Ben de teşekkür ederim.

İskender Gümüş

SERKAN YORGANCILAR

CUMHURİYET İSLAMCILIĞININ SEYRİ

“İslamcılık ve İslamcılar üzerine yapılan tartışmalar bitmek bilmiyor. Hem dünya ölçeğinde hem de Türkiye ölçeğinde İslamcılık üzerine tartışmalar ve kafa karışıklığı uzunca bir süre daha devam edeceğe benziyor.

Dünya sisteminde meydana gelen dalgalanmalar coğrafyamızda da etkilerini gösteriyor ve Türkiye'de bütün siyasi aktörlerin ve söylemlerin bir biçimde değiştiği/değiştirildiği bu süreçte İslamcılar da bazen kendi tercihleri doğrultusunda değişim geçiriyorlar bazen de koşulların zorlaması sonucunda bir değişime maruz kalıyorlar. Değişim kavramı ise çoğu zaman hareketin aktörleri tarafından yönlendirilemediği durumlarda İslamcılığa inananlar açısından ciddi tehditler üretiyor.

Sonuç olarak İslamcılık da diğer bütün muadilleri gibi beşeri bir söylemdir. Tarihseldir. Zamanla değişmeye muhtaçtır. Mutlak olan İslamcılık değil bizzat bir din olarak İslam'ın kendisidir. Çeşit çeşit İslamcılık vardır ve İslamcılıkların çeşitlenmesi normalleşme olarak algılanmalıdır.”

otoritekitap.com

ISBN 978-605-60467-1-1

OTORİTE

₺ 10

OTORİTE yayınları, bir LOTUS YAYIN GRUBU markasıdır.